

IMPACTUL CRIZEI ECONOMICE ASUPRA FEMEILOR

Centrul de Dezvoltare Curriculară și
Studii de Gen

Impactul crizei economice asupra femeilor

Oana Băluță
(coordonatoare)

Andreea Bragă
Alice Iancu

Publicație realizată de Centrul de Dezvoltare Curriculară și Studii de Gen: FILIA cu sprijinul Programului Națiunilor Unite pentru Dezvoltare.

Coperta: Ciprian Ciuclea

Copyright ©, 2011, Centrul de Dezvoltare Curriculară și Studii de Gen: FILIA

Editura

MAIKO, 013791 București, sector 1,
str. Someșul Rece nr. 23

Editor: Iosif Varga

editura.maiko@gmail.com

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

BĂLUȚĂ, OANA

Impactul crizei economice asupra femeilor / Oana Băluță (coord.),
Andreea Bragă, Alice Iancu. - București: Maiko, 2011

Bibliogr.

Index

ISBN 978-973-7620-33-0

I. Bragă, Andreea

II. Iancu, Alice

Conținutul acestui material nu reprezintă în mod necesar poziția oficială a Programului Națiunilor Unite pentru Dezvoltare. El reflectă opinia autoarelor și este supus legislației privitoare la drepturile de autor.

Oana Băluță
(coordonatoare)

Andreea Bragă
Alice Iancu

Impactul crizei economice asupra femeilor

Editura MAIKO
București, 2011

Oana Băluță

Este lector universitar doctor în cadrul Facultății de Jurnalism și Științele Comunicării, Universitatea din București și președinta Centrului de Dezvoltare Curriculară și Studii de Gen: FILIA. În anul 2005 a absolvit Masteratul de Gen și Politici Publice din Școala Națională de Studii Politice și Administrative, iar în 2009 a obținut titlul de Doctor în Științe Politice, în cadrul Școlii Naționale de Studii Politice și Administrative. Domeniile sale de interes sunt studiile de gen, în special dimensiunea de gen a reconcilierii dintre muncă, familie și viața privată, reprezentarea politică a intereselor de gen/a intereselor femeilor. Este coordonatoarea volumelor *Parteneri egali. Competitori egali* (2007)- Editura Maiko, *Șanse egale prin concilierea vieții de familie cu cariera* (2007) - Editura Maiko, coautoare a volumelor *Gen și interese politice* (2007) - Editura Polirom, *Justiție și Afaceri interne* (2007) - Editura Tritonic și *Conspirația tăcerii* (2007) - Editura Arefeană, editoarea cărții *Gen și putere. Partea leului în politica românească* (2006) - Editura Polirom.

Andreea Bragă

Este absolventă a Facultății de Științe Politice, Școala Națională de Studii Politice și Administrative (2008), a Masteratului de Politici, Gen și Minorități (2010) și membră activă din 2009 a Centrului de Dezvoltare Curriculară și Studii de Gen: FILIA. În prezent este doctorandă în Științe Politice la Școala Națională de Studii Politice și Administrative, beneficiară a proiectului „Construcția și implementarea unui program doctoral inovator interdisciplinar cu privire la problematica romilor”, cofinanțat de Uniunea Europeană prin Fondul Social European, Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013.

Alice Iancu

Este lector universitar doctor și vicepreședinta Centrului de Dezvoltare Curriculară și Studii de Gen: FILIA. În anul 2007 a absolvit Masteratul de Gen și Politici Europene, din cadrul Școlii Naționale de Studii Politice și Administrative, iar în 2010 a obținut titlul de Doctor în Științe Politice, în cadrul Școlii Naționale de Studii Politice și Administrative. Domeniul său principal de analiză sunt studiile de gen, în special dimensiunea de gen a excluziunii sociale, publicând și susținând mai multe lucrări și articole pe această temă. Printre articolele publicate menționăm: *Relational Autonomy: New Perspectives in the Care/Autonomy debates*, 2010, în *Perspective Politice*, *Discrimination of the Working Poor and Gender in Romania*, 2009, în *Revista de Pedagogie*, nr. 7-9/2009, *Analiza conceptuală a excluziunii sociale în Gen și interese politice* (2007). *Teorii și practici*, Editura Polirom și *Dimensiunea de gen a excluziunii sociale în Băluță, Oana* (coord.) *Parteneri egali. Competitori egali*, Editura Maiko, București, 2007.

CUPRINS

Cuvânt înainte, <i>Oana Băluță</i>	6
Excluziunea socială, <i>Alice Iancu</i>	9
Reconcilierea dintre muncă, familie și viață privată, <i>Oana Băluță</i>	41
Violența împotriva femeilor, <i>Andreea Bragă</i>	77
Direcții de acțiune în politicile publice, <i>Alice Iancu, Oana Băluță, Andreea Bragă</i>	98
The Impact of the Economic Crisis on Women Executive Summary and Guidelines <i>Alice Iancu, Oana Băluță, Andreea Bragă</i>	107
Index	122

Cuvânt înainte

Diagnosticul corect. Criza economică s-a extins și adâncit în anul 2008. În ciuda declarațiilor optimiste ale multor reprezentanți ai clasei politice potrivit cărora aceasta ne va ocoli în mod miraculos, ea a afectat și România de-a lungul ultimilor ani. Faptul că 2008 și 2009 au fost ani electorali nu trebuie neglijat. Faptul că femeile sunt rareori luate în considerare, în calitatea lor de cetățene, în analize, în elaborarea politicilor publice, în alocări bugetare, iar nu trebuie omis. Analiza de gen (despre asta discutăm), nu este benefică doar pentru femei, ci și pentru bărbați pentru că oferă o perspectivă mult mai complexă asupra realității sociale. Această criză economică și măsurile guvernamentale aferente au avut și au în continuare un impact diferit asupra femeilor și bărbaților. **Vulnerabilitățile din interiorul celor două mari grupuri sociale ne trag de mână și ne spun că pachetul anti-criză trebuia să ia în considerare și poziționarea economică și socială diferită a femeilor și a bărbaților în momentul de debut al crizei. Un diagnostic corect înainte de lansarea programul anticriză era recomandat. O listă cu măsurile care ar fi adâncit vulnerabilitatea femeilor era recomandată.** Un diagnostic corect care să ia în calcul realitatea socială concretă ar fi avut probabil un impact social mai redus. Reducerea costurilor umane și al impactului crizei asupra persoanelor vulnerabile nu pare să fi fost un obiectiv strategic în ciuda faptului că anumite măsuri au ridicat probleme de supraviețuire pentru persoane cu venituri foarte mici (majoritatea femei). Chiar dacă *supraviețuire nu este egal cu ajustarea stilului de trai*, guvernării au preferat arma discursului politico-ideologic de tipul „statul asistențial trebuie eradicat”. **Această criză, deosebită de predecesoarele ei, a afectat diferit femeile în comparație cu bărbații (nu doar în România).**

De ce era nevoie de răspunsuri diferite? În general, înainte de criză, **femeile se aflau într-un număr mai mare pe piața muncii comparativ cu alte perioade.** La nivelul Uniunii Europene au fost implementate de-a lungul anilor politici active de ocupare. În România, femeile erau prezente pe piața muncii și pentru că statul comunist își dorise ca femeile și bărbații să fie și „tovarăși de muncă”. În consecință, femeile contribuiau la venitul fami-

liei, ceea ce înseamnă că un impact negativ asupra lor are efecte asupra venitului întregii familii. În plus, la începutul crizei, **poziționarea femeilor și a bărbaților pe piața muncii nu era deloc asemănătoare**. Diverse analize precedente au evidențiat deja că piața muncii din România era segregată pe orizontală și verticală, femeile fiind prezente mai degrabă în anumite sectoare (sănătate, educație, administrație publică), în poziții de execuție mai slab remunerate. **Rolurile sociale ale femeilor și ale bărbaților** trebuie luate în considerare deoarece modificarea politicilor care sprijină armonizarea vieții de familie cu profesia, le afectează preponderent pe femei. **Precaritatea infrastructurii sociale** (adică penuria de creșe și grădinițe, de institutii de asistență pentru vârstnici și persoane cu deficiențe sau boli terminale ce ar trebui să susțină externalizarea serviciilor de îngrijire) are din nou efecte asupra femeilor. Modificările repetate ale prevederilor concediului de creștere și îngrijire a copilului afectează preponderent femeile deoarece acestea sunt principalele beneficiare. **La vârsta pensionării erau deja documentate inegalități de gen** în România care reprezentau un efect cumulativ al unor inegalități multiple de-a lungul vieții femeilor în ceea ce privește parcursul profesional (venituri, vechime, continuitate, calificare, poziționare ierarhică). **De asemenea**, guvernării trebuiau să ia în considerare faptul că violența împotriva femeilor era deja și continuă să fie un fenomen răspândit în societatea românească. Pierderea locurilor de muncă de către bărbați, alături de credința/presiunea socială a „capului de familie” erau variabile de care trebuia să se țină cont. Violența împotriva femeilor este un fenomen care nu poate fi separat de schimbările declanșate de criză, mai ales că politicile dinaintea crizei erau suficient de precare încât transformarea lor structurală în urma măsurilor anticriză să producă îngrijorare. Subliniez din nou faptul că *deficiențele normative și de finanțare* îi fac pe guvernanți complicitii agresorilor.

Nu numai.. ci și... Criza a avut și are în continuare impact; nu doar sectorul bancar a fost afectat, ci și piața muncii; nu doar sectorul privat, ci și sectorul bugetar; nu doar industria construc-toare de mașini, ci și industria textilă... „Nu numai... ci și” sunt elemente cheie în analiza impactului crizei asupra femeilor și bărbaților și în identificarea unor tendințe, ținând cont de constrângerile care limitează în 2011 transpunerea în practică a acestui demers analitic. De exemplu, o astfel de constrângere este disponibili-

tatea datelor statistice care se răsfrânge asupra posibilității de a efectua analize comparative. Restructurarea aparatului administrativ (ca răspuns la criză sau ca stabilire a priorităților) a afectat inclusiv procesul de colectare a datelor (acest fenomen este puternic vizibil în cazul violenței împotriva femeilor).

Despre volum. Analizele din acest volum scot în evidență impactul diferit al crizei și al răspunsurilor guvernamentale la criză asupra femeilor și asupra bărbaților. În acest volum, am prezentat pe scurt categoriile și situațiile vulnerabile la debutul crizei, am făcut o analiză a unor măsuri anticriză, identificând posibilele efecte asupra femeilor în contextul unei situații anterioare deja vulnerabile a acestora în câteva domenii: excluziune socială, reconcilierea dintre muncă, familie și viață, violența împotriva femeilor. Aceste trei mari teme includ însă informații și analize despre venituri (salarii și pensii), rata de ocupare, măsuri din domeniul sănătății, creșelor și grădinițelor, concediul de creștere și îngrijire a copilului, numărul adăposturilor, măsurile recente anticriză care au afectat gestionarea violenței împotriva femeilor ș.a. **Această analiză identifică o serie de tendințe și atrage atenția asupra unor vulnerabilități care au fost și vor fi adâncite de măsurile anticriză în lipsa unor corijări adiacente.** Acest volum nu identifică TOATE efectele pentru simplul motiv că nu ai cum în acest moment, **ci tendințele** care pot fi corectate sau adâncite în funcție de politicile implementate (aviz Guvernului). **Pentru conturarea unor măsuri adecvate și pentru a crește eficacitatea lor, este deosebit de important ca acolo unde femeile sunt afectate diferit de criză, aceste diferențe să fie adresate în mod corespunzător. De asemenea, este la fel de important ca acolo unde politicile guvernamentale au adâncit vulnerabilitatea femeilor, acestea să fie corectate.** Inclusiv în România.

Volumul face parte din proiectul *The Gender Impact Assessment of the economic and financial crisis. Case study: Romania*, sprijinit de sistemul ONU în România. Mulțumirile noastre se îndreaptă către toate persoanele care ne-au sprijinit și au făcut posibilă apariția acestuia.

Oana Băluță

Excluziune socială

Alice Iancu

O „poveste” reală spusă (foarte) sumar

Să ne imaginăm o femeie pensionară săracă... De fapt, nu cred că trebuie să ne-o imaginăm. O femeie săracă pensionară în România nu este ceva rar și nevăzut. Vedem astfel de femei la televizor când ni se vorbește despre sărăcie, le vedem la piață, la farmacie, în parc cu nepoții, în fața rafturilor cu reduceri de la supermarket. La vârsta pensionării femeile se află semnificativ mai mult în risc de sărăcie. Sărăcia femeilor pensionare nu este însă de neschimbat, dar pentru a schimba ceva, mai întâi trebuie să ne întrebăm: de ce? Cum arată traseul de viață al unei femei în România?

O femeie săracă pensionară și-a început viața școlară ca orice fată: cu propriile vise și ambiții. Profesorii și manualele i-au arătat cum fetele urmează anumite cariere, băieții altele. I-a plăcut, să spunem, croitoria și s-a angajat în industria textilă. La 23 de ani s-a căsătorit și a născut o fată. O perioadă a „stat” în concediul de „maternitate”, îngrijind copilul și gospodăria. Apoi a revenit la munca plătită, i-a fost mai greu având copil de îngrijit, ea se ocupa de majoritatea treburilor din casă.. A muncit mulți ani, la fabrică și acasă. După Revoluție s-a bucurat. S-a gândit că va fi mai bine pentru toți, mai ales pentru fată, pentru că avea șansa unui viitor mai bun.

Anii '90 însă au adus cu ei privatizarea fabricii la care lucra. Dacă era concediată nu primea salarii compensatorii. Nu știa ce va urma. Se gândea că ar fi fost bine să fi avut și femeile din fabrică un sindicat, pentru că soțul era membru de sindicat și fabrica lui nu fusese privatizată. S-a gândit să facă un curs de specializare, dar fata între timp se căsătorise și avea un copil mic, așa că ea, după serviciu, avea grijă de nepot. Soțul a fost și el disponibilizat peste câțiva ani și fabrica lui privatizată, dar au primit mai multe salarii compensatorii și a încercat să nu își facă griji. El s-a angajat într-o firmă nouă. Ea a încercat să găsească altce-

va de lucru, dar erau preferate fetele tinere și fără obligații familiale. Între timp rămăsese din ce în ce mai mult să aibă grijă de nepot, fata se întorsese la muncă, ca profesoară și nu mai găseau locuri în grădinițe. După 2000 fabrica la care lucra s-a desființat și pentru 2-3 ani nu a mai găsit de lucru. A făcut un curs de calculatoare, degeaba. Apoi a depus dosarul pentru pensionare și s-a gândit că așa va putea avea grijă de nepoți. La calculul pensiei s-a speriat; era atât de mică, ea muncise atâția ani. Când s-a pensionat și soțul, pensia lui era mai mare, dacă socoteau totul cu grijă o scoteau la capăt. De la o lună la alta. Atâta se gândea, să nu se îmbolnăvească nici unul dintre ei, pentru că medicamentele pe care le luau acum deja erau scumpe și nu găseau mereu compensate. Fata le mai aducea un pachet la sfârșit de săptămână, din salariul ei de profesoară, nu era un salariu mare, dar se descurcau. De la o lună la alta. Când s-a stricat mașina de spălat a început să spele din nou de mână, ca în tinerețe, dar acum o durea spatele din ce în ce mai tare. La cumpărături mergea cu lista cu socoteli, ea se ocupa de „ale casei” și de nepot și se speria când se anunțau scumpiri. Parcă era tot mai greu să le rămână bani la sfârșitul lunii. Au început să mănânce mai puțină carne, apoi deloc, se putea și fără. Era bine măcar că soțul încă era cu ea, nici nu putea să se gândească cum i-ar fi singură.

Cine este exclus? Atunci când vorbim sau scriem despre excluziune socială, există deseori tendința de a vedea persoanele aflate în situații de excluziune situate undeva „la margine”, trăind în grupuri ușor identificabile, precum persoanele din zonele sărace. Este greu să ne imaginăm că „exclușii” trăiesc lângă noi, deseori la noi în casă. Sunt persoane care au acces scăzut la un loc de muncă, la servicii de sănătate sau care au un venit mai redus și riscă să fie mai sărace, pentru că aparțin unui grup vulnerabil. Ele sunt excluse de la participare, venituri și șanse egale. Aceste grupuri sunt mai expuse riscurilor produse de schimbări precum criza economică actuală, măsurile anti-criză trebuind să ia în calcul efectul schimbărilor asupra celor mai vulnerabili și asupra inegalităților de șanse și drepturi. Femeile sunt expuse unui risc mai mare de excluziune, se confruntă cu obstacole suplimentare pentru obți-

nerea unui loc de muncă și a unui salariu sau a unei pensii decente și le lipsește deseori accesul la serviciile de sănătate necesare. Anumite grupuri de femei: femeile din familii monoparentale, femeile rom, femeile tinere singure, femeile de peste 55 de ani și femeile pensionare sunt grupuri cu risc și mai crescut de excluziune socială.

Pe scurt, acest capitol este rezervat incluziunii și protecției sociale¹, înțeluse ca **acces la piața muncii, la un venit decent (venit provenit de pe piața muncii, din transferuri sociale sau pensii) și la servicii de sănătate.**² Astfel, în următoarele pagini am urmărit în ce măsură femeile au șanse egale pe piața muncii, șanse egale pentru un venit decent și o viață liberă de sărăcie – care erau aceste șanse în 2008 și care sunt ele acum, după ce criza economică și măsurile guvernamentale de austeritate au început să producă efecte. Uneori datele și spațiul nu au permis o analiză extinsă, însă am încercat să surprind aspectele centrale ale ultimilor ani cu privire la efectele crizei economice asupra riscului de excluziune socială pentru femeile din România.

În 2010 Consiliul Uniunii Europene a înaintat un draft al *Raportului comun asupra protecției sociale și incluziunii sociale 2010*, subliniind diversitatea statelor membre UE, a răspunsurilor la criză și a capacităților guvernamentale (Council of the European Union, Joint Report, 2010, p. 2). Raportul subliniază importanța

¹ Definiția operațională a excluziunii sociale folosită în acest raport este cea oficială a Uniunii Europene: „Excluziunea socială este un proces prin care anumiți indivizi sunt împinși spre marginea societății și împiedicați de la participare deplină, din cauza sărăciei, lipsei de competențe și oportunități în educație, precum și din cauza discriminării. Această situație îi distanțează de piața muncii, de posibilitatea obținerii unui venit, de oportunități de educație, precum și de rețele și activități sociale și comunitare. Au acces redus la putere și la forurile de luare a deciziei, iar deseori se simt lipsiți de control și fără posibilitatea de a controla deciziile care le afectează viața de zi cu zi” (Joint Report 2004).

² O abordare genizată presupune, de asemenea, adaptarea criteriilor privind excluziunea la experiențele specifice de viață ale femeilor, astfel încât lista drepturilor și serviciilor „relevante” poate suferi modificări, incluzând, de exemplu, servicii publice de îngrijire a copiilor și a altor dependenți. În cadrul acestui raport acest aspect este tratat în capitolul privind reconcilierea dintre muncă, familie și viață privată.

păstrării progreselor făcute anterior cu privire la pătrunderea pe piața muncii a femeilor (Council of the European Union, Joint Report, 2010, p. 12). Printre prioritățile subliniate de raport se regăsesc asigurarea accesului pe piața muncii, eficientizarea securității sociale și asigurarea echilibrului dintre crearea de oportunități și sprijinul financiar (Council of the European Union, Joint Report, 2010).

Asigurarea egalității de șanse pe piața muncii constituie un obiectiv fundamental în domeniul excluziunii sociale. Șansele egale la a-ți „câștiga pâinea” sau, altfel spus, la un venit care să-ți permită să îți cumperi pâinea, sunt fundamentale în viața tuturor. Egalitatea sau inegalitatea acestor șanse determină condițiile de viață și gradul de autonomie, iar din ele derivă de foarte multe ori accesul la o serie de alte servicii abordate în acest raport: sănătate, educație sau reconciliere dintre muncă, familie și viață privată. Căderea sub pragul de sărăcie și un raport crescut de dependență economică duc la „excluderea” celor care pierd accesul la toate acestea.

Șomaj, ocupare, sărăcie și venituri pe piața muncii și în sistemul de pensii: în România o atenție deosebită a fost acordată cifrei șomajului, inclusiv de mass-media. Bărbații, începând din 2003 până în 2008, au tins să intre mai mult în șomaj, fapt valabil pentru toate categoriile de vârstă. Conform Agenției Naționale pentru Ocuparea Forței de Muncă, datele din aprilie 2011 indică următoarele : „în luna aprilie 2011, comparativ cu luna precedentă, rata șomajului masculin a scăzut de la valoarea de 6,52% în luna martie, la valoarea de 5,90%, iar rata șomajului feminin a scăzut de la 5,24% la 4,85%.”³

A afectat criza mai mult bărbații decât femeile în ceea ce privește accesul la piața muncii? Cifrele Eurostat, analizate pe coordonate anuale, par să indice o tendință diferită pentru ultimii trei ani. **Cifrele privind șomajul** arată o creștere a numărului de șomeri atât pentru femei, cât și pentru bărbați în timpul crizei eco-

³ Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă, 2011 Rata șomajului la sfârșitul lunii aprilie 2011, la nivel național

<http://www.anofm.ro/rata-%C5%9Fomajului-la-sf%C3%A2r%C5%9Fitul-lunii-aprilie-2011-la-nivel-na%C5%A3ional>

nomice. Conform Eurostat, pentru toate categoriile de vârstă, între 2008 și 2010, rata șomajului la bărbați a crescut cu 1.2% (de la 6.7% la 7.9%), iar cifra șomajului feminin a crescut cu 1.8% (de la 4.7% la 6.5%). Aceasta indică o creștere mai mare a șomajului pentru femei, deși ultimele cifre ale Ministerului Muncii, Familiei și Protecției Sociale, pentru aprilie 2011, tind să indice o tendință contrară. Consider însă că este importantă raportarea la date anuale, pentru o mai mare stabilitate a datelor.

Tabel 1: Șomaj, toate vârstele

An	2008	2009	2010
Bărbați	6,7	7,7	7,9
Femei	4,7	5,8	6,5

Sursa: Eurostat - Medic Anuală șomaj, actualizat la 01.07.11, extras la 04.08.11.

Este necesară analiza datelor privind șomajul în contextul mai larg al **ocupării pe piața muncii**, care rămâne net favorabilă bărbaților. Această tendință a fost una stabilă în timp în România, înregistrându-se progrese, modeste însă, în anii premergători crizei. În 2008, conform Eurostat Yearbook 2010, diferența de ocupare între femei și bărbați era de 13,2%, (vezi Tabel 2). Astfel, a existat un progres minimal cu privire la rata de ocupare a femeilor între 2003 și 2008. Însă, în ceea ce privește inegalitatea de gen a ratei de ocupare, aceasta, de fapt, a crescut de la 12,3% în 2003 la 13,2% în 2008.

Tabel 2: Rată ocupare femei-bărbați 2003 - 2008

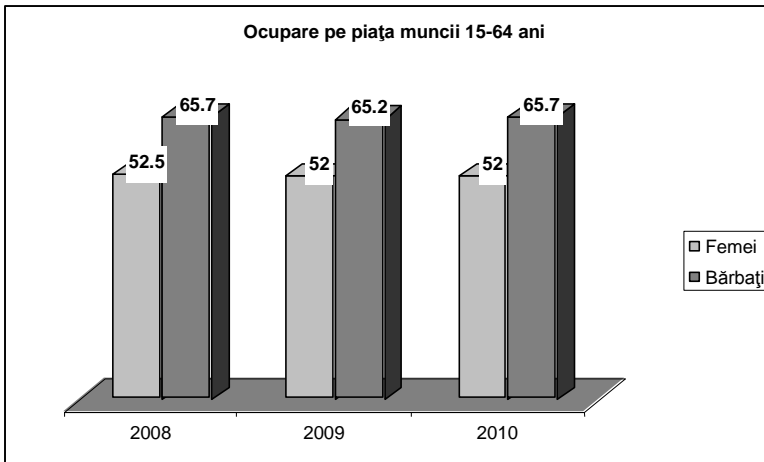
An	2003	2008
Bărbați	63,8	65,7
Femei	51,5	52,5

Sursa: Eurostat Yearbook, 2010, p. 286.

După declanșarea crizei economice, rata ocupării indică o tendință descrescătoare pentru femei și bărbați între anii 2008 și

2010. Conform datelor Eurostat, bărbații înregistrează chiar o ușoară creștere din 2009 în 2010, revenind la valorile din 2008. Femeile nu au recuperat încă, cifra rămânând inferioară celei din 2008. Aceste date, luate în considerare împreună cu datele privind șomajul indică faptul că femeile au pierdut mai multe locuri de muncă pe care apoi nu le-au recuperat.

Grafic 1

Sursa: Eurostat, actualizat la 25.07.11, extras la 04.08.11.

A aborda rata șomajului drept variabilă centrală pentru analiza efectelor crizei asupra pieței muncii din perspectivă de gen înseamnă să ignori inegalitățile dintre femei și bărbați privind ocuparea și venitul. Aceste diferențe conduc la un raport de dependență economică⁴, care, conform datelor INS, a fost de 1321% în medie, mai ridicat pentru femei: 1666%, față de 1043% în cazul bărbaților (INS, Amigo, 2010, p. 1). Un aspect important în acest context îl constituie supra-reprezentarea femeilor în categoria „lucrător familial neremunerat”, unde în 2008 se încadrau 18,9% din femei și numai 6% dintre bărbați (într-un procent mult mai ridicat în mediul rural) (INS, Anuarul Statistic 2009). Motivul principal

⁴ Numărul persoanelor inative și în șomaj ce revin la 1000 persoane ocupate.

pentru absența femeilor tinere de pe piața muncii îl constituie prezența copiilor în gospodărie, alături de lipsa facilităților de îngrijire accesibile. Femeile resimt mai mult decât bărbații lipsa accesului pe piața muncii, diferența la ocupare fiind de peste 20% în această situație⁵.

Femeile rome sunt în mod special vulnerabile la lipsa accesului pe piața muncii: „ponderea celor care nu au lucrat niciodată este de 40% în timp ce 33% au avut experiența de muncă fără contract (la negru). Ponderea femeilor casnice care nu au lucrat niciodată este de 48,1%, majoritatea având un nivel de educație scăzut și vârste relativ tinere, sub 34 de ani.”⁶ Problematika femeilor rome nu a fost abordată în strategiile anti-criză guvernamentale, iar Agenția Națională pentru Romi este în procesul formulării unei noi strategii, a cărei bugetare este însă incertă. Femeile rome, ca și alte femei în general, tind să „scape” statisticilor privind șomajul, fiind deseori înregistrate drept „lucrătoare în gospodărie”. **Subliniez absența cercetărilor și datelor necesare cu privire la impactul crizei economice asupra femeilor rome, ceea ce îngreunează posibilitatea unei analize în această direcție.**

De asemenea, rata deprivării materiale din România era în 2007 cea mai mare din UE.⁷ Gradul deprivării materiale este strâns legat de gradul de sărăcie. **Riscul de sărăcie rămâne ridicat în România, afectând mai multe femei decât bărbați**⁸ (vezi

⁵ Pentru detalii, vezi capitolul *Reconcilierea dintre muncă, familie și viața privată* din acest volum.

⁶ www.anr.gov.ro/docs/Politici/Cadrul%20general%20al%20strategiei.pdf

⁷ Deprivarea materială se măsoară printr-o listă de 8 itemi grupată în doi indicatori principali: 1. capacitatea de a face față unor cheltuieli neprevăzute; 2. o vacanță anuală de o săptămână în afara gospodăriei; 3. Plata pentru ipotecă, chirie, utilități 4. o masă incluzând carne, pui sau pește, o dată la două zile 5. asigurarea unei temperaturi călduroase adecvate în casă 6. deținerea unei mașini de spălat; 7. deținerea unui televizor color 8. deținerea unui telefon 9. deținerea unei mașini personale Eurostat Methodologies and Working Papers *Income poverty and material deprivation in European countries*, p. 14 http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-RA-10-030/EN/KS-RA-10-030-EN.PDF

⁸ Vezi corelația dintre nivelul veniturilor și violență în capitolul despre violența în familie.

Tabel 3). De altfel, la 8 martie 2011 Parlamentul European a adoptat o rezoluție care preciza: „Parlamentul European (PE) reamintește că sectoarele afectate de criză au fost mai întâi cele majoritar masculine, cum ar fi sectorul construcției și industriei, însă criza s-a extins și la alte sectoare, în care sunt reprezentate ambele genuri, crescând astfel rata șomajului în rândul femeilor; subliniază că salariile au scăzut cel mai mult în sectoarele de servicii cu dominantă feminină și în sectoarele finanțate din bugetele de stat în care majoritatea angajaților sunt femei și, prin urmare, femeile primesc pensii mai mici, ceea ce are drept consecință un nivel mai ridicat al sărăciei în rândul femeilor în vârstă.”⁹

În 2008, familiile monoparentale, majoritatea conduse de femei adulte, se confruntau cu un risc semnificativ mai crescut de sărăcie (26% în 2008, media UE fiind de 20%), precum și femeile peste 65 de ani și familiile cu mai mulți copii.

Tabel 3: Procentaj din totalul populației: Riscul de sărăcie (60% din mediana veniturilor după transferurile sociale)

An	2007	2008	2009
Bărbați	24,3	22,4	21,4
Femei	25,3	24,3	23,4

Sursa: Eurostat, actualizat la 13.07.11, extras la 11.08.11.

A avea o slujbă în România nu exclude riscul de sărăcie.

În 2008, aproximativ 18% dintre persoanele angajate pe piața muncii era sărace. „A fi sărac” în UE înseamnă a avea un venit situat sub 60% din mediana veniturilor din statul membru respectiv. De exemplu, „pentru anul 2008 pragul utilizat a fost de 459,33 lei, ceea ce înseamnă că o persoană care realizează venituri sub acest prag este săracă.”¹⁰. Astfel, nu există un prag general pentru

⁹ *Egalitatea dintre femei și bărbați – 2010* <http://www.europeana.ro/index.php/2011/03/09/egalitatea-dintre-femei-%C8%99i-barba%C8%9Bi-2010/>

¹⁰ Ministerul Muncii, Familiei și Protecției Sociale, *Situația sărăciei în România*, <http://www.mmuncii.ro/pub/img/site/files/fb64439b129bf0910308ca2064b3707a.pdf>

întreaga Uniune Europeană, săracii României fiind în cifre absolute mai săraci decât săracii Austriei, de exemplu.

O cifră importantă o constituie numărul celor aflați sub pragul de sărăcie care sunt activi pe piața muncii. După cum se poate observa din Tabelul 4, această cifră este mai mare pentru bărbați decât pentru femei, aspect deja semnalat în unele rapoarte. La prima vedere, acest lucru poate părea paradoxal, din moment ce femeile lucrează în sectoarele mai prost plătite (segregare orizontală a pieței muncii), ocupă posturi inferioare pe scara ierarhică a diferitelor entități economice (segregarea verticală a pieței muncii) și sunt mai puțin plătite pentru munci comparabile (diferența la salarizare). Cifra nivelului de sărăcie pe piața muncii luată în considerare izolat sugerează un dezavantaj crescut al bărbaților față de femei. Însă, ajustat la metodologia de măsurare a sărăciei, tabloul inegalităților de gen rezultate indică altceva. Nu trebuie uitat faptul că sărăcia la nivelul Uniunii Europene se măsoară **la nivelul gospodăriei**. Cifrele ne indică faptul că bărbații tind să trăiască mai des în gospodării sărace chiar dacă sunt ocupați pe piața muncii, în condițiile în care aceste gospodării au un singur venit: al lor. **Astfel, prezența femeilor pe piața muncii asigură prezența unui al doilea salariu în gospodărie, salariu care deseori scoate gospodăria de sub pragul riscului de sărăcie, aspect fundamental pentru orice „strategie anti-criză”.**

Tabel 4: Rate sărăcie pe piața muncii

An	2007	2008	2009
Total	18,5	17,7	17,9
Femei	16,4	15,5	15,5
Bărbați	20,1	19,3	19,6

Eurostat, actualizare: 26.07.2011, extras la 04 august 2011.

Pentru că sărăcia se măsoară la nivel de gospodărie, **există o problemă reală în determinarea gradului real de sărăcie al femeilor**. Ele tind să aibă venituri mai scăzute, dar nu vor apărea deseori pe „radarul” săracilor dacă nu locuiesc singure, iar inegalitățile de venit în continuare vor fi mascate. Astfel, să presupunem că o femeie câștigă în jur de 1100 RON brut, iar partenerul ei 1900

brut, prin decizie politică (putem presupune că ea este educatoare, iar el șofer la Ministerul Sănătății), ceea ce este luat în considerare este venitul total al gospodăriei și numărul de persoane care trăiesc în ea, gospodăria este abordată „global”, iar inegalitățile salariale și de venit, dar și cele de putere rezultate, sunt astfel mascate. Exemplele pot continua: putem să ne imaginăm că o femeie câștigă 700 RON brut, iar partenerul 2500 RON. Din nou, venitul gospodăriei va fi calculat global. Însă dacă această femeie va rămâne singură cu un copil, ea va apărea „brusc” pe radarul sărăciei. În 2007, arătăm că diferențele de gen ale nivelului de sărăcie pentru persoane singure sunt mai pronunțate: 28,6% pentru femei față de 20% bărbați. De asemenea, **două dintre categoriile de persoane singure cele mai vulnerabile la sărăcie erau puternic feminizate**: persoanele peste 65 de ani și familiile monoparentale (Iancu, 2007, p. 141). În secțiunea următoare voi arăta cât și cum au fost abordate aceste inegalități și vulnerabilități specifice de către guvernanți în perioada crizei.

Pe piața muncii, femeile sunt mai degrabă ocupate în sectorul public, anumite sectoare fiind puternic feminizate, precum sănătatea sau învățământul. De exemplu, femeile reprezentau 29,3% dintre lucrătorii din servicii sociale, față de 14,9% bărbați, conform INS- Anuarul Statistic 2009. De asemenea, **inegalitățile salariale de gen sunt mai pronunțate în sistemul public** (Voinea, Mihăescu, 2010, p. 13).

Femeile angajate în educație și costurile sociale ale unui buget scăzut

Consiliul European făcea publică o informare în 2010 care preciza că „educația și formarea profesională se află în centrul obiectivelor agendei de la Lisabona pentru creștere și locuri de muncă și reprezintă elemente esențiale pentru continuarea aplicării acesteia în perspectiva anului 2020. Crearea unui „triunghi al cunoașterii” format din educație, cercetare și inovare, care să funcționeze corespunzător și să-i ajute pe toți cetățenii să își îmbunătățească competențele, este esențială din punctul de vedere al creșterii economice și al locurilor de muncă, precum și al echității și incluziunii sociale”. (2010/C 117/01) Documente ale Uniunii Europene din ultimii trei ani ne asigură că educația ocupă un loc prioritar în politicile publice europene din timpul crizei. Astfel de informații ne pot surprinde pe noi, cetățenele României, care am aflat în principal despre „povara bugetară” a educației de la guvernării noastre.

În ceea ce privește **femeile salariate în educație**, acestea s-au regăsit în situația angajaților publici din mai multe domenii, veniturile lor fiind diminuate cu 25% în urma legii 118/2010. Femeile reprezintă 73,4% din personalul didactic: aproape 100% în învățământul preșcolar (unde există și cel mai mare raport elevi-profesor), 86% din cel primar, aproximativ 66% din cel gimnazial și liceal și numai 45,9% din învățământul superior.¹¹ La nivelul educației superioare și cercetării, un raport recent al Directoratului pentru cercetare din cadrul Comisiei Europene *Mapping the Maze: Getting More Women to the Top in Research* indică faptul că în România femeile sunt bine reprezentate ca număr printre cercetători, femeile constituind 43% din totalul de cercetători. Cu toate acestea, ele constituie numai 30% din numărul de cercetători de tip A și sunt aproape absente din pozițiile de conducere la nivel universitar. Comisia a formulat o serie

¹¹ Raport asupra stării sistemului național de învățământ, 2010, p. 22.

de recomandări privind transparența în promovare și creșterea conștientizării cu privire la importanța dimensiunii de gen¹². Drept aspect pozitiv, semnalează o ușoară tendință de creștere în ultimii ani a prezenței femeilor angajate în învățământul superior¹³, o situație detaliată fiind prezentată în Tabelul 5.

Tabel 5. Titluri academice în instituțiile de învățământ superior în ultimul deceniu¹⁴

Titlu Academic	2001-2002			2004-2005			2009-2010		
	Total	Femei		Total	Femei		Total	Femei	
		Nr.	%		Nr.	%		Nr.	%
<i>Total general</i>	25,174	9,849	39.12	26,790	11,189	41.76	26,757	12,232	45.71
Profesor	4,356	760	17.44	5,057	1,055	20.86	5,082	1,437	28.20
Profesor asociat	3,852	1,188	30.84	4,285	1,638	38.22	4,867	2,167	44.52
Lector	7,068	3,074	43.49	6,844	3,129	45.71	7,149	3,583	50.11
Asistent lector	5,987	3,083	51.49	6,725	3,663	54.46	6,739	3,821	56.69
Asistent universitar	3,038	1,651	54.34	3,054	1,625	53.20	1,825	1,072	58.73
Personal didactic consultant	837	78	9.31	795	70	8.80	1,095	152	13.88
Personal didactic și cercetare ¹⁵	36	15	41.66	30	9	30.00	-	-	-

¹² Mapping the Maze: Getting More Women to the Top in Research, 2008, p. 59.

¹³ Raport asupra stării sistemului național de învățământ, 2010, p. 22.

¹⁴ Văcărescu, Theodora-Eliza, 2011, Uneven Curriculum Inclusion: Gender Studies and Gender IN Studies at the University of Bucharest, în Grünberg (ed.), Laura, From Gender Studies to Gender IN Studies. Case Studies on Gender-Inclusive Curriculum in Higher Education, Bucharest, UNESCO-CEPES, 2011, p. 147-184. Tabel preluat din studiul citat, p. 158.

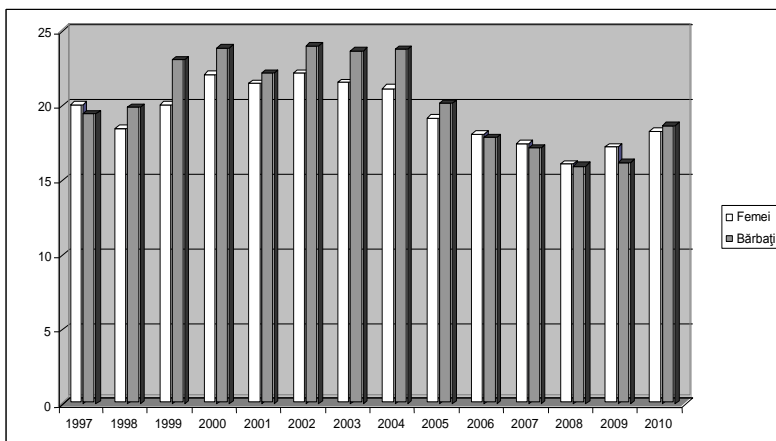
¹⁵ Date disponibile numai pentru perioada 2001-2002 și 2004-2005.

În ceea ce privește gradul cel mai înalt de educație atins, atât ponderea femeilor, cât și a bărbaților înregistrează o descreștere constantă în anii 2008-2010. **Femeile mențin un avantaj raportat la aceste cifre, avantaj care însă, în continuare, în lipsa egalității de șanse, nu se traduce în venituri viitoare echivalente.** Dacă ne raportăm la tranziția pe piața muncii, femeile capitalizează mai puțin în urma educației. În sistemul public, de exemplu „salariul crește în funcție de educație și experiență și este mai redus pentru femei.” (Voinea, Mihăescu, 2010, p. 11)

Mai mult, persoanele care părăsesc sistemul educațional devreme și ating cel mult liceul au fost majoritar femei în anii 2008-2009 și bărbații în 2010 (vezi Grafic 2). Astfel de cifre ar trebui să tempereze cel puțin tabloul exuberant-optimist¹⁶ prezentat deseori în spațiul public cu privire la prezența femeilor în educație și să motiveze asumarea unor măsuri care să asigure continuitatea și creșterea acestei prezențe.

¹⁶Acest optimism ignoră, de asemenea, realitățile sistemului de învățământ văzut printr-o lentilă genizată. Odată prezente în sistemul educațional românesc, fetele și femeile din România nu primesc „educație egală”, raportat la cel puțin două aspecte importante: stereotipurile de gen și vulnerabilitatea studentelor în fața discriminărilor-hărțuirii. În ultimii ani, începând cu 2003, au existat numeroase studii cu privire la stereotipurile prezente în manualele școlare și la cele susținute de profesori, precum și cazuri de hărțuire sexuală sesizate de mass-media. Ultimii trei ani însă s-au remarcat în principal prin absența acestei probleme de pe agenda publică. În 2007, în volumul *Parteneri egali. Competitori egali*, scriam despre importanța abordării stereotipurilor de gen, care dau naștere unor consecințe importante dincolo de strict domeniul educației. Tranziția pe piața muncii se face mai greu pentru femei, iar cele care acced pe piața muncii o fac potrivit stereotipurilor susținute în sistemul de învățământ și reproduc tiparele care mențin segregarea orizontală și verticală a pieței muncii (pentru mai multe detalii vezi Iancu, Dragolea, 2007, p. 187-190). Aceste tipare sunt în mare parte răspunzătoare de viitoarele inegalități cu privire la venit și acces la piața muncii. Cât privește hărțuirea sau discriminarea, în sistemul de învățământ, nu sunt prioritizate politici publice cu privire la aceste probleme.

Grafic 2: Procentaj din populație între 18-24 ani cu cel mult educație secundară și fără educație sau formare ulterioară

O categorie aparte de venituri o constituie **pensiile**. Numărul pensionarilor a scăzut constant în România din 2003 (6306000) până în 2008 (5701000) (INS, Anuar Statistic 2009). **Cheltuielile privind pensiile au fost scăzute, 6.4% din PIB față de 11,8% media europeană, iar în 2008 nivelul riscului de sărăcie al persoanelor peste 65 de ani era un semnificativ 26%, cu o diferență de gen între femei și bărbați considerabilă- 21% pentru bărbați și 30% pentru femei (Pension Report, Country Profiles, p.131).** Raportul European citat recunoaște impactul negativ al crizei asupra PIB și resurselor necesare sistemului de pensii și recomandă, printre altele, creșterea numărului anilor activi pe piața muncii și combaterea inegalităților de gen la angajare. În 2007, prima mea recomandare fusese tocmai aceasta din urmă, deoarece sistemele de pensii rămân tributare inegalităților de gen de pe piața muncii. Pentru că femeile au salarii mai mici și obstacole suplimentare în accesul și avansarea pe piața muncii, vor avea și pensii mai mici (Iancu, 2007, p. 167). Ceea ce trebuie reținut pentru moment este faptul că pensionarii în general și femeile pensionare în special constituiau la începutul crizei un grup foarte vulnerabil la sărăcie și excluziune.

Sănătate

Accesul la servicii de sănătate constituie un aspect fundamental în viața noastră, a tuturor. Toți ne confruntăm de-a lungul vieții noastre cu probleme de sănătate. Ne dorim și avem dreptul la servicii medicale decente. Spre deosebire de bărbați, la nivel general de grup social, femeile sunt afectate (scriam din 2007) de starea sistemului de sănătate din trei poziții diferite: de paciente (cu probleme specifice), de salariate (pentru că domeniul medical rămâne puternic feminizat) și de îngrijitoare informale (pentru că îngrijirea informală și gratuită a bolnavilor din familie le revine lor).

Ca paciente, femeile din România se confruntau în 2008 cu problema „plății informale” asociate serviciilor de sănătate. Femeile mai mult, pentru că persoanele aflate în risc de sărăcie crescute sunt mult mai vulnerabile față de aceste plăți. Grupuri vulnerabile semnificative erau la începutul crizei, în special, femeile din mediul rural și femeile rome (Iancu, 2007, p. 173-174). De asemenea, **problemele de sănătate specifice femeilor** au fost inadecvat tratate în sistemul de sănătate, rezultatul anterior crizei fiind o rată a mortalității materne peste media europeană, o rată a cancerului la sân semnificativă și cea mai mare rată a mortalității în urma cancerului de col uterin din Europa, cinci femei murind zilnic în România în 2007 numai din cauza acestui tip de cancer specific femeilor¹⁷.

Semnalăm din 2007 că, femeile din România, ca îngrijitoare informale, sunt direct afectate de reducerea numărului de paturi din spitale sau desființarea unităților medicale (Iancu, 2007, p. 174-175). Aspectele de gen nu sunt necunoscute pentru instituțiile relevante, Raportul Strategic Privind Excluziunea Socială 2008-2010 precizează că: „majoritatea dependenților în vârstă beneficiază de îngrijire în cadrul familiei. Acest lucru ridică numeroase probleme care trebuie rezolvate. Majoritatea îngrijitoarelor din familie sunt femei, soții sau fiice. Multe îngrijitoare sunt la rândul lor persoane în vârstă care pot deveni dependente. **Îngrijirea în**

¹⁷ Conform datelor prezentate de Centrul Național de Informare pentru Prevenirea Cancerului de Col Uterin, vezi <http://www.informarehpv.ro/>

familie este asigurată mai ales în zonele rurale, unde tradițiile și valorile morale sunt menținute într-un grad mai mare^{18c} (Raport 2008-2010, p. 60). Părerea mea este însă că îngrijirea informală crescută din rural se datorează în principal inegalităților privind accesul la servicii medicale în anumite zone (inegalitate recunoscută drept problemă principală în același raport la pagina 45). Încă din 2007, semnalăm faptul că rapoarte mai vechi, din 2004, arătau că numai 11% din medicii României activau în mediul rural (Iancu, 2007, p. 174). Guvernul însă a preferat să reflecteze asupra valorilor morale pe care înțeleg că, implicit, le admiră. În capitolul următor voi arăta cum s-a tradus această admirație pentru munca neplătită a femeilor în politici publice și bugetare.

Trecând la munca de îngrijire plătită, domeniul sănătății este unul puternic feminizat la nivelul salariilor. Este, de asemenea, un domeniu slab bugetat și prost plătit. În 2008 România avea **cel mai mic procent din PIB alocat sănătății, raportat la celelalte state membre ale Uniunii Europene**¹⁹. Un studiu efectuat de Federația „Solidaritatea Sanitară” a indicat, de altfel, faptul că „35.6% au salariul cuprins între 1500-1999 RON și 33.2% între 1000-1499 RON, procente mari înregistrându-se și la salariile cuprinse între 500-999 RON (16.4%). Salarii de peste 3000 RON au menționat doar 1.6% dintre respondenți, ceea ce denotă o medie scăzută a salariilor din sistemul sanitar”²⁰, salarizarea constituind principalul motiv de nemulțumire al angajaților din sistemul de sănătate. În secțiunea următoare voi analiza unele măsuri „anti-criză” care au vizat sectorul sănătății din România.

¹⁸ Sublinierea mea.

¹⁹ OECD *Health at a Glance: Europe 2010* <http://www.oecd-ilibrary.org/docserver/download/fulltext/8110161ec043.pdf?expires=1315630553&id=id&accname=guest&checksum=0BC63A55077BE9DABF2920C4F48DA35D>

²⁰ Federația „Solidaritatea Sanitară” din România, *Tendința de migrare a personalului din sistemul sanitar*, http://www.adevarul.ro/actualitate/eveniment/Studiu-_Migratia_personalului_din_Sanatate_ADVFIL20100812_0011.pdf

Măsurile guvernamentale pe timp de criză și interpretarea situației

Măsurile Guvernamentale „anti-criză” au fost adoptate târziu în România, pentru că această criză a fost recunoscută de Guvern abia la începutul anului 2009 (ICCV, 2010, p. 9-10). **Majoritatea măsurilor principale au fost adoptate în anul 2010**, care a constituit un adevărat an de șoc din punct de vedere economico-financiar pentru populația României. Este probabil ca multe dintre efectele măsurilor asumate în 2010 să poată fi observate abia începând cu anul 2011. Pentru săracii și persoanele din afara pieței muncii din România, majoritatea femeii, aceste măsuri au constituit o povară în plus cu care să se confrunte.

Nu a existat o strategie genizată la adresa crizei, iar prioritatea acordată de guvern cu privire la inegalitățile de gen a fost nulă, mai ales în condițiile în care instituția răspunzătoare pentru integrarea dimensiunii de gen în analiza și implementarea politicilor publice, Agenția Națională pentru Egalitatea de Șanse între Femei și Bărbați, a fost succesiv restructurată și desființată în 2010, prin diferite acte normative²¹. Ulterior ANES s-a transformat în Direcție în cadrul Ministerului Muncii, Familiei și Protecției Sociale. Având în vedere numărul scăzut al salariaților (rezultat și în urma restructurărilor), precum și quantumul scăzut al salariilor, desființarea ANES din motive bugetare nu poate fi susținută. Una dintre problemele evidente rezultate este lipsa analizelor și strategiilor genizate, asumate și susținute politic de guvern. Dincolo de prioritatea generală acordată egalității de șanse în timpul crizei, în continuare voi prezenta unele măsuri punctuale „anti-criză” și efectele lor asupra femeilor.

²¹ Aceste acte normative sunt: Hotărârea 1381 din 18 noiembrie 2009 (Hotărârea 1381/2009) privind unele măsuri de reorganizare în cadrul Agenției Naționale pentru Egalitatea de Șanse între Femei și Bărbați și Ordonanța de urgență 68 din 30 iunie 2010 (OUG 68/2010) privind unele măsuri de reorganizare a Ministerului Muncii, Familiei și Protecției Sociale și a activității instituțiilor aflate în subordinea, în coordonarea sau sub autoritatea sa.

25% mai puțin la salariu

Una dintre principalele măsuri ale Guvernului, prezentată drept necesară pentru restabilirea echilibrului bugetar, a fost diminuarea salariilor din sistemul public cu 25%, prin legea 118/2010, singurele „scăpate” fiind anumite drepturi pentru persoanele încadrate în instituțiile de apărare națională, în situații specifice²².

De asemenea, conform articolului 1 al. (2) „în situația în care din aplicarea prevederilor alin. (1) rezultă o valoare mai mică decât valoarea salariului de bază minim brut pe țară garantat în plată, suma care se acordă este de 600 lei.”

Ceea ce s-a subliniat deseori a fost nevoia restructurării sectorului public și nivelul crescut al salariilor din cadrul acestuia. **Ceea ce s-a ignorat sistematic a fost dimensiunea de gen a sectorului public. „Voință politică” a existat pentru reducerea globală și facilă a acestor venituri, dar nu și pentru o analiză a disfuncționalităților și discriminărilor structurale, pentru a asigura o restructurare coerentă și justă.**

15% mai puțin la pensii

O abordare simplistă generală a caracterizat și măsurile privind pensiile, măsuri prezentate ca fiind „anti-criză”. Astfel, din nou, **inegalitățile de gen au fost ignorate, cuantumului pensiilor fiind scăzut uniform cu 15%** (Legea 118/2010, art.11). În 2010, legea a fost declarată neconstituțională, însă nivelul majorității pensiilor a fost redus. Deși conform noii Legi a Pensiilor (intrată în vigoare la 1 ianuarie 2011), începând din 2012 pensiile urmau să fie majorate, această majorare a fost amânată pentru 2014.

Prin legea 263/2010 vârsta de pensionare pentru femei a fost crescută, însă impactul acestei legi asupra ratei de ocupare a fost, până acum inexistent. Aceasta urmează să fie implementată

²² Art. 2 (3) „Prevederile alin. (1) nu se aplică în cazul alocațiilor de hrană acordate personalului încadrat în instituțiile publice de apărare, ordine publică și siguranță națională pe perioada participării la misiunile prevăzute la art. 2 lit. a)—d) din Legea nr. 42/2004 privind participarea forțelor armate la misiuni în afara teritoriului statului român, cu modificările ulterioare”.

treptat până în 2030. Femeile din România rămân mai prost plătite și se confruntă cu dificultăți crescute la angajare, mai ales după 55 de ani, astfel încât creșterea vârstei de pensionare pentru femei va constitui în continuare, în lipsa unor politici coerente pentru egalitate de șanse pe piața muncii, o măsură izolată cu impact nesemnificativ. Este important ca această măsură să nu fie prezentată drept o măsură anti-criză, efectele sale nu pot fi măsurate în perioada crizei sau în perioada imediat următoare.

Ca un diagnostic general, Legea 118/2010, probabil măsura centrală a strategiilor anti-criză guvernamentale, este una care ignoră categoriile vulnerabile și care consolidează inegalitatea de gen. Femeile fiind mai sărace există riscul ca ele să „cadă” și mai mult sub pragul de sărăcie, ceea ce crește probabilitatea rămânerii în stare de sărăcie. Este important de subliniat că pentru femeile angajate în sectorul public, sistemul de salarizare depinde fundamental de factorul politic, factor politic care de-a lungul timpului, prin priorități politice (dar nu și fundamentale economice sau bugetare), a păstrat inegalitățile de gen la salarizare.

Femeile aflate în sistemul de pensii au venituri afectate prin 1) deciziile politice privind salarizarea în sistemul public (dacă au fost angajate în cadrul acestui sistem); 2) lipsa unei strategii coerente privind accesul/ocuparea femeilor pe piața muncii, care conduce la o scădere a anilor de contribuții la fondul de pensii; 3) lipsa unei strategii coerente privind inegalitățile dintre femei și bărbați prezenți pe piața muncii, care duce la inegalități ale cuantumului de contribuții la fondul de pensii; 4) lipsa unor strategii privind reconcilierea dintre muncă, familie și viață privată care determină o scădere a anilor de contribuții la fondul de pensii și/sau la o scădere a cuantumului de contribuții la fondul de pensii. **Nivelul inegalităților de gen la vârsta pensionării în România poate fi considerat drept un efect cumulativ al unor inegalități multiple, inegalități care au fost din nou ignorate, lovind în categoriile cele mai prost plătite și cele mai sărace, majoritatea acestora constituind-o femeile.** Sărăcia femeilor pensionare este o consecință a unui traseu de viață marcat de inegalități cu privire la șanse, venit, discriminare și munci neplătite în gospodărie. Spre finalul vieții lor, femeile României trăiesc „povești” similare celei de la începutul acestui capitol, au un nivel de trai foarte scăzut și

constată de fiecare dată când își primesc pensia exact cât de prioritar din punct de vedere politic și bugetar au fost și sunt viețile lor, experiențele lor specifice și șansele egale de care trebuie să se bucure ca cetățene ale acestei țări.

Deprivarea materială în România era la începutul crizei cea mai crescută din Uniunea Europeană²³. Deprivarea materială este importantă pentru că indică nivelul de trai separat de venituri, mai ales dacă există întrebări cu privire la prevalența veniturilor informale (munca „la negru”). Chiar dacă munca informală este greu de estimat și reprezintă un subiect important în România, realitatea este că, din venituri formale sau informale, o parte semnificativă a populației României nu are acces la bunuri, servicii și capacități considerate „de bază” în Uniunea Europeană. Scăderea veniturilor și creșterea TVA vor avea, previzibil, consecințe de adâncire a deprivării materiale.

Datele privind sărăcia par să sugereze că aceasta a rămas la cote constante, însă acest aspect trebuie interpretat în contextul calculului relativ al sărăciei, 60% din mediana veniturilor din țara respectivă. În termeni absoluți, veniturile populației, automat și pragul de sărăcie, au scăzut, rezultând săraci „mai săraci” în termeni absoluți în 2010, față de 2008. Această raportare la cuantumul absolut este justificată de contextul privind prețurile și puterea de cumpărare din România. Astfel, odată cu scăderea valorii veniturilor, cumpărătoarele României s-au confruntat cu prețuri crescute. Acest lucru a afectat mai ales femeile, din două puncte de vedere: ele tind să câștige mai puțin și ele tind să se ocupe de gospodărie și să administreze un buget pentru cheltuieli „de-ale casei”, care în ultimii ani a necesitat elaborarea unor adevărate strategii cotidiene de supraviețuire.

5% mai mult la TVA

O importanță centrală în crearea și menținerea acestei situații a avut-o OUG 58/2010, care prevedea mărirea TVA cu 5 pro-

²³ Eurostat *Statistics in Focus*, 46-2009, http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-SF-09-046/EN/KS-SF-09-046-EN.PDF

cente. Această măsură, a fost din nou, una globală, care a ignorat grupurile vulnerabile și nevoile lor. A fost ignorată nevoia unui TVA scăzut pe timp de criză la, de exemplu, alimente de bază, pentru a sprijini categoriile vulnerabile la sărăcie. A fost ignorată vulnerabilitatea la sărăcie a persoanelor, mai ales a femeilor, cu copii în îngrijire, mai ales a familiilor monoparentale sau a pensionarelor, ignorându-se posibilitatea de a scuti de la mărire produsele de îngrijire a copiilor, de exemplu.

Buget scăzut pentru educație, sănătate și asistență socială

Conform estimărilor Strategiei Fiscal-Bugetare a Guvernului, „povara bugetară” reprezentată de sistemul de învățământ va scădea în următorii ani, raportat la PIB. Femeile angajate în sistemul de educație, oricum slab remunerat, s-au numărat printre persoanele cele mai afectate de criză din punctul de vedere al veniturilor, în urma reducerilor salariale (vezi Tabel 6).

Tabel 6. Cheltuieli realizate și estimate pentru perioada 2008-2013 pentru Ministerul Educației, Cercetării, Tineretului și Sportului, conform Strategiei Fiscal Bugetare 2011-2013 a Guvernului ²⁴

Cheltuielile Ministerului Sănătății din Bugetul de Stat pe perioada 2008-2013						
	Realizări 2008	Realizări 2009	Estimări 2010	Estimări 2011	Estimări 2012	Estimări 2013
Cheltuieli TOTAL % din PIB	1,72	1,27	1,08	1,03	1,08	1,29
Cheltuieli de personal % din PIB	0,08	0,08	0,07	0,05	0,05	0,04

²⁴ Guvernul României Strategia Fiscal Bugetare 2011-2013 http://discutii.mfinante.ro/static/10/Mfp/strategbug/STRATEGIA_FB_27sept.pdf

În anul 2010, Guvernul României a decis de asemenea să adopte o strategie „inovativă” pentru restrângerea cheltuielilor bugetare și, deopotrivă, combaterea absenteismului școlar. Considerăm că art 28 (2), al legii 277/2010, care condiționează alocațiile familiale de numărul absențelor, introduce **prevederi foarte grele de susținut** în condițiile în care familiile sărace se confruntă cu multiple probleme privind absenteismul copiilor la școală, din cauza condițiilor sociale și materiale precare. În familiile sărace, copiii sunt deseori folosiți drept forță de muncă, iar diminuarea alocației scade și mai mult motivația familiilor (din punct de vedere financiar) pentru menținerea copiilor în școală.

Astfel, condiționarea alocației de absențele copiilor la școală ignoră factori sociali și structurali importanți, urmărind probabil numai o diminuare a „poverii bugetare” imediate, în favoarea unei poveri sociale ulterioare crescute²⁵. De altfel, un raport UNICEF prezentat de Mediafax arată că „în analizele obținute de Unicef rezultă o creștere de zece la sută a absenteismului școlar, iar prognoza privind impactul crizei economice estimează o creștere a populației afectată de sărăcie, dar acest lucru va conduce indubitabil la creșterea fenomenului de abandon școlar.”²⁶

²⁵ Mai mult, nu poate fi ignorată dimensiunea de discriminare multiplă care afectează copiii din familii sărace sau din medii defavorizate (inclusiv din punct de vedere etnic). De exemplu, Agenția de Dezvoltare Comunitară „Împreună” a derulat cu sprijinul UNICEF România o cercetare socială pentru studiul „O școală de nota zece?” care indică următoarele: „din interviurile cu copiii romi care au abandonat sistemul de învățământ, reiese că principalul motiv al abandonului au fost lipsurile materiale (24%), urmat de desfășurarea unor activități lucrative sau de îngrijire a fraților mai mici (20%), motiv care este de fapt corelat cu lipsurile materiale”. (Duminică, Ivasiuc, 2010, p. 82-83) Deși, „în teorie”, învățământul românesc este gratuit, lui îi sunt asociate o serie de costuri greu de suportat pentru categoriile vulnerabile: „cu toate că școala ar trebui să fie gratuită, participanții au insistat asupra costurilor asociate direct sau indirect cu frecventarea cursurilor”, relevă alt studiu. (Surdu, Vincze, Wamsiedel, UNICEF, 2011, p. 80).

²⁶ Mediafax, *Criza economică a dus la o creștere a absenteismului școlar și favorizează abandonul* <http://www.mediafax.ro/social/criza-economica-a-dus-la-o-crestere-a-absenteismului-scolar-si-favorizeaza-abandonul-5785994>

Legea 277/2010 privind alocația pentru susținerea familiei

Art 28 (2) în cazul în care se constată absențe nemotivate pe parcursul unui semestru școlar, cuantumului alocației se diminuează proporțional cu numărul absențelor, după cum urmează:

- a) cu câte 20% pentru fiecare copil care înregistrează un număr de maximum 10 absențe,
- b) cu câte 50% pentru fiecare copil care înregistrează un număr de maximum 20 de absențe.

Măsura punitivă de scădere a alocației, precum și reducerea bugetului pentru învățământul public, indică o preocupare vizibilă pentru rațiuni bugetare imediate, nu pentru remedierea problemelor structurale ale sistemului social și educațional și o ignorare a costurilor sociale profunde ulterioare. Raportul cost social-beneficiu bugetar rămâne de analizat în următorii ani.

Cu privire la sănătate, măsurile guvernamentale ale ultimilor ani au vizat în special restrângerea cheltuielilor bugetare. De altfel, aceasta nu este o situație temporară, estimările Strategiei Fiscal Bugetare 2011-2013 a Guvernului indicând faptul că, raportat la PIB, aceste cheltuieli vor scădea până în 2013. Pentru ilustrare, prezint și cifrele pentru un domeniu masculinizat, al Apărării Naționale, atât cheltuielile totale, cât și cele de personal (vezi Tabel 7).

Deși nici înainte de criză domeniul sănătății nu era unul bugetat satisfăcător, în urma măsurilor anti-criză, salariații din sănătate, alături de alții, și-au văzut veniturile micșorate considerabil. Un amănunt pe care îl semnalez este că cel mai prost plătit șofer al Ministerului Sănătății avea în 2010 un salariu de 1892 RON, iar

cel mai bine plătit 2381 RON²⁷, în condițiile în care majoritatea personalului medical câștigă între 1000 și 1999 RON²⁸.

Tabel 7. Cheltuieli realizate și estimate pentru perioada 2008-2013 pentru Ministerul Sănătății și Ministerul Apărării Naționale, conform Strategiei Fiscal Bugetare 2011-2013 a Guvernului²⁹

Cheltuielile Ministerului Sănătății din Bugetul de Stat pe perioada 2008-2013						
	Realizări 2008	Realizări 2009	Estimări 2010	Estimări 2011	Estimări 2012	Estimări 2013
Cheltuieli TOTAL % din PIB	0,44	0,40	0,99	0,41	0,38	0,34
Cheltuieli de personal % din PIB	0,05	0,05	0,04	0,04	0,04	0,03
Cheltuielile Ministerului Apărării Naționale pe perioada 2008-2013						
	Realizări 2008	Realizări 2009	Estimări 2010	Estimări 2011	Estimări 2012	Estimări 2013
Cheltuieli TOTAL % din PIB	1,44	1,36	1,29	0,80	0,78	0,73
Cheltuieli de personal % din PIB	0,58	0,63	0,56	0,55	0,51	0,48

Asistenții personali³⁰, prin HG 427/2001, sunt plătiți din bugetele locale, suplimentate, acolo unde fondurile lipsesc din bugetul de stat. Asistenții personali, adică femeile care îngrijesc bol-

²⁷ Ministerul Sănătății, *Situația veniturilor nete din 2010*, http://www.ms.ro/documente/Situatia%20veniturilor%20nete%20salariale%20Aprilie%202010%20Ministerul%20Sanatatii_8375_6081.pdf

²⁸ Federația „Solidaritatea Sanitară” din România *Tendința de migrare a personalului din sistemul sanitar*, http://www.adevarul.ro/actualitate/eveniment/Studiu_Migratia_personalului_din_Sanatare_ADFIL20100812_0011.pdf

²⁹ Guvernul României *Strategia Fiscal Bugetare 2011-2013* http://discutii.mfinante.ro/static/10/Mfp/strategbug/STRATEGIA_FB_27sept.pdf

³⁰ Observația mea: domeniu feminizat, substantiv masculin.

navi la domiciliu, au fost sprijiniți încă din anii anteriori crizei prin cursuri de formare. Cu alte cuvinte, femeile care îngrijeau gratuit în familie au decis probabil să renunțe la „tradiții” și „valori morale” și să se specializeze formal pentru a fi plătite pentru munca lor. De la începutul crizei însă această categorie a fost supusă atât tăierilor de salarii, cât și unor pauze în acordarea salariilor, uneori fiind semnalate în mass-media și cazuri de trimitere abuzivă în șomaj de către primari³¹.

Alături însă de reducerea salariilor din sistemul public, analizată mai amănunțit anterior, sistemul de sănătate a făcut obiectul mai multor măsuri de reformă, două dintre acestea fiind descentralizarea și comasarea unităților medicale. În ceea ce privește comasarea, deși femeile din România au un acces scăzut la servicii medicale de specialitate, iar rata mortalității materne rămâne crescută, mai multe spitale de obstetrică-ginecologie au fost propuse pentru comasare³². În schimb, unele progrese au fost făcute cu privire la acțiunile de prevenire a cancerului de col uterin, înființându-se Centrul Național de Informare pentru Prevenirea cancerului de col uterin, cu susținerea Organizației Mondiale a Sănătății, a UNICEF și a Fondului ONU pentru Populație. Conform site-ului oficial,

Din 15 februarie 2020 pentru toate fetele cu vârste între 12—24 ani

Vaccinurile HPV nu conțin material infecțios, prin urmare ele nu pot produce infecția și nici nu pot duce la apariția ulterioară a cancerului de col uterin. De asemenea, este important de subliniat că nu determină începerea precoce a vieții sexuale și nu produc sterilitate.

Până la Boss, dintre femei se vor infecta cu HPV de-a lungul vieții, iar 50% dintre acestea cu tulpini care ar putea produce cancer de col uterin.

MINISTERUL SĂNĂTĂȚII
MINISTERUL EDUCAȚIEI ȘI CERCETĂRII

TELVERDE:
0800-00008

³¹ Salarizarea asistenților personali ai persoanelor cu handicap, între aus-teritate și dezinteres, <http://www.evenimentul.ro/articol/salarizarea-asis-tentilor-personali-ai.html>.

³² Spitalul Clinic de Obstetrică – Ginecologie „Dr. S. Vuia” Arad, Spitalul Clinic de Obstetrică-Ginecologie Oradea, Spitalul de Obstetrică-Ginecologie Botoșani, Spitalul Clinic de Obstetrică-Ginecologie „Dr. I. A. Sbârcea” Brașov, Spitalul de Obstetrică-Ginecologie Brăila, Spitalul de Obstetrică-Ginecologie „Buna Vestire” Galați, Spitalul Clinic de Obstetrică-Ginecologie „Elena Doamna” Iași, Spitalul de Obstetrică-Ginecologie Ploiești, Spitalul de Obstetrică-Ginecologie Râmnicu Vâlcea.

rata de vaccinare a crescut de 6 ori³³. În trecut, remarc ațișul campaniei, în care mama este responsabilizată cu informarea fiicei. Pentru că dacă nici campaniile oficiale ale statului nu confirmă stereotipurile de gen, atunci cine?

Femeile paciente și femeile îngrijitoare informale din România sunt direct afectate de reducerea acoperirii sistemului de sănătate, o estimare a acestei acoperiri, actualizată, ne-existând încă. Prin Hotărârea 562/2009 a fost aprobată Strategia de Decentralizare a sistemului de sănătate. Cu excepția anumitor spitale declarate de interes public național, o mare parte a unităților medicale a fost plasată în subordinea autorităților locale. Această măsură este una problematică în contextul unei inegalități și așa crescute în ceea ce privește resursele (instituționale și ale cetățenilor individuali) și accesul la serviciile de sănătate, din punct de vedere geografic. Există un risc crescut ca anumite autorități locale să nu poată susține bugetar unitățile medicale. **În ultimii ani a existat o atenție crescută acordată de instituțiile guvernamentale „eficientizării” sistemului medical. Deși un management financiar bun este important, este fundamental importantă înțelegerea faptului că „eficiența” unui sistem public de sănătate nu se regăsește în balanțele contabile, cât în gradul de acoperire al serviciilor de îngrijire și în calitatea acestora. O maternitate publică nu este mai eficientă dacă „are profit”, ci dacă deservește un număr potrivit de femei și le oferă servicii de calitate. Un spital local public nu este eficient dacă „are profit”, ci dacă oferă îngrijire de calitate unui număr potrivit de bolnavi, iar aceștia nu sunt tratați de femeile din familie cu eforturi considerabile pentru cumpărarea medicamentelor, după o vizită scurtă într-un spital fără paturi și drumuri frecvente în farmacie în căutare de medicamente compensate.**

Schimbările din sistemul de sănătate s-au produs de puțin timp și au loc în continuare, astfel încât este greu de estimat care vor fi consecințele genizate exacte pe termen lung. Rămâne însă un domeniu feminizat prost plătit, cu o acoperire incertă care va fi

³³ <http://www.informarehpv.ro/Blog/informarehpv/art/110/Accesul-la-informatie.html>.

suplinită de munca gratuită de îngrijire a femeilor și dificil de accesat de persoanele aflate în risc de sărăcie, majoritatea femei.

Măsurile guvernamentale ale anului 2010 au vizat de mai multe ori reducerea veniturilor și a transferurilor sociale pentru femei care au copii în grijă și pentru femei însărcinate. Mai mult, legea 277/2010 privind alocația pentru susținerea familiei a lovit în categoriile cele mai vulnerabile la sărăcie, diminuând cuantumul transferurilor sociale pentru familiile sărace cu copii în grijă și pentru categoria cea mai vulnerabilă la sărăcie din România, familiile monoparentale.

Concluzii

Uniunea Europeană abordează incluziunea socială, măsurată în principal ca includere pe piața muncii și risc de sărăcie, în rapoarte comune incluzând protecția socială (sănătate și pensii). Aceași abordare a fost folosită și în acest articol. Femeile din România se află în risc crescut și crescând de excludere socială fiind mai sărace, mai puțin prezente pe piața muncii, cu un nivel al veniturilor, salariilor și pensiilor semnificativ mai scăzut decât al bărbaților, de-a lungul întregii vieți. **Vulnerabilitățile la sărăcie au fost adâncite de măsurile anti-criză, care riscă să asigure echilibrul bugetar sacrificând cele mai vulnerabile categorii sociale, majoritatea feminizate** și conducând în multe cazuri la o adevărată cursă de supraviețuire de la o zi la alta. Riscurile specifice de sănătate ale femeilor rămân crescute, iar reforma sistemului de sănătate poate contribui la sporirea acestor riscuri și la creșterea muncii informale neplătite de îngrijire efectuată de femeile din România, muncă informală aflată oricum la cote semnificative. Femeile din România sunt direct afectate de efectele crizei asupra sistemului de învățământ atât ca angajate ale unui domeniu puternic feminizat, cât și ca beneficiare. Femeile salarizate din educație au făcut parte din categoriile de salariați cele mai afectate de scăderea veniturilor. Femeile „beneficiare” ale sistemului de educație continuă să învețe într-un domeniu afectat de probleme sistemice generale din punctul de vedere al genului, care însă în timp de criză a pierdut și puțină prioritate pe care o avea înainte. În concluzie, deși este dificil de separat exact între efectele crizei *per se* și

efectele măsurilor „anti-criză” putem afirma că în ceea ce privește excluziunea socială, riscul pentru femei a crescut semnificativ în ultimii ani. Politicile publice și bugetare ale „reprezentanților” politici nu au prevenit, iar în unele cazuri au favorizat creșterea acestui risc, indicând prin prioritățile bugetare și politice importanța scăzută acordată femeilor și experiențelor lor specifice.

Din păcate, dincolo de rata de șomaj și cea de ocupare, există puține date și analize genizate cu privire la femeile din piața „privată”, astfel încât o analiză detaliată probabil va putea fi efectuată mai târziu. Regăsim aceeași situație și cu privire la femeile rome și la femeile care au imigrat pentru un loc de muncă. Tot pentru analize viitoare este importantă și Legea/cadru nr. 330 din 5 noiembrie 2009 privind salarizarea unitară a personalului plătit din fonduri publice.

Bibliografie

1. Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă, 2011, *Rata șomajului la sfârșitul lunii aprilie 2011, la nivel național* <http://www.anofm.ro/rata-%C5%9Fomajului-la-sf%C3%A2r%C5%9Fitul-lunii-aprilie-2011-la-nivel-na%C5%A3ional>
2. Centrul Național de Informare pentru Prevenirea Cancerului de Col Uterin, vezi <http://www.informarehpv.ro/>
3. Comisia Europeană, 2004, Joint Report on Social Protection and Social Inclusion, http://ec.europa.eu/employment_social/spsi/docs/social_inclusion/final_joint_inclusion_report_2003_en.pdf
4. Comisia Europeană, 2008, *Mapping the Maze: Getting More Women to the Top in Research*, http://ec.europa.eu/research/science-society/document_library/pdf_06/mapping-the-maze-getting-more-women-to-the-top-in-research_en.pdf
5. Consiliul Uniunii Europene, 2010, *Draft Joint Report on Social Protection and Social Inclusion 2010*, <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=750&langId=en>

6. Consiliul European, 2010, *2010 joint progress report of the Council and the Commission on the implementation of the 'Education and Training 2010 work programme*, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:117:0001:0007:EN:PDF>
7. Duminică, Gelu și Ivasiuc, Ana *O școală pentru toți? Accesul copiilor romi la o educație de calitate*, UNICEF și Agenția de Dezvoltare „Împreună”, 2010, București, http://www.unicef.ro/wpcontent/uploads/o_scoala_pt_toti.pdf
8. Eurostat, 2010, *Eurostat Yearbook*, http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/publications/eurostat_yearbook_2010
9. Eurostat Methodologies and Working Papers *Income poverty and material deprivation in European countries*, http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-RA-10-030/EN/KS-RA-10-030-EN.PDF
10. Eurostat *Statistics in Focus, 46-2009*, http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-SF-09-046/EN/KS-SF-09-046-EN.PDF
11. Eurostat Statistics, prelucrare 2011, <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/statistics/themes>
12. *Egalitatea dintre femei și bărbați – 2010*, <http://www.europeana.ro/index.php/2011/03/09/egalitatea-dintre-femei-%C8%99i-barba%C8%9Bi-2010/>
13. Federația „Solidaritatea Sanitară” din România *Tendința de migrare a personalului din sistemul sanitar*, http://www.adevarul.ro/actualitate/eveniment/Studiu-Migratia_personalului_din_Sanatare_ADVFIL20100812_0011.pdf
14. Iancu, Alice, 2007, *Dimensiunea de gen a excluziunii sociale în Băluță*, Oana (coord.), *Parteneri egali. Competitori egali*, Editura Maiko, 2007, București.
15. Iancu, Alice; Dragolea, Alina, 2007 *Dimensiunea de gen a educației în Băluță*, Oana (coord.), *Parteneri egali. Competitori egali*, Editura Maiko, București.

16. Guvernul României, *Strategia Fiscal Bugetară 2011-2013*, http://discutii.mfinante.ro/static/10/Mfp/strategbug/STRATEGIA_FB_27sept.pdf
17. Guvernul României, *Raportul Strategic Privind Excluziunea Socială 2008-2010*, http://www.mmuncii.ro/pub/imagemanager/images/file/Domenii/Incluziune%20si%20asistenta%20sociala/Raportari%20si%20indicatori/170609Raportul%202008%20%202010%20Final%20octombrie%202008_doc.pdf
18. Institutul de Cercetare a Calității Vieții, 2011, *Raport social al ICCV- România: răspunsuri la criză*, http://www.iccv.ro/sites/default/files/ICCV%20Romania%20raspunsuri%20la%20criza_0.pdf
19. INS Amigo, 2010, *Ocuparea și Șomajul în 2010*, http://www.insse.ro/cms/files/statistici/comunicate/com_anuale/ocup-somaj/somaj_2010.pdf
20. INS, 2010, *Anuarul Statistic 2009*, <http://www.insse.ro/cms/rw/pages/anuarstatistic2009.ro.do>
21. Mediafax, *Criza economică a dus la o creștere a absenteismului școlar și favorizează abandonul* <http://www.mediafax.ro/social/criza-economica-a-dus-la-o-crestere-a-absenteismului-scolar-si-favorizeaza-abandonul-5785994>
22. Ministerul Educației, Cercetării, Tineretului și Sportului, 2010, *Raport asupra stării sistemului național de învățământ, 2010*, <http://www.edu.ro/index.php/articles/15128>
23. Ministerul Muncii, *Situația sărăciei în România*, <http://www.mmuncii.ro/pub/img/site/files/fb64439b129bf0910308ca2064b3707a.pdf>
24. Ministerul Sănătății, *Situația veniturilor nete din 2010*, http://www.ms.ro/documente/Situația%20veniturilor%20nete%20salariale%20Aprilie%202010%20Ministerul%20Sanatatii_8375_6081.pdf
25. OECD, *Health at a Glance: Europe 2010*, <http://www.oecd-ilibrary.org/docserver/download/fulltext/8110161ec043.pdf?expires=1315630553&id=id&accname=guest&checksum=0BC63A55077BE9DABF2920C4F48DA35D>

26. Pension Report Country Profiles Romania, http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/occasional_paper/2010/pdf/ocp71_country_profiles_en.pdf
27. Salarizarea asistenților personali ai persoanelor cu handicap, între austeritate și dezinteres, <http://www.evenimentul.ro/articol/salarizarea-asistentilor-personali-ai.html>
28. Surdu, Laura; Vincze, Enikő; Wamsiedel, Mariue, 2011, *Participare, absenteism școlar și experiența discriminării în cazul romilor din România*, un raport UNICEF și Romani Criss http://www.unicef.ro/&files/ghid_absenteism.pdf
29. UNICEF România *Buletin informativ nr. 7 Abandonul școlar în rândul copiilor romi – mit și realitate* <http://www.unicef.ro/media/buletine-informative/buletin-informativ-nr-7/abandonul-scolar-in-randul-copiilor-romi-mit-si-realitate.html>
30. Văcărescu, Theodora-Eliza, 2011 *Uneven Curriculum Inclusion: Gender Studies and Gender IN Studies at the University of Bucharest*, în Grünberg, Laura (ed.), *From Gender Studies to Gender IN Studies. Case Studies on Gender-Inclusive Curriculum in Higher Education*, Bucharest: UNESCO-CEPES, p. 147-184.
31. *Vezi lista spitalelor propuse pentru reprofilare și comasare* <http://www.ziare.com/social/spital/vezi-lista-spitalelor-propuse-pentru-reprofilare-si-comasare-1072600>
32. Voinea, Liviu și Mihăescu, Flaviu, 2010, *Inegalități salariale între sectorul public și cel privat în România*, Grupul de Economie Aplicată.

Legislație

1. Hotărârea 1381 din 18 noiembrie 2009 (Hotărârea 1381/2009) privind unele măsuri de reorganizare în cadrul Agenției Naționale pentru Egalitatea de Șanse între Femei și Bărbați.
2. Legea 118/2010 privind unele măsuri necesare în vederea restabilirii echilibrului bugetar.

3. Legea/cadru nr. 330 din 5 noiembrie 2009 privind salarizarea unitară a personalului plătit din fonduri publice.
4. Legea Pensiilor 263/2010 actualizată.
5. Legea 277/2010 privind alocația pentru susținerea familiei.
6. Ordonanța de urgență 68 din 30 iunie 2010 (OUG 68/2010).
7. Ordonanța de urgență modificare și completare Cod Fiscal OUG 58/2010.

Reconcilierea dintre muncă, familie și viață privată

Oana Băluță

O „poveste” reală spusă (foarte) sumar

Reconcilierea dintre muncă, familie și viață privată pare să fie o sintagmă scorțoasă și, poate, greu de înțeles. Pentru că vreau cu tărie ca ea și rolul ei să fie clare, o voi transforma într-o scurtă „poveste”.

Suntem toți autonomi? *Nevoia de a avea politici de armonizare a vieții de familie cu profesia își are rădăcinile într-un fapt simplu: nu toate persoanele sunt autonome (a se citi: se pot îngriji singure) încă de la începutul vieții lor ori autonomia fiecărui individ poate să oscileze de-a lungul vieții. Copiii au nevoie de cineva care să-i îngrijească în diversele etape ale devenirii lor, la fel și persoanele cu dizabilități ori cele în vârstă. Sunt diverse categorii de dependenți (așa se numesc, pentru că supraviețuirea lor depinde de munca altor persoane) a căror îngrijire este asigurată într-o proporție covârșitoare de femei. Acestor dependenți, li se adaugă alții, respectiv mulți bărbați (și) din cauza normelor culturale potrivit cărora treburile domestice sunt un teritoriu (cel mai adesea exclusiv) feminin. Toate aceste „realități simple” (cum îmi place mie să le numesc) au o corespondență statistică pe care o voi arăta mai jos. Însă, munca de îngrijire a altor persoane (fie pentru că ele chiar nu se pot îngriji singure, fie pentru că așa „ne spun” numele culturale) nu rămâne fără consecințe (asupra celor care o efectuează).*

Despre falsitatea cipului. Îngrijirea este o muncă efectuată de femei, nerecunoscută și nevalorizată pentru că pare „naturală”. Aici intervine ceea ce eu numesc „falsitatea cipului”, care are origini ideologice: se presupune că femeile sau născut cu un „cip” implantat în creier care le spune cum și cât să îngrijească și, mai ales, că este „normal” să așeze într-un plan foarte îndepărtat munca remunerată. Aici intervine însă speculația ideologică; voi da un exemplu. Ce am auzit în legătură cu indemnizația de creștere și îngrijire a copilului? „Femeile nu dau naștere copiilor pentru bani!”, adică este imoral să discutăm despre resurse financiare (sunt convinsă că mulți dintre dumneavoastră v-ați simțit vinovați pentru că ați introdus variabila „bani” în această ecuație). Însă, afirmația este profund ideologizată, nu face altceva decât să adâncească procesul de naturalizare a creșterii unui copil și să ne distragă atenția de la subiect. Resursele financiare sunt importante pentru supraviețuirea și bunăstarea mamei, a copilului, până la urmă a întregii familii. Statul nu este atent și drăguț cu cetățenele sale când reglementează armonizarea vieții de familie cu cariera, ci doar încearcă (de reușit nu-i iese încă) să nu le discrimineze vizibil. Să continuăm.

Familie și/sau slujbă și cu ce consecințe? Pe lângă familie, oamenii (femei și bărbați) mai au și o slujbă (sau mai multe). Munca de îngrijire a altor persoane efectuată mai ales de femei are repercursiuni asupra slujbei, asupra gradului în care femeile pot să aibă o slujbă, adică să fie ocupate și pe piața muncii, nu doar în spațiul domestic. Între cele două (familie și slujbă) apar conflicte. Acestea pot fi îmblânzite sau, din contră, adâncite de politicile de armonizare a vieții de familie cu profesia. ***Rolul acestor măsuri este să se asigure că oamenii pot să aibă și familie (sau o viață privată) și un loc de muncă fără să fie pedepsiți pentru că, de exemplu, au copii.***

În acest capitol voi discuta despre măsurile de reconciliere dintre muncă, familie și viața privată, despre stadiul și eficiența lor înainte de criză, precum și despre modificările și noile tendințe care pot identificate odată cu aplicarea pachetului anti-criză de către guvernanți.

Ce știam la debutul crizei despre armonizarea vieții de familie cu profesia? Ce s-a întâmplat ulterior?

În *Dimensiunea de gen a reconcilierii dintre muncă, familie și viața privată* (2007) subliniam mai mult sau mai puțin metaforic faptul că Uniunea Europeană se află la intersecția celor trei dimensiuni: muncă, familie și viață privată, cu alte cuvinte că politicile de reconciliere sunt importante. Și ce mi-a mai plăcut să fac această observație! Diverse documente ale Comisiei stabileau o serie de obiective și măsuri necesare pentru atingerea lor tocmai pentru a sprijini elaborarea și implementarea politicilor de reconciliere. Agenda de la Lisabona cu a sa rată de participare de 60% a femeilor pe piața muncii pentru 2010, Consiliul European de la Barcelona și obiectivul potrivit căruia „statele membre trebuie să înlăture piedicile în participarea femeilor pe piața muncii și să asigure până în 2010, în conformitate cu prevederile naționale, servicii de îngrijire pentru 90% din copiii între 3 ani și vârsta obligatorie de școlarizare și pentru cel puțin 33% din copiii sub 3 ani”³⁴ reprezentau două puncte de reper pentru armonizarea vieții de familie cu profesia (Băluță, 2007). Rapoartele Comisiei Europene asupra egalității de șanse între femei și bărbați, *Foaia de parcurs pentru egalitatea de șanse între femei și bărbați* (2006-2010) erau documente care nu puteau fi ignorate pentru că armonizarea vieții de familie cu profesia era o arie prioritară de acțiune. Da, iar în România, documentele, analizele și recomandările Uniunii aveau o

³⁴ *Presidency Conclusions*, Barcelona European Council, 15 and 16 March 2002, http://www.fondazionecru.it/eracareers/documents/research_policy/Barcelona%20EUCouncil%202002.pdf

anumită greutate. Cu atât mai mult în cazul egalității de șanse între femei și bărbați, unde a fost nevoie de stimulente externe serioase pentru introducerea unui astfel de principiu în politicile publice naționale.

Știam că pot fi identificate mai multe paliere pe care sunt structurate politicile de reconciliere: servicii de îngrijire pentru copii, prevederi privind concediul de maternitate, paternitate și parental, acorduri flexibile de muncă, alocații și facilități financiare; că în documentele Comisiei erau analizate costurile și beneficiile acestora pentru angajatori; că nu există o corelație negativă între participarea femeilor pe piața muncii și fertilitate, din contră țările cu cea mai mare rată de participare a femeilor aveau și cea mai bună rată de fertilitate din Europa; știam, de asemenea, că serviciile de îngrijire a copiilor, acordurile flexibile de muncă sprijineau indicele demografic; European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions realiza studii foarte utile privind politicile UE (o face, de altfel în continuare) și așa mai departe.³⁵ Toate aceste informații nu făceau altceva decât să atragă continuu atenția că egalitatea de șanse între femei și bărbați este o valoare a Uniunii, că este sprijinită prin politici specifice, inclusiv prin măsuri de armonizare a vieții de familie cu profesia. **Șanse egale pe piața muncii ori la o pensie decentă nu există fără măsuri de armonizare a vieții de familie cu profesia.**

Reconcilierea dintre muncă, familie și viață privată este acel domeniu care odată neglijat ori gestionat stângaci determină reacții în lanț care se pot identifica pe tot parcursul vieții femeilor. Înainte de criză, reglementarea lui era departe de a fi mulțumitoare, cu consecințe asupra participării femeilor pe piața muncii care se reflectau ulterior într-un cumul de inegalități la vârsta de pensionare.

³⁵ Pentru detalii vezi studiul *Dimensiunea de gen a reconcilierii dintre muncă, familie și viața privată* (2007) în Băluță, Oana (coord.), 2007, *Parteneri egali. Competitori egali*, Editura Maiko, București.

Rata de ocupare a femeilor și a bărbaților, cu sau fără copii

Tabel 1: Rata de ocupare pentru persoane între 25³⁶-49 de ani cu sau fără copii

An	Fără copii		Un copil < 6 ani		Doi copii < 6 ani		Un copil 6 -11 ani	
	Bărbați	Femei	Bărbați	Femei	Bărbați	Femei	Bărbați	Femei
2006	78,7	73,6	87,7	73,7	85,1	66,0	85,4	73,0
2007	79,0	74,6	87,0	72,5	84,9	63,0	85,0	73,8
2008	79,2	73,5	88,3	73,3	87,6	64,3	86,0	74,4
2009	78,2	71,4	87,8	70,9	86,3	64,4	85,2	73,4
2010	79,5	71,8	87,3	69,9	86,1	64,0	86,5	71,2

Sursa: Eurostat.

Chiar dacă **rata de ocupare** a femeilor **este diferită** de cea a bărbaților, aceasta este influențată suplimentar de prezența copiilor. Așa cum observăm în tabelul de mai sus, efectele sunt negative pentru femei și pozitive pentru bărbați; altfel spus, apariția copiilor face ca numărul femeilor pe piața muncii să scadă, iar al bărbaților să crească semnificativ. **Modul în care (nu) sunt gândite politicile de reconciliere este problematic.** Să continuăm. Numărul copiilor și vârsta acestora sunt alte două elemente importante.³⁷ **Cu cât numărul copiilor preșcolari este mai mare, cu atât rata de ocupare a femeilor este mai mică. Când copilul are între 0 – 6 ani, avem exact acea etapă din viața femeilor în care politicile de reconciliere au un rol fundamental; ele pot să scoată femeile de pe piața muncii sau nu.** Observăm că, în Ro-

³⁶ Potrivit datelor statistice, femeile dau naștere primului copil în România în jurul vârstei de 25 de ani (media de vârstă) <http://www.oecd.org/dataoecd/62/49/41919586.pdf>; vezi și *Childbearing Preferences and Family Issues in Europe*, 2006 http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_253_en.pdf

³⁷ *Reconciliation of work, private and family life in the European Union*, 2011, European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions, p. 4.

mânia, concediul parental și facilitățile de îngrijire a copiilor (creșe și grădinițe) nu le sprijină adecvat pe femei să aibă și o activitate profesională. Situația se schimbă brusc în momentul în care este depășită perioada de preșcolaritate (atunci când nu mai este nevoie de concediul parental, creșe și grădinițe). Rata de ocupare a femeilor cu un copil cu vârsta între 6-11 ani crește simțitor. Interesant este că rata de ocupare a acestui grup de femei ajunge să fie egală sau chiar să depășească rata de ocupare a femeilor fără copii. **Ce ne spun aceste tendințe? Că femeile vor să muncească, dar că nu pot să o facă în lipsa unor politici coerente de armonizare a vieții de familie cu profesia. Când un stat nu oferă astfel de politici, își scoate cetățenele care au copii de pe piața muncii.**

În intervalul 2006-2010, rata de ocupare a femeilor cu un copil mai mic de 6 ani a continuat să scadă, diminuându-se cu 3,8%. Scăderea ratei de ocupare nu poate fi separată de diminuarea constantă a numărului de creșe și de grădinițe.

Dacă este demonstrat că participarea femeilor pe piața muncii (cu tot ce implică ea: prezență, profesionalizare, promovare, salariu, ulterior pensie) este influențată de rolul femeilor în îngrijirea copiilor, înseamnă că politicile de armonizare a vieții de familie cu profesia trebuie concepute în așa fel încât să nu mențină, să nu adâncească inegalitatea și să nu elimine femeile de pe piața muncii. Nu este altceva decât concluzia logică (printre altele și a angajamentelor internaționale asumate de România privind drepturile femeilor). Să ne imaginăm că bugetul public ar fi o rețetă. Munca salarială este tocmai ingredientul cheie, este sursa principală de venituri publice. Bineînțeles că ne întrebăm de ce cu bună știință guvernării permit/sprijină diminuarea ratei de ocupare a femeilor. Criză de cunoaștere³⁸ pentru că nu văd toate verigile unui lanț ori politică explicită ?!

Înainte și după anul 2008, **principalele instrumente în domeniul armonizării vieții de familie cu profesia** erau cele trei

³⁸ Potrivit *Raportului social al ICCV 2011- România: răspunsuri la criză*, acțiunile și discursurile guvernanților au evidențiat nu doar că România se confruntă cu criza economică, ci și că ei înșiși fac dovada unei crize de cunoaștere în condițiile în care „unele discuții publice se bazează din păcate pe necunoaștere sau erori elementare în domeniul teoriei politicilor sociale” (Zamfir, 2011, p. 6).

concedii: de maternitate, de paternitate și, în primul rând, concediul parental; lor li se alăturau serviciile de îngrijire a copiilor și acordurile flexibile de muncă³⁹. Să începem cu cele din urmă, după care ne vom uita la concediul parental și la serviciile de îngrijire a copiilor.

Acordurile flexibile de muncă nu sunt foarte răspândite ca ofertă și utilizare. Chiar dacă am crede că femeile care au un copil preșcolar apelează la programul parțial de muncă, datele statistice infirmă această ipoteză în cazul României.

Tabel 2: România – Angajați cu program parțial de muncă (25-49 ani): fără copiii ori cu un copil

An	Fără copii			Cu un copil < 6 ani		
	Total	Bărbați	Femei	Total	Bărbați	Femei
2005	6,8	7,9	5,3	5,5	5,1	6,2
2006	6,7	7,9	4,9	5,0	5,2	4,8
2007	6,0	7,1	4,6	4,7	5,5	3,7
2008	5,9	6,9	4,6	4,8	4,7	4,9
2009	6,1	6,9	4,9	5,6	5,5	5,7
2010	7,6	8,7	5,9	6,4	6,5	6,2

Sursa: Eurostat.

Dacă prezența copiilor modifică rata de ocupare a femeilor, nu aceeași situație regăsim în cazul muncii cu program parțial. O schimbare interesantă observăm în cazul bărbaților, unde în anul 2010 procentul celor cu un copil preșcolar care lucrau cu program parțial s-a diminuat în raport cu cel al bărbaților fără copii. **Prezența copiilor nu le determină pe femei să lucreze cu program parțial.** Ce ne spun datele este că, **acest tip de program flexibil nu este un instrument de reconciliere care să fie utilizat de femei așa cum e în alte state europene.** Am introdus mai jos, spre

³⁹ Pentru mai multe detalii privind semnificația flexibilității, formele de flexibilizare a timpului, avantajele și dezavantajele muncii part-time, preferințele angajaților în stucturarea programului de lucru, vezi Băluță, Oana, 2010, „24 de ore pe zi, 7 zile pe săptămână, 365 de zile pe an”. *Armonizarea vieții de familie cu profesia în domeniul medical*, Raport de cercetare publicat în cadrul proiectului STARMED, ID proiect 36881.

exemplificare, cazul Olandei, unde prezența copiilor face ca numărul femeilor cu program parțial de muncă să se dubleze. Consecințele negative asociate muncii cu program parțial nu mă determină să-l recomand ca măsură activă de armonizare a vieții de familie cu profesia. Nici tele-lucrul⁴⁰ nu este răspândit, de pildă în anul 2006, 0,5% bărbați și 0.8% femei îl utilizau în mod obișnuit⁴¹. **Concediul parental, creșele și grădinițele rămân principalele instrumente formale disponibile și extinse ca utilizare în România.**

Tabel 3: Olanda – Angajați cu program parțial de muncă (25-49 ani): fără copiii ori cu un copil

An	Fără copii			Cu un copil < 6 ani		
	Total	Bărbați	Femei	Total	Bărbați	Femei
2005	28,7	14,5	48,7	47,3	13,5	86,1
2006	27,9	13,6	47,6	46,7	13,2	84,5
2007	27,2	13,9	46,2	47,2	11,7	85,3
2008	27,4	13,3	47,4	46,7	13,6	82,0
2009	28,2	15,1	46,4	47,6	12,5	83,9
2010	30,4	16,7	49,6	47,3	14,7	81,9

Sursa: Eurostat.

Am văzut că programul parțial de lucru nu este utilizat de femei. Așadar, două tipuri de politici, în mod special, trebuie analizate cu atenție pentru că ele au consecințe care nu pot și nu trebuie neglijate: concediul parental alături de serviciile de îngrijire a copiilor (creșe și grădinițe). Modul în care erau concepute înainte de 2008, precum și disponibilitatea acestora poziționau deja diferit femeile și bărbații înainte de criză și sporeau vulnerabilitatea femeilor pe piața muncii și la pensie. Este greu de înțeles de ce efectele acestor politici nu au fost luate în considerare de guvernanți

⁴⁰ Tele-lucrul poate fi un instrument util de integrare a persoanele cu dizabilități fizice pe piața muncii, vezi <http://www.teleorg.org/2011/08/telelucrul-pentru-persoane-cu-disabilitati-fizice/>.

⁴¹ *Reconciliation of work, private and family life in the European Union*, 2011, European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions, p. 11.

înainte de 2008 ori în momentul elaborării măsurilor anti-criză. Pot identifica două tipuri de răspunsuri: fie discutăm în general despre o criză de cunoaștere a domeniului egalității de șanse între femei și bărbați în rândul guvernanților, fie pur și simplu nu le pasă pentru că ideologia statului minimal începe să-și dezvolte rădăcini puternice. Măsurile strâmbe de reconciliere afectează munca salarială a femeilor, iar munca salarială, așa cum scriam anterior, este tocmai sursa principală de venituri publice. Coerența la nivelul politicilor nu pare să fie punctul forte al guvernanților.

Servicii de îngrijire (creșe și grădinițe)

Orice analiză decentă a serviciilor de îngrijire trebuie să țină cont pe lângă disponibilitate și de: costuri, distribuția în mediul urban și în rural, măsura în care facilitățile sunt acceptate sau nu din punct de vedere cultural, flexibilitate și implicarea angajatorului. Însă, dacă facilitățile în sine lipsesc, alte variabile (cum sunt cele de sus) devin un adevărat „lux”. În continuare mă voi opri asupra unei singure dimensiuni, respectiv disponibilitatea serviciilor de îngrijire.

Oferta instituțională precară dinaintea anului 2008 adâncea vulnerabilitatea femeilor. Cred că mulți dintre dumneavoastră vă amintiți semnalele de alarmă trase de mass-media în apropierea lunii septembrie privind conflictul dintre oferta de grădinițe și cererea părinților. Creșele și grădinițele erau insuficiente, numărul acestora diminuându-se în mod constant încă din 1990. Situația era și mai dramatică în mediul rural unde penuria de facilități de îngrijire scotea femeile rapid de pe piața muncii. România era departe de obiectivele de la Barcelona.

Tabel 4: Situația creșelor publice și private (2000-2008)

An	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Creșe publice	358	348	288	294	289	291	273	272	280
Creșe private	0	0	0	0	0	0	0	0	6
Paturi în creșe (publice și private)	20724	19718	14858	14343	13862	14310	13220	13135	13729

Sursa: Institutul Național de Statistică, Anuar Statistic 2009; http://www.inssse.ro/cms/files/Anuar%20statistic/07/07%20Sanatate_ro.pdf

Voi analiza separat evoluția creșelor în perioada 2008-2009. Două sunt motivele pentru această opțiune: în primul rând în anul 2008 au început să funcționeze primele creșe private în România, în al doilea rând doresc să răspund la următoarea întrebare: **suplinesc creșele private lipsa celor publice?**

Tabel 5: Evoluția creșelor 2008-2009

An	2008	2009	Diferențe anul 2009 față de 2008
Total creșe	286	287	+ 1
Creșe publice	280	283	+ 3
Creșe private	6	4	- 2

Sursa: Activitatea unităților sanitare, 2010, Institutul Național de Statistică.

În anul 2009 au funcționat 287 creșe, dintre care 283 publice și 4 private. Comparativ cu anul precedent, în 2009 numărul

creșelor publice a crescut cu 3 unități, iar al celor private s-a diminuat cu 2 unități. Cele 6 creșe private începuseră să funcționeze în anul 2008; creșe private au mai fost deschise în 2009, în Bihor (1), București (1) și Timiș (2). Creșele private au fost deschise în zone în care deja exista cel mai mare număr de creșe publice : de exemplu alături de Cluj, Bihor avea cel mai mare număr de creșe din Nord-Vest: 16; în regiunea București-Ilfov din cele 20 de creșe, 18 se aflau în București, iar în Timiș erau 17 creșe publice. **Distribuția creșelor private ne arată că acestea nu suplinesc lipsa creșelor publice, cel mult le pot completa pe cele care funcționează deja. Observația este importantă pentru că există credința general răspândită și împărtășită de (prea) mulți potrivit căreia lipsa unui serviciu public poate fi suplinită de unul privat, mai ales în cazul facilităților de îngrijire a copiilor.** Vedem că în cazul creșelor, credința respectivă nu este valabilă. În 2008 și 2009, erau zone în România cu o singură creșă, de exemplu Botoșani, Giurgiu⁴². Nu acolo s-au deschis creșele private. Repartizarea creșelor în teritoriu îți arată și mai bine imaginea dezastrului care înconjoară aceste facilități (vezi cele două cazuri menționate anterior).

Dacă numărul creșelor nu este suficient, pentru perioada în care copilul este mic, concediul parental este celălalt instrument folosit de părinți (a se citi: femei) ori îngrijirea informală (rude, cel mai adesea bunici ori persoane plătite, cel mai adesea femei). În condițiile în care măsurile de armonizare a vieții de familie cu profesia nu abundă ca ofertă, **concediul de creștere și îngrijire a copilului trebuie conceput cu grijă în așa fel încât să nu adâncească inegalitățile dintre femei și bărbați.** Voi discuta către final despre modul în care acesta poate fi conceput, evident dacă ne dorim o societate în care femeile să nu fie sancționate pentru că dau naștere copiilor.

⁴² Situația era aceeași în anul 2004 pentru cele două orașe, vezi studiul meu *Dimensiunea de gen a reconcilierii dintre muncă, familie și viața privată* din Băluță, Oana (coord.), 2007, *Parteneri egali. Competitori egali*, Editura Maiko, București.

Tabel 6: Situația grădinițelor publice (1999/2000- 2010/2011)

An	Grădinițe	Copii înscriși
1999/2000	12831	616313
2000/2001	10080	611036
2001/2002	9980	616014
2002/2003	9547	629703
2003/2004	7616	636709
2004/2005	5687	644911
2005/2006	3769	648338
2006/2007	1720	648862
2007/2008	1731	650324
2008/2009	1718	652855
2009/2010	1697	666123
2010/2011	1498	673736

Sursa: Institutul Național de Statistică, Anuar Statistic 2009 și Temp-online http://www.insse.ro/cms/files/Anuar%20statistic/08/08%20Educatie_ro.pdf

Tabel 7: Situația grădinițelor private (1999/2000- 2008/2009)

An	1999/ 2000	2000/ 2001	2001/ 2002	2002/ 2003	2003/ 2004	2004/ 2005	2005/ 2006	2006/ 2007	2007/ 2008	2008/ 2009
Grădinițe private	70	72	90	122	147	173	171	194	206	212

Sursa: Institutul Național de Statistică, Anuar Statistic 2009; http://www.insse.ro/cms/files/Anuar%20statistic/08/08%20Educatie_ro.pdf

Grădinițe publice și /sau Grădinițe private

Unitățile școlare private din învățământul preșcolar erau în 2008/2009 în număr de 212. Datele disponibile ne arată că spre deosebire de grădinițele publice, numărul celor private a crescut în mod constant. Însă, în regim privat și costurile sunt mai mari. Să nu uităm că femeile lucrează predominant în sectorul public, că tocmai în sectorul public diferența de salarizare dintre femei și bărbați este mai mare, că au salarii mici pentru că lucrează mai

ales în domeniul feminizat (de pildă, sănătate, educație), iar la jumătatea anului 2010, în sectorul bugetar, salariile au fost diminuate cu 25%. Nu cred că grădinițele private mai sunt atât de atractive ori fezabile în acest context! În mediul rural, grădinițele private par și mai puțin fezabile.⁴³ Ca și în cazul creșelor, cu greu ne putem imagina că facilitățile private disponibile acoperă penuria grădinițelor publice. Sunt necesare investițiile în infrastructura socială, cu atât mai mult cu cât ele reprezintă și noi locuri de muncă pentru femei (este adevărat însă că sunt slab remunerate).

Evoluția grădinițelor publice este deosebit de îngrijorătoare. Această evoluție nu arată altceva decât o **retragere constantă a sprijinului statului, respectiv o destrămare a parteneriatului stat-familii**.⁴⁴ Situația este și mai dramatică dacă analizăm distribuția grădinițelor în mediul rural și urban. În anul 2010, numărul grădinițelor publice s-a diminuat cu 199 unități, 121 grădinițe în urban și 78 în rural.

Tabel 8: Distribuția grădinițelor publice pe medii de rezidență (rural/urban) și numărul copiilor înscriși

An	2007	2008	2009	2010
Grădinițe total	1731	1718	1697	1498
Urban	1521	1512	1489	1368
Rural	210	206	208	130
Copii înscriși total	650324	652855	666123	673736
Urban	332568	340394	352857	364115
Rural	317756	312461	313266	309621

Sursa: Institutul Național de Statistică, Tempo-online.

⁴³ Nu trebuie uitat că a avea copii în România este un factor care crește riscul de sărăcie. Pentru detalii, vezi capitolul despre excluziune socială din acest volum.

⁴⁴ Diferite analize atrag atenția că serviciile de îngrijire a copiilor sprijinite de stat reprezintă un parteneriat între stat și familii. (*Beyond Transition. Towards Inclusive Societies*, 2011, Regional Human Development Report, UNDP, p. 61).

Cine influențează pe cine?

Să presupunem că numărul grădinițelor publice depinde de cel al beneficiarilor. Dacă ne uităm la numărul copiilor înscriși în grădinițele publice, observăm că totalul acestora a crescut în mod constant în intervalul 2007-2010. **Așadar, diminuarea grădinițelor publice nu este determinată de scăderea numărului de beneficiari.** Chiar dacă în anul 2010 a scăzut numărul copiilor din mediul rural înscriși, desființarea a 78 de grădinițe nu se justifică în cazul în care presupunem (așa cum am făcut noi) că numărul grădinițelor depinde de cel al beneficiarilor. Observăm că și în 2008 a scăzut numărul copiilor înscriși în mediul rural, însă diminuarea numărului grădinițelor a fost mult mai redusă în comparație cu cea din anul 2010 (4 unități versus 78). **Scăderea numărului grădinițelor din 2010 are alte cauze, nu numărul beneficiarilor. Însă, diminuarea numărului copiilor înscriși în mediul rural a fost influențată de scăderea masivă a numărului de facilități.** Să revenim din nou asupra ratei de ocupare a femeilor având în vedere că tocmai am clarificat măsura în care facilitățile de îngrijire publice ori private sunt accesibile. **În condițiile în care rata de ocupare a femeilor cu copii preșcolari a continuat să scadă în intervalul 2006-2010, ipoteza mea este că această scădere nu poate fi separată de diminuarea numărului facilităților publice de îngrijire.**

Cred că este recomandat ca femeile și bărbații să aibă la dispoziție opțiuni multiple privind educarea propriilor copii. Dar, există riscul ca lipsa grădinițelor publice să afecteze participarea femeilor pe piața muncii și să crească riscul de excluziune socială. Studiile care corelează prezența facilităților de îngrijire cu riscul de excluziune socială sunt prea numeroase ca să fie ignorate⁴⁵. Și revenim din nou la criza de cunoaștere, căreia i-aș adăuga deprinderea de a lucra cu date statistice (de aceea am specificat clar că, în cazul grădinițelor, numărul total al beneficiarilor nu s-a diminuat, de aceea am segmentat analiza pe medii de rezidență, de teamă ca această variabilă să nu fie utilizată ca explicație!).

⁴⁵ Vezi și capitolul despre excluziune socială din acest volum.

O altă credință suficient de larg răspândită este că facilitățile de îngrijire pentru copii le privesc doar pe femei. Este fals. Da, este adevărat că lipsa acestora are un impact major asupra femeilor pentru că munca de îngrijire este efectuată de femei (sunt date statistice). Însă, aceste facilități nu au doar rol de îngrijire, ci și de educare. Spuneți-mi, cum putem elimina impactul asupra copiilor?! În acest context, familia/cuplul/părinții sunt afectați. Mă opresc la nivel micro, pentru că analiza poate fi extinsă și la nivel macro. Care sunt consecințele asupra societății?! Femeile, împreună cu rolurile și muncile lor, nu sunt „entități separate”. Îngrijirea este tocmai acea dimensiune care îți atrage atenția că indivizii sunt interconectați. S-a scris atât de mult despre îngrijirea publică ori privată, formală ori informală efectuată de femei încât este inacceptabil să fie desconsiderate ori nici măcar luate în considerare!

Potrivit studiului *The provision of childcare services. A comparative review of 30 European countries* (2009)⁴⁶ există mai multe argumente care determină un stat să investească în servicii de îngrijire a copiilor. Aceste facilitățile au efecte pozitive asupra participării femeilor pe piața muncii și ratei de fertilitate (în condițiile în care diminuează consecințele negative ale apariției copiilor asupra carierei și veniturilor) și contribuie la reducerea sărăciei deoarece o participare mai mare pe piața muncii scade riscul de sărăcie pe parcursul vieții unui individ⁴⁷; nu trebuie uitat că o calitate mai bună a vieții părinților înseamnă și o calitate mai bună a vieții copiilor, o mai bună integrare socio-economică a acestora. (Plantenga, Remery, 2009, p. 7) În condițiile în care rata de ocupare a femeilor cu copii preșcolari este mică, investițiile în infrastructura socială reprezintă un stimulent pentru reducerea acesteia. Ținând cont de aceste argumente cu iz mai mult decât pozitiv, de

⁴⁶ Plantenga, Janneke; Remery, Chantal, 2009, *The provision of childcare services. A comparative review of 30 European countries*, European Commission Directorate-General for Employment, Social Affairs and Equal Opportunities. Ca observație generală, în condițiile în care citeșc din 2006 despre armonizarea vieții de familie cu cariera, începe să devină frustrant să văd în diverse cercetări că nu sunt disponibile date despre România.

⁴⁷ Vezi și în capitolul despre excluziune socială că un al doilea venit permite familiei să depășească pragul de sărăcie.

investițiile propriu-zise în infrastructura socială (care lipsesc) și de discursurile politice care criticau puternic „grupul asistaților”, revin la ce am afirmat mai sus: criza de cunoaștere și ideologizarea neoliberală a guvernanților nu sunt de bun augur pentru poziția femeilor în societate în general. **Cred însă că deja am ajuns în acea etapă în care nu noi trebuie să furnizăm argumente de ce este bine ca statul să investească în infrastructura socială, ci ca guvernanții să explice de ce nu o fac.** Să mergem mai departe.

1 Iunie poate deveni 1 Aprilie

Pe 29 martie 2011 a fost publicat în Monitorul Oficial HG nr. 251 din 17 martie 2011 prin care au fost aprobate normele metodologice pentru derularea proiectelor prioritare din Programului național de dezvoltare a infrastructurii. **Creșele și grădinițele sunt incluse în strategia de modernizare a localităților** (art. 13 din HG nr. 251 din 17 martie 2011⁴⁸). Potrivit aceluiași act normativ, au prioritate acele proiecte care au solicitat finanțare din fonduri europene (dar nu au fost selectate), care au fost inițial finanțate din fonduri proprii, dar nu au putut fi finalizate din cauza lipsei banilor și cele din localitățile unde nu există creșe și grădinițe ori au un număr insuficient de locuri. (Art. 15) Începând cu luna iunie a anului 2011, au fost lansate licitații pentru diverse zone. Planul național de dezvoltare a infrastructurii a fost lansat târziu (sau în timp util) având în vedere că 2012 este an electoral. Potrivit licitațiilor, urmează să fie **construite nici mai mult nici mai puțin de 635 de creșe și grădinițe**⁴⁹. **În condițiile în care din 1999 până în 2010 numărul grădinițelor s-a diminuat constant, iar creșele**

⁴⁸ HG nr. 251 din 17 martie 2011 privind aprobarea [Normelor metodologice](#) pentru derularea proiectelor prioritare din cadrul Programului național de dezvoltare a infrastructurii, aprobat prin Ordonanța de urgență a Guvernului nr. [105/2010](#), realizate de către Ministerul Dezvoltării Regionale și Turismului

⁴⁹ Calcule efectuate de autoare, potrivit Anexelor atașate comunicatelor de presă emise de Ministerul Dezvoltării Regionale și Turismului în următoarele zile: Vineri, 3 Iunie 2011; Marți, 14 Iunie 2011; Miercuri, 15 Iunie 2011; Vineri, 17 Iunie 2011; Luni, 20 Iunie 2011; Marți, 21 Iunie 2011; Luni, 27 Iunie 2011; Marți, 28 Iunie 2011; Miercuri, 29 Iunie 2011. Ultima accesare 14 august 2011, <http://www.mdr.ro/comunicare/presa/comunicate>, criteriile de interogare: luna iunie, anul 2011.

au crescut cu 6 unități (însă două s-au desființat rămânând 4 în 2009), îmi exprim rezervele față de fezabilitatea acestor obiective fie ele pe termen mediu, nicidecum scurt.

Un du-te-vino legislativ sau concediul de creștere și îngrijire a copilului

Concediul parental este un instrument menit să sprijine și să aducă un tip de echilibru intersecției dintre muncă, familie și viață privată. Statele Uniunii Europene au prevederi diferite privind concediul parental și pentru că oferă diverse politici alternative pentru perioada în care copilul are vârsta cuprinsă între 0-3 ani. Dacă numărul facilităților de îngrijire este suficient, dacă există un sistem formal de bone, cu siguranță că durata concediului parental va fi alta în statele respective în comparație cu cele în care concediul de creștere și îngrijire este principala modalitate de a echilibra intersecția dintre muncă, familie și viața privată (de pildă, România). Bineînțeles că și consecințele asupra beneficiarilor (a se citi: femeilor) sunt altele.

Începând cu anul 2008, schimbările aduse concediului de creștere și îngrijire a copilului în România au fost numeroase. După debutul și recunoașterea crizei economice, modificările au fost la un moment dat atât de dese încât prevederile nici nu au intrat în vigoare deoarece au fost schimbate din nou. Recomand încă de la început ca această analiză să fie urmărită și în Tabelul aferent⁵⁰, altfel este dificil de observat evoluția/involuția lor. Modificări importante ale duratei și indemnizației au fost aduse prin ordonanțe de urgență de către Guvernul României. Ultimul act normativ, care este în vigoare și în prezent, a explicat cauza schimbărilor: „în vederea eficientizării programului de acordare a indemnizației pentru creșterea copilului sau, după caz, a stimulentului de inserție lunar, acesta a fost reanalizat ținându-se cont de durata de acordare și de principiile de finanțare din alte state membre ale Uniunii Europene care au indemnizații similare”. (Ordonanța de urgență nr. 111 din 8 decembrie 2010) Ceea ce nu se menționează, dar vă spunem noi, este că în alte țări concediul parental este mult mai flexibil și că

⁵⁰ Tabelul este inclus în partea finală a acestei analize.

există măsuri alternative, printre care facilități pentru creșterea și îngrijirea copiilor. Altfel spus, ai și alte opțiuni ca părinte dacă nu dorești/nu poți să ieși de pe piața muncii unul sau doi ani. Justificările oferite cetățenilor reflectă fie lipsă de cunoaștere, fie o modalitate puțin onestă de gestionare a informațiilor.

Unde erau probleme ori ce cunoșteam și trebuia modificat?

În *Dimensiunea de gen a reconcilierii dintre muncă, familie și viața privată* (2007) subliniam că modul în care concediul parental este conceput are efecte diferite asupra femeilor și bărbaților. Pe scurt, nu este o măsură neutră. **Această politică publică generează dezavantaje care trebuie echilibrate atât prin transformarea politicii în sine, cât și prin măsuri alternative de reconciliere.** Nu se poate una fără cealaltă dacă vrei ca femeile să nu mai fie vulnerabile. Este necesar să fac următoarea observație: nu avem niciun dubiu că această politică are efecte în primul rând asupra femeilor deoarece datele statistice ne spun că femeile sunt beneficiarele acestui tip de concediu; de exemplu, în perioada iulie 2004 - aprilie 2005, 92, 2% din beneficiari erau femei⁵¹. Dar în lipsa alternativelor (mai ales a serviciilor de creștere și îngrijire a copiilor), schimbările concediului parental trebuiau efectuate cu înțelepciune în așa fel încât să nu genereze un dezechilibru și mai mare și bătăi de cap suplimentare pentru femei. Să nu uităm că în 2010 modificările aduse concediului parental au determinat acțiuni succesive de protest ale femeilor și ale bărbaților în fața Ministerului Muncii, Familiei și Protecției Sociale și a Guvernului.

⁵¹ *Reconcilierea vieții profesionale cu cea familială*, trimestrul II, 2005, Institutul Național de Statistică, p. 61.

Vrem drepturi, NU pomeni!

Pe 15 mai 2010, Centrul FILIA, împreună cu alte organizații nonguvernamentale și persoane din toată țara, a trimis o scrisoare de protest Președintelui României, Primului Ministru, Ministrului Muncii, Familiei și Protecției Sociale și Ministrului Finanțelor Publice, prin care își arăta consternarea și dezaprobarea față de reducerea indemnizației pentru creșterea și îngrijirea copilului, a alocației pentru familia monoparentală, precum și a alocației complementare pentru copii.

În scrisoare se arăta, printre altele, că nu există justificare politică, economică și nici morală pentru adoptarea acestor măsuri. Prin micșorarea indemnizației de creștere a copilului, Guvernul ar obține o economie infimă la buget, cuantificat în doar 0,02% din PIB, provocând în schimb o suferință nejustificată beneficiarilor. Primirea indemnizației nu este o „pomană” de la Stat, ci un drept al părinților bazat pe nivelul contribuțiilor lor din perioada în care sunt activi pe piața muncii.

„Aceste măsuri nu au sens nici politic, nici economic, nici moral. În România, potrivit datelor disponibile, în luna martie la nivelul întregii țări, beneficiau de indemnizația pentru creșterea copilului 193.004 de persoane, plățile cumulând 189.883.868 de lei. Din acestea, doar un procent de 20% primește o indemnizație mai mare de 600 de RON pe lună. „Economia” care s-ar face ar fi una infimă care ar produce suferință nejustificată”.

O parte din semnatarii Scrisorii s-au alăturat protestului din fața Ministerului Muncii, Familiei și Protecției Sociale, inițiat de mamele de pe forumurile miresici.ro și desprecopii.com, protest sprijinit de Centrul FILIA.

Rezum pe scurt problemele pe care le cunoșteam pentru că modificările legislative succesive le puteau corecta. Vom vedea în ce măsură au și făcut-o.

1. „*Concediul și indemnizația mămicilor*”

Am văzut că femeile utilizează efectiv concediul parental, întrerupându-și munca pentru o anumită perioadă de timp. Acesta este un motiv în plus pentru ca diverse persoane să discute (eronat) despre „*concediul și indemnizația mămicilor*”. Din punct de vedere legal, și bărbații pot fi beneficiari. Statistic însă, numărul lor este foarte mic. Dacă beneficiarii sunt în mod disproporționat femei, cineva se poate întreba de ce sunt femeile principala categorie de beneficiari, de ce ne-am dori ca și bărbații să se numere printre ei și ce se poate face? Răspunsurile la prima întrebare variază: cultura organizațională rigidă, bugetul familiei ar avea de suferit în cazul în care persoana cu venitul mai mare (de obicei bărbatul) ar opta pentru concediu, stereotipuri de gen privind îngrijirea (să nu uităm despre „mitul cipului”). De ce ne-am dori ca și bărbații să își ia concediu de creștere și îngrijire a copilului? Pentru că sunt șanse să-și dorească (unii), pentru că altfel vom crede la nesfârșit că doar femeile pot îngriji (din nou, vezi povestea cipului), pentru că s-ar putea ca femeile să aibă un venit mai mare (în puține cazuri). Ce se poate face? Mai multe, pe termen lung ori scurt: de pildă, politici educaționale care să promoveze *parentalitatea* reciproc asumată, concediul parental poate fi divizat între mamă și tată în așa fel încât să țină cont de traseul de viață individual sau o parte din concediu poate fi accesată de tată.

2. *Durata concediului: opțiuni?*

Doi sau trei ani reprezintă o perioadă lungă de neocupare care reduce calitatea capitalului uman. Altfel spus, cei doi sau trei ani petrecuți în afara pieței muncii afectează femeile (profesionalizare, promovare, salariu etc.). O doză minimă de pragmatism ne spune că reîntoarcerea la muncă trebuie însoțită de programe de reactualizare a competențelor profesionale. Nu e re-

comandat să ignori pur și simplu perioada petrecută departe de piața muncii, să nu ai o coerență minimală la nivelul politicilor publice. Curios este că în anul 2007, în urma unei cercetări realizate de Centrul FILIA în cadrul proiectului *Șanse egale prin concilierea vieții de familie cu cariera*, programele de reactualizare a competențelor profesionale a fost singura măsură sprijinită de parlamentari, sindicate și mediul privat⁵². Domeniul armonizării vieții de familie cu cariera beneficiază de **politici tip mozaic**. Însă aici e nevoie tocmai de coerență pentru a nu vulnerabiliza suplimentar (și inutil) femeile.

Cu toate că durata concediului este problematică, știm sigur că orice modificare a acesteia trebuie să ia în calcul alternativele. Dacă nu sunt suficiente creșe, dacă nu furnizezi alte facilități formale la care să recurgă părinții (mai ales femeile), nu este deloc indicat să modifice durata concediului. De aceea am afirmat că pentru a elimina ori diminua din consecințele negative este recomandat nu doar să schimbi diferite prevederi ale concediului parental, ci și să oferi alternative. **Statul trebuie să sprijine femeile și bărbații să aibă opțiuni diferite de armonizare a vieții de familie cu profesia: formale, nu informale**. Altfel spus, îngrijirea nu trebuie direcționată doar către familie (femei), iar investițiile în infrastructura socială (de exemplu grădinițe) trebuie așezate

⁵² Volumul *Șanse egale prin concilierea vieții de familie cu cariera* (2007) detaliază percepțiile și importanța concilierii vieții de familie cu cariera pe agenda publică, politică din România a organizațiilor sindicale, patronale, ale mediului academic și grupurilor parlamentare. Volumul a apărut în urma unei cercetări derulate de Centrul de Dezvoltare Curriculară și Studii de Gen: FILIA în cadrul Proiectului *Șanse egale prin concilierea vieții de familie cu cariera*, cu sprijinul financiar al Camerei Deputaților prin programul „Parteneriat cu societatea civilă”. Proiectul a urmărit realizarea unei consultări a principalilor actori cu rol în elaborarea și implementarea politicilor de conciliere, mai ales pentru a identifica punctele de intersecție și pe cele de divergență, dar și pentru a delimita percepția reprezentanților grupurilor parlamentare, sindicatelor, mediului academic și a celui privat asupra efectelor pozitive și negative ale unor politici coerente de conciliere. Ancheta a fost realizată în perioada 10 noiembrie- 10 decembrie 2007.

pe agenda politică înainte de se micșora perioada de concediu. Știm că nu s-a procedat astfel.

3. Indemnizația fixă: contributivitate, plafon maximal, nevoie de predictibilitate

Indivizii au venituri diferite, prin urmare și contribuțiile lor sociale variază. Dacă acordarea indemnizației este condiționată de prezența pe piața muncii, și veniturile diferite ale persoanelor trebuie considerate. Uniformizarea cuantumului ori plafonul maximal sunt problematice. Plafonarea este nedreaptă în condițiile în care beneficiarii au contribuit în mod diferit la bugetul de stat. Principiul contributivității trebuie aplicat și în calcularea indemnizației de creștere și de îngrijire a copilului, nu trebuie folosit doar ca instrument politic în funcție de anumite nevoi publice. Lipsa de predictibilitate a cuantumului indemnizației nu este binevenită. Oscilațiile nu sunt indicate de-a lungul unei perioade scurte de timp. De ce? Pentru că resursele financiare sunt necesare pentru supraviețuire, în plus oamenii își fac planuri de viață (nu este imoral să discutăm despre bani și copii în aceeași ecuație, am clarificat deja acest aspect). Cei care au contractat credite și cei care au achiziționat bunuri și servicii (inclusiv serviciile de maternitate) au ținut cont de un anumit quantum al indemnizației.

2008-2011: *De ce era nevoie? Unde s-a ajuns? Care sunt consecințele?*

Dacă urmărim schimbările din acest interval aduse indemnizației aferente concediului parental și perioadei de acordare observăm anumite tendințe.

1. Începe să fie sprijinit un tip de implicare a taților printr-o prevedere nouă a Ordonanței de urgență nr. 111 din 8 decembrie 2010 privind concediul și indemnizația lunară pentru creșterea copiilor. Potrivit articolului 11, o perioadă de cel puțin o lună din concediul pentru creșterea copilului trebuie luată de celălalt părinte, cel mai probabil tatăl, în baza unei solicitări a acestuia. Însă, dacă tatăl copilului nu do-

rește, concediul fiind netransferabil, mama nu poate beneficia de acest interval. Această măsură este binevenită, dar în lipsa unor acțiuni complementare care să stimuleze accesarea concediului parental de către tată, ea va duce, mai degrabă, doar la micșorarea perioadei de concediu de care poate beneficia familia.

2. Femeile nu par a fi încurajate să stea mult timp departe de piața muncii deoarece durata concediului parental a fost modificată, iar cuantumul indemnizației depinde de numărul anilor potrivit schimbărilor de la sfârșitul anului 2010. În plus, există un stimulent de inserție de 500 lei care se acordă persoanelor care optează pentru o perioadă mai scurtă de concediu și în cazul copilului cu dizabilități.

3. Veniturile persoanelor sunt parțial considerate, plafonul maximal este prezent, însă acesta a scăzut treptat de la 4000 la 3400 lei dacă indemnizația este primită de-a lungul unei perioade mai mici de un an, la 1200 lei pentru o perioadă mai mică de doi ani. În cazul copilului cu dizabilități, plafonul maximal este de 3400 lei până la împlinirea de către acesta a vârstei de 3 ani.

4. Lipsa de predictibilitate a beneficiarilor este sancționată prin introducerea unor constrângeri suplimentare. Dacă ai optat pentru varianta mai redusă, dar planurile de viață s-au schimbat, poți beneficia de concediu până la doi ani, dar fără plată. Ne întrebăm dacă este drept ca doar una dintre părți să dea dovadă de predictibilitate.

5. Schimbările succesive din ultimii 4 ani au demonstrat lipsă de predictibilitate din partea guvernanților. Este surprinzător că schimbări importante adoptate prin ordonanță de urgență în decembrie 2010 au intrat în vigoare, nu treptat, ci o lună mai târziu.

Analiza concediului parental ne arată că statul este mai puțin interesat de îngrijirea copiilor cu vârsta între 0-3 ani. Diminua-

rea constantă a numărului facilităților de îngrijire a copiilor este un argument suplimentar, observăm că **statul și-a retras treptat sprijinul din educarea și îngrijirea copiilor preșcolari** (nu discut aici dacă interesul crește în perioada de școlarizare). Pe de altă parte, am văzut că facilitățile private pentru copii cu vârsta între 0-3 ani nu suplinesc lipsa celor de stat. **Așadar, observăm că este încurajată îngrijirea informală în familie.** Această formă de îngrijire ridică anumite probleme în condițiile în care poate fi efectuată de mama copiilor, bunici ori de o altă persoană plătită. Sunt mari șansele ca îngrijirea să fie realizată chiar de mama copilului deoarece rata de ocupare a femeilor cu copii preșcolari este cea mai scăzută. În condițiile în care vârsta de pensionare a femeilor și a bărbaților a crescut treptat, ne întrebăm în ce măsură bunicii vor mai avea un rol așa de mare în îngrijirea copiilor preșcolari. Dacă luăm în calcul și vârsta medie a femeilor la prima naștere, observăm că bunicii au în jur de 50 de ani, deci sunt activi pe piața muncii în intervalul 0-6 ani ai copilului. O bonă trebuie plătită, așadar veniturile persoanelor vor juca un rol important în „externalizarea parțială a îngrijirii”. În relație strict cu piața muncii, **prin internalizarea îngrijirii la nivelul familiei există un risc crescut ca rata de ocupare a femeilor cu copii preșcolari să scadă**⁵³.

Concluzii: internalizare sau externalizare a îngrijirii?!

Întreaga analiză efectuată identifică două tendințe profund contradictorii ale guvernanților față de relația dintre femei-îngrijire-piața muncii. Pe de o parte, numărul în scădere al creșelor și grădinițelor, precum și lipsa stimulentei pentru funcționarea unor astfel de facilități în regim privat ne arată un interes pentru **internalizarea îngrijirii** la nivelul familiei. Pe de altă parte, prevederile concediului de creștere și îngrijire a copilului arată preferințe clare pentru **externalizarea îngrijirii** (pentru reînțoarcerea femeilor pe piața muncii) prin sancționarea financiară a beneficiarilor care optează pentru o perioadă mai mare de concediu

⁵³ Această internalizare a îngrijirii are consecințe și asupra accesului copiilor la educație timpurie. Analiza prezentă nu urmărește însă explicit educația timpurie.

și prin stimulentele de 500 lei oferite persoanelor care deja au optat pentru perioada mai scurtă și care revin mai repede la muncă.

Aceste două tendințe vizibil contradictorii conturate prin aplicarea măsurilor anti-criză subliniază din nou lipsa de coerență a reglementărilor din domeniul armonizării vieții de familie cu profesia. Pentru femei, consecințele pe termen lung sunt sumbre în lipsa unor reglementări corective și coerente. Am văzut deja că îngrijirea este caracterizată de interdependență, prin urmare nu doar femeile vor fi afectate în condițiile în care armonizarea vieții de familie cu profesia este legată de educație, piața muncii, pensionare, natalitate. Armonizarea vieții de familie cu cariera îi ajută pe oameni să facă față cerințelor profesionale și responsabilităților familiale. Politicile coerente scad vulnerabilitatea femeilor și le ajută să rămână pe piața muncii. **Deocamdată, ceea ce observăm este un conflict între guvernanți și femei, între guvernanți și familii, conflict adâncit de măsurile anti-criză.**

Anul 2007

Actul normativ care reglementează cuantumul indemnizației și perioada concediului parental	Durată concediu	Indemnizație	Beneficiar/ă
<p>În 2007, cuantumul indemnizației și perioada de concediu sunt reglementate prin Ordonanța de urgență nr. 148 din 3 noiembrie 2005 privind susținerea familiei în vederea creșterii copilului (cu modificările ulterioare din 2006).</p>	<p>În 2007, concediul parental are o durată de maxim 2 ani sau, în cazul copilului cu dizabilități, de 3 ani.</p>	<p>Cuantumul indemnizației este fix, reprezintă 600 RON. (Art. 2)</p> <p>Dacă persoanele aflate în concediu realizează venituri profesionale supuse impozitului pe venit, li se acordă un stimulent lunar de 100 RON, iar plata indemnizației se suspendă. (art. 3, punctul 2).</p> <p>Alocația de stat pentru copii se cumulează cu indemnizația lunară, respectiv celor 600 RON, li se adaugă 200 reprezentând alocația pentru copilul în vârstă de până la 2 sau 3 ani în cazul copilului cu dizabilități.</p>	<p>Toți angajații, femei și bărbați, care au devenit părinți (inclusiv, părinți adoptivi sau tutori) au dreptul la concediu parental dacă au realizat timp de 12 luni venituri profesionale supuse impozitului pe venit.</p>

Anul 2008 (partea I)

Actul normativ care reglementează cuantumul indemnizației și perioada concediului parental	Durată concediu	Indemnizație	Beneficiar/ă
<p>Este adoptată Legea nr. 257 din 31 octombrie 2008 pentru modificarea alin. (1) al art. 1 din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 148/2005 privind susținerea familiei în vederea creșterii copilului.</p> <p>Aceasta urmează să intre în vigoare începând cu data de 1 ianuarie 2009, dar prevederile acesteia nu vor fi aplicate în condițiile în care de la 1 ianuarie 2009 se va implementa un prag maximal care stabilește o limită a cuantumului indemnizației.</p>	<p>Legea nu modifică perioada de acordare a indemnizației.</p>	<p>Modalitatea de calcul a indemnizației se schimbă, implicit și cuantumul acesteia. Legea din octombrie introduce posibilitatea ca femeia sau bărbatul să opteze.</p> <p>Persoanele care, în ultimul an anterior datei nașterii copilului, au realizat timp de 12 luni venituri profesionale supuse impozitului pe venit, beneficiază de indemnizație în cuantum de 600 lei sau, opțional, în cuantum de 85% din media veniturilor realizate pe ultimele 12 luni. (art. 1)</p> <p>Legea nu stabilește un plafon maxim pentru cei 85%.</p> <p>Potrivit articolului 2 din lege, de prevederile sale pot să beneficieze și persoanele care se aflau în plată la data intrării în vigoare a legii. (art.2)</p>	<p>Beneficiarul/a nu se schimbă.</p>

Anul 2008 (partea a II-a)

Actul normativ care reglementează cuantumul indemnizației și perioada concediului parental	Durată concediu	Indemnizație	Beneficiar/ă
<p>Pe 31 decembrie 2008 este publicată în Monitorul Oficial OUG nr. 226/2008 privind unele măsuri financiar-bugetare. Prevederile acesteia urmează să între în vigoare de la începutul anului următor, de pe 1 ianuarie 2009.</p> <p>Acesta este momentul în care criza economică devine un argument pentru schimbările legislative care vor urma.</p>	<p>Ordonanța nu modifică perioada de acordare a indemnizației.</p>	<p>Ordonanța de la sfârșitul lunii decembrie stabilește un prag maximal al cuantumului indemnizației: 4000 RON- este suma maximă de care poate beneficia o persoană aflată în concediu pentru creșterea și îngrijirea copilului.</p> <p>Persoanele care, în ultimul an anterior datei nașterii copilului, au realizat timp de 12 luni venituri profesionale supuse impozitului pe venit, beneficiază de indemnizație în cuantum de 600 lei sau, opțional, în cuantum de 85% din media veniturilor realizate pe ultimele 12 luni, dar nu mai mult de 4.000 lei. (art. 12).</p> <p>Așadar, se modifică aliniatul (1) al articolului 1 din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 148/2005 privind susținerea familiei în vederea creșterii copilului,</p>	<p>Beneficiarul/a nu se schimbă.</p>

Anul 2009

Actul normativ care reglementează cuantumul indemnizației și perioada concediului parental	Durată concediu	Indemnizație	Beneficiar/ă
<p>Legea Nr. 239 din 10 iunie 2009 pentru modificarea art. 2 din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 148/2005 privind susținerea familiei în vederea creșterii copilului.</p>	<p>Legea nu modifică perioada de acordare a indemnizației.</p>	<p>Această lege cu un unic articol modifică o prevedere din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 148/2005 privind susținerea familiei în vederea creșterii copilului referitor la cuantumul indemnizației, și anume articolul 2. Legea ia în calcul sarcinile gemelare, de tripleți sau multipleți, respectiv că o femeie poate fi însărcinată cu mai mult de un copil...</p> <p>Cuantumul indemnizației prevăzute la art. 1 alin. (1) din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 148/2005 privind susținerea familiei în vederea creșterii copilului se majorează cu 600 lei pentru fiecare copil născut dintr-o sarcină gemelară, de tripleți sau multipleți, începând cu al doilea copil provenit dintr-o astfel de naștere. (Art. 1)</p>	<p>Beneficiarul/a nu se schimbă</p>

Anul 2010 (partea I-a)

Actul normativ care reglementează cuantumul indemnizației și perioada concediului parental	Durată concediu	Indemnizație	Beneficiar/ă
Pe 30 iunie 2010 se publică în Monitorul Oficial Legea 118/2010 privind unele măsuri necesare în vederea restabilirii echilibrului bugetar.	Legea nu modifică perioada de acordare a indemnizației.	<p>Această lege care diminuează cu 25% salariile din sectorul bugetar, reduce cu 15% cuantumul indemnizației. Articolul 16 al Legii prevede că indemnizația va fi diminuată pentru o perioadă de aproximativ jumătate de an.</p> <p>Potrivit articolului 12, „cuantumul indemnizațiilor acordate în temeiul art. 1 din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 148/2005 privind susținerea familiei în vederea creșterii copilului, aprobată cu modificări și completări prin Legea nr. 7/2007, cu modificările și completările ulterioare, precum și cele care se află în plată la data intrării în vigoare a prezentei legi se diminuează cu 15%. Dacă din calcul rezultă un cuantum mai mic de 600 lei, se acordă 600 lei.” (Art. 12)</p> <p>Articolul 16 stipulează că diminuarea cuantumului indemnizației „se aplică până la 31 decembrie 2010.” (Art. 16)</p>	Beneficiarul/a nu se schimbă

Anul 2010 (partea a II-a)

Actul normativ care reglementează cuantumul indemnizației și perioada concediului parental	Durată concediu	Indemnizație	Beneficiar/ă
<p>Pe 10 decembrie 2010 se publică în Monitorul Oficial Ordonanța de urgență Nr. 111 din 8 decembrie 2010 privind concediul și indemnizația lunară pentru creșterea copiilor.</p> <p>Prevederile acestora urmează să intre în vigoare de la 1 ianuarie 2011.</p>	<p>Această Ordonanță include schimbări semnificative privind durata concediului și indemnizația aferentă.</p> <p>Actul normativ include posibilitatea ca beneficiarul/a să opteze fie pentru un concediu de până la un an și indemnizația aferentă, fie pentru un concediu „pentru creșterea copilului în vârstă de până la 2 ani”. (Art. 2, al. 1, b).</p>	<p>Plafonul maxim al indemnizației se diminuează de la 4000 la 3400 RON, în plus se diminuează și procentul aplicat veniturilor nete realizate pe ultimele 12 luni: de la 85% la 75%. (Art. 1, al. 2)</p> <p>În fapt, indemnizația diferă în funcție de perioada concediului. Așadar, dacă femeia/bărbatul optează pentru:</p> <p>varianta 1 (concediu mai mic de un an), indemnizația reprezintă „75% din media veniturilor nete realizate pe ultimele 12 luni și nu poate fi mai mică de 600 lei și nici mai mare de 3.400 lei.” (Art. 2, al. 2);</p> <p>varianta 2 (concediu de până la 2 ani), indemnizația scade și reprezintă „75% din media veniturilor nete realizate pe ultimele 12 luni și nu poate fi mai mică de 600 lei și nici mai mare de 1.200 lei”. (Art. 2, al 3)</p> <p>Varianta 1 se aplică în cazul copilului cu dizabilități, cu mențiunea că se acordă „concediul până la împlinirea de către acesta a vârstei de 3 ani”. (Art. 2, al. 4)</p>	<p>Prevederi noi privind beneficiarul/a.</p> <p>Potrivit articolului 11, o perioadă de cel puțin o lună din concediul pentru creșterea copilului trebuie luată de celălalt părinte, cel mai probabil tatăl, în baza unei solicitări a acestuia. Însă, dacă tatăl copilului nu dorește, concediul fiind netransferabil, mama nu poate beneficia de acest interval. (Art. 11)</p>

Anul 2010 (partea a II-a, continuare)

Actul normativ care reglementează cuantumul indemnizației și perioada concediului parental	Durată concediu	Indemnizație	Beneficiar/ă
		<p>Flexibilitate redusă în condițiile în care opțiunea pentru varianta 1 sau 2 nu poate fi schimbată (Art. 2, al. 7). Însă, persoanele care au optat pentru varianta 1 pot să solicite concediu fără plată pentru creșterea copilului până la vârsta de 2 ani. (Art. 6, al. 1)</p> <p>Potrivit articolului 3, pentru calcularea indemnizației se iau în calcul „toate veniturile lunare încasate” de beneficiar/ă. (Art. 3, al. 4)</p> <p>Stimulentul de inserție de 500 lei se acordă numai dacă persoana optează pentru varianta 1 și în cazul copilului cu dizabilități.</p> <p>Acest stimulent nu se acordă pentru persoana care decide să opteze pentru varianta 2. Dacă pe parcursul primilor 2 ani din viața copilului realizezi că 1200 lei nu te mai ajută să supraviețuiești, întoarcerea la muncă nu este însoțită de un alt beneficiu (stimulent). Este clar că statul nu încurajează opțiunea pentru varianta 2, respectiv concediul pentru o perioadă mai generoasă, dar cu o indemnizație mai mică.</p>	

Chiar dacă prevederile Ordonanței de urgență Nr. 111 din 8 decembrie 2010 privind concediul și indemnizația lunară trebuiau să intre în vigoare de la 1 ianuarie 2011, abia la sfârșitul lunii, pe 31 ianuarie 2011, s-a publicat în Monitorul Oficial Hotărârea nr. 52 din 19 ianuarie 2011 pentru aprobarea Normelor metodologice de aplicare a prevederilor Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 111/2010 privind concediul și indemnizația lunară pentru creșterea copiilor.

Bibliografie

1. *Actions to implement the Strategy for Equality between Women and Men 2010-2015*, <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=422&langId=en>
2. *Activitatea unităților sanitare*, 2010, Institutul Național de Statistică.
3. Antonopoulos, Rania, 2009, *The Current Economic and Financial Crisis: A Gender Perspective*, UNDP Gender Team.
4. Băluță, Oana, 2010, „24 de ore pe zi, 7 zile pe săptămână, 365 de zile pe an”. *Armonizarea vieții de familie cu profesia în domeniul medical*, Raport de cercetare publicat în cadrul proiectului STARMED, ID proiect 36881.
5. Băluță, Oana, 2007, *Dimensiunea de gen a reconcilierii dintre muncă, familie și viața privată în Băluță*, Oana (coord.), 2007, *Parteneri egali. Competitori egali*, Editura Maiko, București.
6. Băluță, Oana (coord.), 2007, *Șanse egale prin concilierea vieții de familie cu cariera*, Editura Maiko, București.
7. *Beyond Transition. Towards Inclusive Societies*, 2011, Regional Human Development Report, UNDP.
8. *Childbearing Preferences and Family Issues in Europe*, 2006 http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_253_en.pdf
9. Comunicarea Comisiei către Consiliul European, *Un plan european de redresare economică*, Bruxelles, 26.11.2008, COM(2008) 800 final.
10. Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării, *Raport privind implementarea Directivei cadru (2000/78/CE) în România 2003-2010*.
11. *Eurostat Yearbook 2010*, http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-CD-10-220/EN/KS-CD-10-220-EN.PDF

12. Eurostat, 2009, *Reconciliation between work, private and family life in the European Union*.
13. Eurostat, 2008, *The life of women and men in Europe - A statistical portrait*.
14. *Global Gender Gap Report*, 2009.
15. Institutul de Cercetare a Calității Vieții, *Cercetarea calității vieții în România 2010*, <http://www.iccv.ro/node/190>
16. Institutul de Cercetare a Calității Vieții, *Cercetarea calității vieții în România 2009*, <http://www.iccv.ro/node/190>
17. Institutul de Cercetare a Calității Vieții, 2011 *Raport social al ICCV- România: răspunsuri la criză*. http://www.iccv.ro/sites/default/files/ICCV%20Romania%20raspunsuri%20la%20criza_0.pdf
18. Institutul Național de Statistică, Tempo-online.
19. INS, 2010, *Anuarul Statistic 2009*, <http://www.insse.ro/cms/rw/pages/anuarstatistic2009.ro.do>
20. Mocanu, Cristina, (coord.), 2011, *Femei rome pe piața muncii: interese, reprezentare și participare sindicală*, Institutul Național de Cercetare Științifică în domeniul Muncii și Protecției Sociale și Agenția de Dezvoltare Comunitară „Împreună”.
21. Plantenga, Janneke; Remery, Chantal, 2009, *The provision of childcare services. A comparative review of 30 European countries*, European Commission Directorate-General for Employment, Social Affairs and Equal Opportunities.
22. *Presidency Conclusions*, Barcelona European Council, 15 and 16 March 2002, http://www.fondazionecru.it/eracareers/documents/research_policy/Barcelona%20EUCouncil%202002.pdf
23. *Reconciliation of work, private and family life in the European Union*, 2011, European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions.
24. *Reconcilierea vieții profesionale cu cea familială*, trimestrul II, 2005, Institutul Național de Statistică.

25. Seguino, Stephanie, 2009, *The Global Economic Crisis, Its Gender Implications, and Policy Responses* - Paper prepared for *Gender Perspectives on the Financial Crisis* Panel at the Fifty-Third Session of the Commission on the Status of Women, United Nations, March 5, 2009.
26. Smith, Mark, 2009, *Analysis Note: Gender Equality and Recession*, Grenoble Ecole de Management-analysis note was financed by and prepared for the use of the European Commission, Directorate-General for Employment, Social Affairs and Equal Opportunities.
27. *Strategy for equality between women and men 2010-2015*
<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=422&langId=en>

Legislație

1. HG nr. 251 din 17 martie 2011 privind aprobarea **Normelor metodologice** pentru derularea proiectelor prioritare din cadrul Programului național de dezvoltare a infrastructurii, apro-bat prin Ordonanța de urgență a Guvernului nr. **105/2010**, realizate de către Ministerul Dezvoltării Regionale și Turismului.
2. Hotărârea nr. 52 din 19 ianuarie 2011 pentru aprobarea Normelor metodologice de aplicare a prevederilor Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 111/2010 privind concediul și indemnizația lunară pentru creșterea copiilor.
3. Legea nr. 257 din 31 octombrie 2008 pentru modificarea alin. (1) al art. 1 din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 148/2005 privind susținerea familiei în vederea creșterii copilului.
4. Legea Nr. 239 din 10 iunie 2009 pentru modificarea art. 2 din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 148/2005 privind susținerea familiei în vederea creșterii copilului.
5. Ordonanța de urgență nr. 148 din 3 noiembrie 2005 privind susținerea familiei în vederea creșterii copilului (cu modificările ulterioare din 2006.

6. Legea 118/2010 privind unele măsuri necesare în vederea restabilirii echilibrului bugetar.
7. Ordonanța de urgență nr. 226/2008 privind unele măsuri financiar-bugetare.
8. Ordonanța de urgență Nr. 111 din 8 decembrie 2010 privind concediul și indemnizația lunară pentru creșterea copiilor

Website-uri

<http://www.teleorg.org/2011/08/teleducul-pentru-persoane-cu-disabilitati-fizice/>.

<http://www.oecd.org/dataoecd/62/49/41919586.pdf>

http://www.insse.ro/cms/files/Anuar%20statistic/07/07%20Sanatate_ro.pdf

http://www.insse.ro/cms/files/Anuar%20statistic/08/08%20Educatie_ro.pdf

<http://www.mdrt.ro/comunicare/presa/comunicate>

Violența împotriva femeilor

Andreea Bragă

O „poveste” reală spusă (foarte) sumar

Într-o seară am auzit pe scara blocului în care locuiesc o femeie care striga din răsuputeri și am ieșit speriată să văd ce s-a întâmplat. Plângea și tremura, iar brațul ei pur și simplu atârna pentru că osul îi fusese fracturat imediat sub umăr de soțul ei. Am plecat împreună cu ea la spital. Am luat-o și pe mama ei din drum. În timp ce vecina mea plângea și se ținea de braț, mama ei o întreba dacă i-a călcat hainele soțului ei, dacă nu i-a încălzit mâncarea cum trebuia sau cu ce l-a supărat. A fost nevoită să își pună toracele și brațul în ghips și să se întoarcă în casa unde o aștepta cel care îi rupsesse mâna. Și-a făcut certificat medico-legal și am mers împreună cu ea la poliție pentru a înainta o plângere împotriva soțului ei, însă primul lucru pe care l-a auzit a fost faptul că majoritatea femeilor agresate își retrag plângerea și a fost întrebată dacă este absolut sigură că dorește să înceapă acest demers ca să nu își piardă timpul degeaba. Am aflat că soțul ei este subofițer în cadrul Ministerului Administrației și Internelor și că nu era agresată pentru prima oară. Am tot încercat să îi spun că poate să își refacă viața departe de el. Mi-a spus că s-a angajat abia de câteva săptămâni ca agent de vânzări, că are un salariu care nu îi permite să își închirieze o locuință, iar la părinții ei nu poate sta. Toți cei din jurul ei îi spuneau să se întoarcă la soțul ei pentru că s-a schimbat și chiar a început să îi gătească de când ea are jumătate de corp în ghips. După două săptămâni și-a retras plângerea.

Sunt sigură că mulți cunoaștem sau am auzit de cel puțin o femeie care este abuzată, asta dacă nu am trăit chiar noi o astfel de experiență. Violența împotriva femeilor este un fenomen mult mai răspândit decât ne dăm seama. Cu toate acestea, nu pare să fie o temă de interes pentru decidenții politici, cu atât mai mult pentru elaborarea politicilor publice și bugetarea lor, chiar dacă multe femei au nevoie de măsuri concrete pentru a spune nu violenței.

În continuare voi analiza modul în care măsurile adoptate de Guvernul României pentru a contracara efectele crizei economice au un impact negativ asupra femeilor, victime ale violenței în familie. Deși România este semnatară a convențiilor internaționale privind eliminarea tuturor formelor de violență împotriva femeilor și respectarea drepturilor omului, violența în familie pare să fie considerată de decidenți în continuare o problemă personală, care aparține spațiului privat. Ceea ce cunoșteam la debutul crizei era că violența împotriva femeilor nu reprezenta un fenomen întâmplător, un simplu accident cu care se confruntă persoanele (a se citi femeile) din când în când, ci că era mai degrabă un fenomen suficient de răspândit încât să ne facă să ne întrebăm de ce este ignorat și tolerat. Lipsa reglementării adecvate și a bugetării nu ne arată altceva decât că violența împotriva femeilor este tolerată inclusiv de guvernanți, nu doar de societatea românească în general.

Violența împotriva femeilor reprezintă o încălcare a drepturilor omului și un obstacol în calea dezvoltării lor sociale și economice. La nivel internațional, una din trei femei a fost bătută, abuzată sexual sau supusă unui alt tip de abuz, cel mai des de către o persoană cunoscută, inclusiv de soțul ei sau alt bărbat din fami-

lie, iar una din patru femei a fost abuzată în timpul sarcinii⁵⁴. În cadrul Platformei de acțiune de la Beijing, adoptată la a patra Conferință Mondială asupra Problemelor Femeilor din 1995, violența împotriva femeilor este definită drept orice act de violență fundamentat pe criteriul de gen, care rezultă sau care poate rezulta într-o vătămare sau suferință fizică, sexuală sau psihologică a femeilor, inclusiv amenințările cu asemenea acte, coerciția sau privarea arbitrară de libertăți, indiferent dacă acestea apar în viața publică sau privată (Declarația de la Beijing, 1996, Art. 112).

Conceptul de violență împotriva femeilor nu a fost preluat de decidenții politici din România în elaborarea politicilor publice, fiind preferată expresia de violență în familie, mai neutră din punct de vedere al genului. Tendința societăților post-comuniste de a opta pentru conceptul de *violență în familie* în detri-

trimentul celui de *violență împotriva femeilor* ar fi, conform lui Katalin Fábíán, dovada rezistenței legiuitorilor față de transformarea relațiilor de putere precedente dintre stat și cetățeni (Fábíán, 2010, p.20). Procesul anevoios de adoptare și extindere a prevederilor legale privind eliminarea violenței în familie denotă reticență față de un stat cu puteri ne-

Art. 2 din Legea nr. 217/2003 pentru prevenirea și combaterea violenței în familie:

(1) În sensul prezentei legi, violența în familie reprezintă orice acțiune fizică sau verbală săvârșită cu intenție de către un membru de familie împotriva altui membru al aceleiași familii, care provoacă o suferință fizică, psihică, sexuală sau un prejudiciu material.

(2) Constituie, de asemenea, violență în familie împiedicarea femeii de a-și exercita drepturile și libertățile fundamentale.

limitate și față de intruziunea acestuia în viața privată (Fábíán, 2010, p.21). Însă, în prezent, cunoaștem deja că violența împotriva femeilor are nevoie de reglementări clare pentru că încălcarea drepturilor persoanelor are loc și în spațiul privat, în familie.

⁵⁴ Fondul ONU pentru Populație, document disponibil la adresa <http://www.unfpa.org/gender/violence.htm>

Cadrul legislativ și instituțional până în anul 2009

În continuare, voi evidenția anumite trăsături ale cadrului legislativ și instituțional care vulnerabiliza femeile în mod inutil. M-am oprit la anul 2009 deoarece doresc să cunoaștem situația înainte de debutul crizei economice în România pentru a putea urmări evoluția legislativă și modul în care s-au modificat datele statistice referitoare la violența în familie (în condițiile în care, în 2010, au fost luate o serie de măsuri care nu au venit în sprijinul femeilor, victime ale violenței).

La începutul perioadei de tranziție, Codul penal din România nu prevedea violența în familie ca infracțiune distinctă, iar posibilitatea instituțiilor guvernamentale de a interveni era limitată (Asociația Baroului American, 2007, p.19). **Legea nr. 197/2000, privind modificarea și completarea Codului penal**, prevede măsuri și pedepse pentru persoanele care săvârșesc acte de violență asupra membrilor familiei; aici sunt introduse pentru prima dată dispoziții privind violul marital și interdicția de a reveni în locuința familiei pe o

Aplicabilitatea Art. 118 este restricționată de **îndeplinirea a trei condiții simultan:**

1. Se poate lua numai la cererea părții vătămate.
2. Numai față de persoana condamnată la pedeapsa închisorii de cel puțin un an pentru loviri sau orice alte acte de violență cauzatoare de suferințe fizice și psihice, săvârșite asupra membrilor familiei.
3. Numai dacă instanța constată că prezența agresorului constituie un pericol grav pentru ceilalți membri ai familiei.

determinată. Art. 118 din **Legea nr. 197/2000** reglementează condițiile de aplicare a interdicției agresorului de a reveni în locuința familiei. **Definiția membrului de familie din**

Codul Penal exclude relațiile de logodnă, prietenie și uniune consensuală, precum și cazurile în care agresorul este fostul soț sau ruda apropiată care locuiește separat⁵⁵.

⁵⁵ Legea nr. 197/2000 pentru modificarea și completarea unor dispoziții din Codul penal, Art. 149¹ – Prin membru de familie se înțelege soțul

Cadrul legislativ privind violența în familie a fost reglementat prin **Legea nr. 217/2003**, în baza căreia a fost înființată Agenția Națională pentru Protecția Familiei (ANPF), având ca principal obiectiv prevenirea și combaterea violenței în familie.

Această strategie vine ca un răspuns la mențiunile făcute în **Raportul periodic al Comisiei Europene privind progresele înregistrate de România pe calea aderării în 2003**: „În mai 2003 s-a adoptat legislația cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie. Legea constituie o dezvoltare pozitivă și oferă protecție îmbunătățită victimelor violenței. Pentru a pune în aplicare legea, Agenția Națională pentru Protecția Familiei ar trebui să devină operațională cât mai curând posibil” (p. 23).

Hotărârea nr. 686/2005 pentru aprobarea **Strategiei naționale în domeniul prevenirii și combaterii fenomenului violenței în familie** atrage atenția asupra responsabilității statului român de a crea un cadru favorabil care să permită găsirea

unor soluții de prevenire a violenței în familie, precum și de sprijinire a persoanelor supuse violenței în familie. Raportul final privind legislația și sistemul judiciar din România în cazul violenței în familie, realizat de Asociația Baroului American în 2007, subliniază faptul că Legea nr. 217/2003 are „tendența de a plasa reunirea familiei mai presus de drepturile victimelor și nu protejează îndeajuns victimele abuzurilor familiale” (p. 61). Lipsa ordinului de restricție și inaplicabilitatea măsurilor de siguranță prevăzute în Codul penal limitează posibilitatea soluționării cazurilor de violență în familie. Potrivit Asociației Baroului American, prevederile Legii nr. 217/2003, corelate cu cele ale Codului penal, duc la interpretări contradictorii⁵⁶ (p. 70).

sau ruda apropiată, dacă aceasta din urmă locuiește și gospodărește împreună cu făptuitorul.

⁵⁶ Codul Penal oferă o definiție mai restrictivă membrului de familie, excluzând relațiile de logodnă, prietenie și uniune consensuală, precum și cazurile în care agresorul este fostul soț sau ruda apropiată care locuiește separat în timp ce, conform Art. 3 și 4 din Legea 217/2003, prin membru de familie se înțelege soțul, ruda apropiată și persoanele care au stabilit relații asemănătoare aceloră dintre soți sau dintre părinți și copil, dovedite pe baza anchetei sociale.

Date statistice privind violența în familie până în anul 2009

Existența datelor statistice, dezagregate pe sexe, reprezintă punctul de plecare pentru elaborarea, monitorizarea și evaluarea programelor și politicilor publice în domeniul combaterii violenței împotriva femeilor. Plecând de la aceste date, pot fi analizate diferențele între femei și bărbați și modul în care aceștia sunt afectați specific de violență.

Cine sunt victimele violenței în familie?

În perioada 2004 – 2008, a fost înregistrat un număr de 47.334 cazuri de violență în familie la nivel național și au fost raportate 677 de decese provocate ca urmare a actelor de violență comise în familie. **Din totalul victimelor, 71,34% sunt femei.** În anul 2008 s-au înregistrat **11.534 cazuri de violență în familie**, reprezentând o creștere de 31,26 % față de anul 2007 (Buletin statistic în domeniul protecției familiei, 2009, p.167). Creșterea numărului de raportări față de anii precedenți privind cazurile de violență în familie, poate fi un semnal al îmbunătățirii procesului de colectare a datelor de către instituțiile publice din domeniu, însă nu reprezintă numărul real al cazurilor de violență din cauza necunoașterii legislației, încrederii scăzute în competența autorităților, etc.

Tabel privind cazurile de violență în familie în funcție de sex

	Victime de sex femeiesc	Victime de sex bărbătesc	Total
Minori	1.800	1.783	3.583
Adulți	3.590	693	4.283
Total	5.390	2.476	7.866

Sursa: Buletin statistic în domeniul protecției familiei, 2009.

Din totalul cazurilor în care este precizat sexul victimelor, în 30,5% au fost implicate femei sub 18 ani, iar în 60,5% dintre cazuri, femei peste 18 ani. În ceea ce privește victimele de sex bărbătesc, 72% sunt minori, iar 28% adulți. **Majoritatea victime-**

lor violenței în familie au studii generale și medii (73,92%), fiind urmate de un procent de 15,69% cu studii primare, 7,06% studii superioare și 3,33% fără studii (Buletin statistic în domeniul protecției familiei, 2009, p. 172). **Din totalul cazurilor în care este precizat sexul victimelor (74.44%), aproape 70% sunt femei.** Majoritatea victimelor de sex femeiesc se încadrează în grupele de vârstă 0-14, 25-35 și 35-45 de ani și reprezintă 44,23% din totalul victimelor violenței în familie în anul 2008 și 63% din totalul victimelor de sex femeiesc (Buletin statistic în domeniul protecției familiei, 2009, p. 169).

Care este relația victimelor cu agresorii și ce demersuri legale au întreprins?

În anul 2008, în 21,97% dintre cazurile de violență în familie înregistrate de ANPF, relația dintre victimă și agresor era una de tip consensual sau logodnă, prietenie (Buletin statistic în domeniul protecției familiei, 2009, p.171). Lipsa prevederilor legale din Codul penal care să ofere o definiție mai cuprinzătoare a membrului de familie astfel încât să includă și aceste tipuri de agresiuni reprezintă un obstacol pentru victimele violenței.

Tabel privind procentul femeilor care trăiau în uniune consensuală în funcție de etnie

	Procentul femeilor care trăiau în uniune consensuală în anul 2002⁵⁷	Etnia
1	19,14	Romă
2	12,26	Turcă
3	5,07	Chineză
4	3,96	Italiană
5	3,74	Greacă

Sursa: Recensământul Populației și Locuințelor, 2002.

⁵⁷ În tabel sunt trecute procentele care depășesc media pe țară de 3,73%.

În ultimul recensământ al populației, putem observa că 3,73% dintre femeile din România trăiau în uniune consensuală, însă starea civilă a acestora diferă în funcție de etnie. Diferența procentuală semnificativă în cazul femeilor de etnie romă (19,14%) și al femeilor de etnie turcă (12,26%) față de media pe țară (3,73%) evidențiază faptul că există o probabilitate mult mai mare ca aceste femei să întâmpine dificultăți în a beneficia de prevederile legale în cazul în care sunt victime ale violenței în familie. În aceeași situație se află și cuplurile LGBT⁵⁸ care nu intră sub definiția membrului de familie așa cum este stipulată în Codul Penal actual.

Persoanele aflate în relații de uniune consensuală au fost victime ale violenței în ultimele 12 luni într-un procent mai mare decât restul oamenilor (Studiu VIODOM⁵⁹, 2009, p. 25). Deși reprezintă un procent semnificativ, **agresorii care se încadrează în aceste două tipuri de relații nu intră sub incidența Codului penal deoarece, conform definiției existente, nu sunt membri de familie.** În 60% dintre cazurile de violență au fost de față rude, prieteni sau cunoștințe ale victimelor și în 25% dintre cazuri persoane necunoscute (Studiu VIODOM, 2009, p.33). Aceste rezulta-

„Proporția persoanelor care au declarat violență în familie atât de-a lungul vieții cât și în ultimele 12 luni nu diferă semnificativ în funcție de nivelul lor de școlaritate, religie, etnie sau statut socio-ocupational” (Studiu VIODOM, 2009, p. 26).

te reprezintă un semnal de alarmă asupra faptului că **în România violența familială este un fenomen acceptat social.**

Din sondajul național întreprins de Centrul de Sociologie Ur-

⁵⁸ Lesbieni, Gay, Bisexuali, Transgender.

⁵⁹ Studiu național asupra violenței domestice în România și evaluarea caracteristicilor medico-legale, juridice și sociologice: noi direcții de asistență și acțiune în perspectiva integrării europene – VIODOM, disponibil la adresa http://cercetareromania.ro/download/rezultate_cercetare_viodom.pdf

bană, CURS⁶⁰ privind amploarea fenomenului violenței în familie în România rezultă că 18,4% din populația adultă a fost victima uneia sau mai multor forme de violență în familie de-a lungul vieții și 9,6% în ultimele 12 luni. Ponderea victimelor de sex femeiesc este mai mare decât cea a victimelor de sex bărbătesc, atât de-a lungul vieții cât și în ultimele 12 luni.

Dependența economică față de agresor

În ceea ce privește venitul victimelor violenței în familie, o pondere foarte mică este reprezentată de persoanele ale căror venituri depășesc salariul mediu pe economie: 9,65% în anul 2007 și 11,85% în anul 2008. **Persoanele care au un venit ce se încadrează sub salariul minim pe economie și cele care au venit între salariul minim și salariul mediu pe economie reprezintă 59,86% din totalul victimelor violenței în familie în anul 2007, respectiv 59,38% în anul 2008.** Persoanele care beneficiază de alocații familiale sau ajutoare sociale sunt reprezentate cu o pondere de 20,68% în anul 2007 și de 16,85% în anul 2008 (Buletin statistic în domeniul protecției familiei, 2009, p.173). Toate aceste date indică posibilitatea existenței unei **dependențe economice față de agresor** și posibilitatea scăzută de a ieși dintr-o relație abuzivă și de a iniția sau a duce la capăt o acțiune de divorț din cauza resurselor financiare insuficiente⁶¹.

Din numărul total al victimelor violenței în familie, 55% continuă să locuiască împreună cu agresorul, iar 37% au spus că nu mai locuiesc împreună, dintre care 3% au declarat că sunt despărțiți pentru un timp. Aproape **un sfert dintre victimele care continuă să locuiască împreună cu agresorul** au afirmat că nu pot pleca, iar principalele două motive fiind faptul că **nu au unde să meargă și nu au banii necesari subzistenței** (Studiu VIODOM, 2009, p.38).

⁶⁰ Sondaj de opinie în rândul populației privind fenomenul violenței în familie în România, realizat în luna martie 2009, pe un eșantion reprezentativ la nivel național.

⁶¹ Riscul de sărăcie afectează mai mult femeile decât bărbații, vezi în capitolul despre excluziune socială - grupurile vulnerabile.

La începutul anului 2008, salariul minim brut pe economie era de 500 RON (H.G. Nr. 1507/2007, Art. 1), iar salariul mediu brut era de 1761 RON (Salariul mediu net – 1309 RON), ceea ce înseamnă că, pentru 59,38% din totalul victimelor violenței în familie, costul unui certificat medico-legal, stabilit la

În anul 2008, doar 14% dintre persoanele investigate pentru realizarea Studiului VIODOM⁶² știau că există Legea 217/2003 și cunoșteau prevederile acesteia, iar 30% dintre respondenți nu știau că există o astfel de lege (p. 47). Un aspect important evidențiat de rezultatele studiului este faptul că 55% dintre respondenți au auzit de ANPF, „o notorietate destul de mare dacă avem în vedere vechimea acestei instituții și dezvoltările mai reduse în teritoriu ale acesteia” (p. 48).

prețul de 38 RON prin H.G nr. 1609/2006, reprezenta între 2,16% (Net – 2,9%) și mai mult de 7,6% din salariul lor. Acest preț reprezintă un efort și mai mare în cazul victimelor violenței în familie care nu au nici un venit sau care sunt beneficiare ale alocațiilor familiale și ajutoarelor sociale.

În anul 2008, aproape 75% din demersurile legale realizate de victimele violenței în familie sunt **obținerea certificatului medico-legal** (40,72%) și **plângerea la poliție** (33,73%). Faptul că **13% dintre victimele violenței în familie și-au retras plângerea făcută la poliție** denotă o slabă încredere în competențele instituțiilor publice privind rezolvarea cazurilor de violență intra-familială. Într-un studiu realizat în 2003, Stoiciu V. atrage atenția că „(...) atitudinea poliției descurajează victimele să solicite ajutorul acesteia pe viitor. Dintre cele 20% din totalul victimelor violenței domestice care au depus o plângere la poliție, 19% se declară foarte nemulțumite de felul în care au fost tratate de poliție, iar 38% nemulțumite” (Stoiciu, 2003, p. 66).

⁶² Studiu național asupra violenței domestice în România și evaluarea caracteristicilor medico-legale, juridice și sociologice: noi direcții de asistență și acțiune în perspectiva integrării europene – VIODOM, disponibil la adresa http://cercetareromania.ro/download/rezultate_cercetare_viodom.pdf

Tabel privind demersurile legale întreprinse de victimele violenței domestice în anul 2008

Demersuri legale	Procentul demersurilor legale realizate de victimele violenței în familie în anul 2008
Certificat medico-legal	40,72
Plângere poliție	33,73
Plângere poliție retrasă	13,00
Dosar penal	3,90
Acțiune în judecată	1,01
Începerea/derularea procedurii de divorț	6,06
Divorț pronunțat	1,44
Evacuarea din locuința a agresorului prin Ordonanță președințială	0,14

Sursa Buletin statistic în domeniul protecției familiei, 2009.

În anul 2008, doar 1,01% dintre victimele violenței în familie au acționat agresorul în judecată și doar în 3,9% din cazuri au fost întocmite dosare penale. Agresorii au fost evacuați din locuință prin Ordonanță președințială doar în 0,14% din cazuri (Buletin statistic în domeniul protecției familiei, 2009, p.174).

Pentru a putea înțelege modul în care criza economică are un impact diferit asupra femeilor care sunt victime ale violenței în familie este necesar să urmărim evoluția principalelor puncte de sprijin pentru persoanele abuzate: situația adăposturilor, a instituțiilor cu atribuții în acest domeniu, dependența economică față de partener, cadrul legislativ, etc.

Modificări legislative începând cu anul 2009

Rezoluția Parlamentului European din 26 noiembrie 2009 invită statele membre să își îmbunătățească legislația și politicile naționale de combatere a tuturor formelor de violență împotriva femeilor și să ia măsuri pentru a aborda cauzele violenței împotriva femeilor, nu în ultimul rând prin utilizarea de măsuri preventi-

ve⁶³. **Prin această rezoluție, Parlamentul European atrage atenția asupra situațiilor de criză economică, socială și/sau financiară care contribuie la creșterea vulnerabilității femeilor față de violența masculină și care nu ar trebui să fie considerate drept o scuză pentru tolerarea violenței împotriva femeilor.** Statele membre sunt invitate să susțină financiar organizațiile care oferă adăpost și asistență psihologică femeilor victime ale violenței, să sprijine reintegrarea acestora pe piața muncii și să țină cont de circumstanțele specifice ale anumitor categorii de femei care sunt în mod special vulnerabile la violență (femeile care aparțin minorităților, femeile care trăiesc în sărăcie, femeile de vârstă înaintată, etc.). Rezoluția Parlamentului European evidențiază importanța colectării datelor statistice cu privire la violența împotriva femeilor pentru a putea utiliza date comparabile de pe întreg teritoriul UE.

Prin H.G nr 1385/2009 privind înființarea, organizarea și funcționarea Autorității Naționale pentru Protecția Familiei și a Drepturilor Copilului dispar obiectivele referitoare la sprijinirea victimelor prin programe de recuperare a sănătății și de re-inserție socială, la asistarea agresorilor prin tratamente de dezalcoolizare, dezintoxicare, psihologice și psihiatrice și la protejarea victimelor și, în special, a minorilor, prin măsuri de păstrare a confidențialității identității lor, precum și prin măsuri de protecție psihologică a acestora, în timpul instrumentării cazului (Art. 2. – lit. c), d) și e) din H.G. 1624/2003 privind organizarea și funcționarea Agenției Naționale pentru Protecția Familiei). Pentru realizarea obiectivelor privind combaterea violenței în familie, în atribuțiile ANPF se regăseau decontarea cheltuielilor legate de adăposturi, consiliere juridică și psihosocială, servicii medicale de urgență, telefoane de urgență și de eliberare a certificatelor medico-legale pentru victimele violenței în familie (Art. 10 din H.G. 1624/2003), însă aceste atribuții nu se mai regăseau în dispozițiile referitoare la funcționarea ANPFDC.

⁶³ Rezoluția Parlamentului European din 26 noiembrie 2009 referitoare la eliminarea violenței împotriva femeilor, Texte adoptate, P7_TA(2009) 0098.

Pe 26 noiembrie 2009, în aceeași zi în care Parlamentul European adoptă Rezoluția referitoare la eliminarea violenței împotriva femeilor, în Monitorul Oficial este publicată H.G. nr. 1385/2009 prin care Autoritatea Națională pentru Protecția Drepturilor Copilului și Agenția Națională pentru Protecția Familiei (ANPF) își încetează activitatea, reprezentând o măsură luată de Guvernul României pentru „raționalizarea cheltuielilor publice, susținerea mediului de afaceri și respectarea acordurilor-cadru cu Comisia Europeană și Fondul Monetar Internațional”. De asemenea, se desființează Centrul Pilot de Asistență și Protecție a Victimelor Violentei în Familie și Centrul de Informare și Consultanță pentru Familie din subordinea ANPF și se înființează Autoritatea Națională pentru Protecția Familiei și a Drepturilor Copilului (ANPFDC), care preia o parte din obiectivele, funcțiile și atribuțiile instituțiilor desființate.

În iunie 2010, Agenția Națională pentru Egalitatea de Șanse între Femei și Bărbați și ANPFDC sunt desființate prin Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 68/2010, atribuțiile lor fiind preluate de Ministerul Muncii, Familiei și Protecției Sociale. În aprilie 2011, Parlamentul European adoptă Rezoluția referitoare la prioritățile și structura unui nou cadru al politicii UE de combatere a violenței împotriva femeilor, în care aduce în atenție faptul că „stresul din motive economice conduce adesea la un abuz mai frecvent, mai violent și mai periculos, întrucât studiile au demonstrat că violența împotriva femeilor ia amploare în momentul în care bărbații suferă în urma unor dislocări și deposedări din cauza crizei economice” (Rezoluția PE din 05.04.2011, Lit. I). În prezent, există o propunere de modificare a Codul penal care să ofere o definiție mai cuprinzătoare a membrului de familie, astfel încât să includă și persoanele care au stabilit relații asemănătoare acelorora dintre soți sau dintre părinți și copii, în cazul în care conviețuiesc⁶⁴, însă nu include instrumente specifice pentru a asigura protecția victimelor, cum este ordinul de restricție.

⁶⁴ Legea nr. 286/2009 este adoptată, dar va intra în vigoare odată cu legea de punere în aplicare a Noului Cod Penal.

Cine sunt victimele violenței în familie în anul 2009?

Conform Agenției Naționale pentru Protecția Familiei, în anul 2009 s-au înregistrat **12.461 cazuri de violență în familie**, reprezentând o **creștere de 8,04% față de anul 2008 și de 41,81% față de anul 2007**. În raport cu anul 2008, victimele de sex femeiesc au crescut cu 13,81%, cele de sex bărbătesc au crescut cu 8,35%, iar victimele cu sex neprecizat au scăzut cu 4,13% (Buletin statistic în domeniul protecției familiei, 2010, p. 1). Înregistrarea unui număr mai mare de cazuri poate reprezenta o creștere a fenomenului violenței în familie, dar poate fi și un efect al îmbunătățirii procesului de colectare a datelor. **Posibilitatea creșterii numărului victimelor în perioada de criză economică trebuie luată în considerare cu maximă celeritate.**

În anul 2009, **violența fizică și cea psihologică sunt mai mari decât în anul 2008 și rămân principalele forme de agresiune resimțite de victime**. Se poate observa și o creștere semnificativă a violenței sociale, ceea ce poate reprezenta o conștientizare a diferitelor tipuri de violență existente. **Cele mai multe victime ale abuzurilor în familie sunt femeile, iar autorii sunt în majoritatea cazurilor bărbați**. Victimele sunt agresate în cea mai mare proporție săptămânal și zilnic (Buletin statistic în domeniul protecției familiei, 2010, p. 3).

Cine sunt victimele violenței în familie în funcție de statutul marital și tipul de familie?

Dintre respondenții cu cel puțin un minor în familie, 22,5% au experimentat una sau mai multe forme de violență de-a lungul vieții, respectiv 16,5% în ultimele 12 luni. Numărul cazurilor de violență în familie **variază în funcție de statutul marital și tipul de familie (cu sau fără copii minori)**, astfel violența familială în decursul vieții este statistic mai mare în rândul persoanelor aflate în prezent în uniune consensuală sau divorțate ori separate în fapt.

Tabel privind ratele globale de violență în familie în funcție de statutul marital și numărul de minori în familie

Stare civilă și număr minori	Violența de-a lungul vieții	Violența în ultimele 12 luni
Căsătorit cu acte	16,0	9,3
Căsătorit fără acte	40,4	23,4
Divorțat sau separat	42,0	8,0
Văduv	15,6	5,5
Necăsătorit	15,9	10,9
Cu cel puțin un minor în familie	22,5	16,5
Total eșantion	18,4	9,6

Sursa: Rezultate cercetare VIODOM, 2009

Din totalul de 12.461 de cazuri de violență în familie, în 8259 cazuri, sexul și mediul de proveniență sunt precizate, reprezentând un procent de 66,28%. Dintre acestea, 4645 de cazuri sunt din mediul urban (56,24%) și 3614 din mediul rural (43,76%). **Victimele de sex femeiesc din mediul urban reprezintă 57,98%, iar cele din mediul rural 42,02%.** În anul 2009 se constată o creștere cu 3,49% a numărului de victime din mediul urban și cu 3,19% în mediul rural (Buletin statistic în domeniul protecției familiei, 2010, p. 6).

Dependența economică a victimelor față de agresori și situația adăposturilor

În ceea ce privește **situația adăposturilor** pentru victimele violenței în familie, în anul 2009 existau 556 de locuri pentru victimele adulte plus copiii acestora⁶⁵. **Ținând cont de cele 12.461 de cazuri de violență în familie înregistrate în anul 2009 de ANPF, doar 4,46% dintre victime ar putea beneficia de adăpost.** În anul 2009, procentul victimelor de sex femeiesc care aveau un venit sub 600 RON (Valoarea salariului minim pe eco-

⁶⁵ Răspunsul Direcției Generale Protecția Copilului la Cererea Nr. 6714/05.08.2011, formulată în baza Legii Nr. 544/2001.

nomie, stabilit prin H.G nr. 1051/2008) era de 65,55%, iar victimele al căror venit se încadra între salariul minim și salariul mediu pe economie reprezentau un procent de 34,69% (Buletin statistic în domeniul protecției familiei, 2010, p. 3).

Dacă analizăm datele Ministerului Muncii, Familiei și protecției Sociale privind repartizarea victimelor violenței în familie pe regiunile de dezvoltare și numărul locurilor disponibile, putem observa că **în regiunea Sud - Est numai 2.5% dintre victime ar fi putut beneficia de un adăpost în anul 2009. În județele Bacău, Bistrița-Năsăud, Călărași, Galați, Olt, Satu Mare, Sălaj și Tulcea nu exista nici un centru pentru victimele violenței în familie⁶⁶.**

Tabel privind cazurile violenței în familie și capacitatea totală în adăposturi pe regiuni, în anul 2009

Regiunea	Număr victime pe regiuni	Capacitate totală în adăposturi	Procentul victimelor care ar fi putut beneficia de adăpost în 2009
Nord-Est	1.616	103	6,37
Sud-Est	1.759	44	2,50
Sud-Muntenia	3.262	107	3,28
Sud-Vest-Oltenia	1.377	42	3,05
Vest	1.109	56	5,05
Nord-vest	1.339	40	2,98
Centru	1.633	91	5,57
București-Ilfov	366	73	19,94
TOTAL	12.461	556	4,46

Sursa: Buletin statistic în domeniul protecției familiei, 2010 și Răspunsul Direcției Generale Protecția Copilului la Cererea Nr. 6714/05.08.2011.

⁶⁶Răspunsul Direcției Generale Protecția Copilului la Cererea Nr. 6714/05.08.2011, formulată în baza Legii Nr. 544/2001.

Este important să corelăm numărul locurilor în adăposturi din mediul rural și numărul victimelor din mediul rural, însă aceste date au lipsit în perioada analizei. Deși în anul 2010, capacitatea totală în adăposturi a crescut la 699 de locuri, rămân în continuare 8 județe în care nu există nici un centru pentru victimele violenței în familie: Bacău, Bistrița - Năsăud, Brașov, Călărași, Giurgiu, Maramureș, Olt și Suceava.

Să ne imaginăm o femeie din județul Bacău care este victimă a violenței în familie. Să ne gândim că această femeie are un copil în întreținere, dorește să plece de lângă agresor, însă are un venit de 1460 RON⁶⁷. Ținând cont de faptul că în județul Bacău nu există nici un adăpost pentru victimele violenței în familie, va fi nevoită să își închirieze o locuință. Prețul unei garsoniere variază între 636 și 848 RON⁶⁸, iar coșul minim de consum pentru o persoană în anul 2011 este estimat la 980 RON (Voinea, 2011, p. 5), ceea ce înseamnă că, împreună cu prețul de închiriere a garsonierei, depășește venitul pe care îl are. În condițiile în care un venit mediu net nu acoperă cheltuielile privind închirierea locuinței și consumul minim lunar pentru o persoană, cum ar putea această femeie să aibă grijă de un copil și să înceapă și procedurile legale împotriva agresorului?!

Acțiunea ONG-urilor împotriva violenței în familie

În luna noiembrie 2010, Centrul de Dezvoltare Curriculară și Studii de Gen: FILIA a desfășurat campania „Spune NU violenței împotriva femeilor” cu scopul de a informa cetățenii cu privire la gravitatea fenomenului violenței în România. Campania s-a desfășurat la metrou unde aproximativ 60 de persoane, membri și voluntari ai Centrului FILIA, au fost machiate pentru a arăta care

⁶⁷ Valoarea salariului mediu net pentru primele 5 luni ale anului 2011, conform Institutului Național de Statistică.

⁶⁸ Pentru cursul BNR de 4.24 RON pentru 1 Euro, din 02.09.2011.

este imaginea victimelor violenței și au purtat tricouri inscripționate cu mesaje împotriva violenței. În cadrul campaniei au fost împărțite pliante cu informații privind urmările violenței împotriva femeilor și a fost trimisă o scrisoare oficială către reprezentanții politici pentru a manifesta dezacordul față de modul de gestionare a prevenirii și combaterii violenței împotriva femeilor și pentru introducerea acestei probleme pe agenda politică.

Tot în luna noiembrie a fost înființată asociația No Abuse care, cu ocazia Zilei internaționale pentru eliminarea violenței împotriva femeilor, a reprodus o scenă violentă între doi soți care se ceartă pe stradă, fapt ce a atras atenția trecătorilor, însă nu a intervenit nimeni.

Instituțiile statului s-au implicat și ele, însă diferit. De pildă, în cadrul unei alte campanii de acest fel („Nu da, dăruiește!”) câteva polițiște au înmănat flori băieților din liceu pentru ca aceștia să le ofere la rândul lor femeilor dragi. Acțiuni similare au avut loc în diferite județe din țară cu scopul creșterii vizibilității și stigmatizării fenomenului violenței împotriva femeilor. Evident că mă întreb dacă aceste acțiuni ale instituțiilor statului sunt și cele mai eficiente în raport cu obiectivele pe care le urmăresc!

Obiectivele campaniilor de conștientizare și informare a cetățenilor desfășurate de organizațiile non-guvernamentale, indică în continuare că persoanele au o toleranță ridicată față de violența împotriva femeilor. Lipsa interesului politic față de subiect este un motiv.

Concluzii

În România, violența în familie continuă să fie un fenomen acceptat de societate, iar prevederile legale și numărul redus al locurilor în adăposturi descurajează victimele să raporteze cazurile de violență în familie, fapt pentru care numărul real al victimelor violenței este cu mult mai mare față de cel înregistrat în cadrul instituțiilor. **Lipsa datelor statistice contribuie la o subestimare a fenomenului violenței împotriva femeilor și îngreu-nează procesul de identificare a unor soluții adecvate.** Din datele existente până în prezent, se poate observa o **lipsă de coerență pri-**

vind modul de colectare și raportare a datelor de către instituțiile cu atribuții în domeniul prevenirii și combaterii violenței. Diferențele existente între datele înregistrate nu fac decât să limiteze vizibilitatea fenomenului violenței împotriva femeilor și să îngreuneze identificarea unor măsuri adecvate pentru prevenirea și diminuarea gradului de violență.

Nu trebuie minimalizate dificultățile declanșate ori adâncite de criza economică. Există un risc crescut, care nu trebuie ignorat, de a se intensifica violența față de parteneră. Rolurile de gen construite social prin care bărbaților le este atribuit rolul de „cap de familie” creează presiune asupra acestora deoarece sunt percepuți, de societate și de stat deopotrivă, drept principalii contribuitori la bugetul familiei. Perioadele dificile din punct de vedere financiar adâncesc conflictele între rolul social și starea de fapt.

În timp ce violența împotriva femeilor este recunoscută la nivel internațional drept o problemă importantă, în România continuă să fie tratată superficial de către instituțiile statului și tolerată social. **Măsurile Guvernului, care au urmărit diminuarea cheltuielilor bugetare prin desființarea instituțiilor cu rol central în prevenire și combaterea violenței împotriva femeilor, sunt total neadecvate în condițiile în care, în perioadele de criză economică, cazurile de violență împotriva femeilor cresc.** Aceste măsuri par să indice faptul că statul nu se consideră responsabil pentru protecția victimelor violenței în familie. **Fenomenul violenței împotriva femeilor este menținut la periferia politizării intereselor politice ale femeilor, în consecință și la periferia politicilor publice și a bugetării.**

Bibliografie

1. Asociația Baroului American, 2007, *Violența în familie în România: legislația și sistemul judiciar*, USAID.
2. Buletin statistic în domeniul protecției familiei, 2008, http://docs.google.com/viewer?a=v&q=cache:mfNefZjj6uMJ:www.mmuncii.ro/pub/imagemanager/images/file/Statistica/Buletin%2520statistic/2009/familie1_65.pdf+evolutia+feninenuului+violentei+2008&hl=en&pid=bl&srcid=ADGEEShBbUeZGfJRD2hJjI--pzZd7ff-Y6qFGpYiCzhtniRV8FrYuXC5qMuqVXqzXn5A3SuHofphj24IOzE--m7T

4VSz81BeP5ooyphBzrHaUp2rgP2e4fKXzkAoRSy2TUuG r53XM
NYY&sig=AHIEtbStS82KMkJJFfJmeYUhm0RPSBzEPQ

3. Buletin statistic în domeniul protecției familiei, 2009, <http://www.mmuncii.ro/pub/imagemanager/images/file/Statistica/Buletin%20oStatistic/2009/protectiafamiliei2009.pdf>, accesată în Septembrie 2011.
4. Fabian, K., (ed.), 2010, *Domestic Violence in Postcommunist States. Local Activism, National Policies and Global Forces*, Indiana, Indiana University Press.
5. Fondul ONU pentru Populație, <http://www.unfpa.org/gender/violence.htm>
6. Națiunile Unite (Departamentul de Informare Publică), a patra Conferință Mondială asupra problemelor femeilor, Beijing, China, 4-15 septembrie 1995; Platforma de acțiune și Declarația de la Beijing publicată în 1996, <http://www.un.org/womenwatch/daw/beijing/platform/violence.htm>
7. Institutul Național de Statistică, Populația pe sexe, grupe de vârstă, etnie și stare civilă, pe medii, Recensământul Populației și Locuințelor 2002, <http://www.insse.ro/cms/files/RL2002INS/vol1/tabele/t20.pdf>
8. Raportul periodic privind progresele înregistrate de România pe calea aderării în 2003, http://www.anr.gov.ro/docs/rapoarte/Raport_periodic_privind_progresele_Romaniei_pe_calea_aderarii_183.pdf
9. Rezoluția Parlamentului European din 26 noiembrie 2009 referitoare la eliminarea violenței împotriva femeilor, Texte adoptate, P7_TA(2009)0098, <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P7-TA-2009-0098+0+DOC+XML+V0//RO>
10. Stoiciu, V., 2003, *Violența domestică. Manual de identificare și prevenire*, București: Asociația Idee.
11. Studiu național asupra violenței domestice în România și evaluarea caracteristicilor medico-legale, juridice și sociologice: noi direcții de asistență și acțiune în perspectiva integrării eu-

ropene – VIODOM, http://cercetareromania.ro/download/rezultate_cercetare_viodom.pdf

12. Voinea, L. (Coordonator cercetare Birou); Mardari, N.; Filip, R.; Voineagu, V.; Duma, V.; Jifcu, M., 2011, *Calitatea ocupării și angajarea cu salarii*, București, p. 5, http://www.bns.ro/fisiere.portal/calitatea_ocuparii.pdf

Legislație:

1. Hotărârea nr. 686/2005 pentru aprobarea Strategiei naționale în domeniul prevenirii și combaterii fenomenului violenței în familie, publicată în Monitorul Oficial 678 din 28 iulie 2005.
2. Hotărârea nr. 1609/2006 privind aprobarea tarifelor pentru efectuarea expertizelor, a constatărilor și a altor lucrări medico-legale, publicată în Monitorul Oficial nr. 946 din 23 noiembrie 2006
3. HG nr. 1507/2007 pentru stabilirea salariului de baza minim brut pe țară garantat în plată, publicată în Monitorul Oficial Partea I, nr. 877/20.12.2007.
4. Legea nr. 197/2000 privind modificarea și completarea unor dispoziții din Codul penal, publicată în Monitorul Oficial 568, din 15 Noiembrie 2000.
5. Legea nr. 217/2003 pentru prevenirea și combaterea violenței în familie, publicată în Monitorul Oficial Partea I nr. 367 din 29 mai 2003

DIRECȚII DE ACȚIUNE ÎN POLITICILE PUBLICE

Alice Iancu, Oana Băluță, Andreea Bragă

Excluziune socială, Venituri – piața muncii, transferuri, asistență socială Pensii și sănătate Educație	
STAREA DE FAPT	RECOMANDĂRI
Piața Muncii: Femeile continuă să se confrunte cu discriminări pe piața muncii (pronunțate în sectorul public cu privire la salarizare), acces inegal pe piața muncii, diferența la salarizare și segregarea pieței muncii. Ocuparea a scăzut în timpul crizei pentru femei.	<ul style="list-style-type: none">– Consolidarea Direcției Egalitate de Șanse între Femei și Bărbați din Ministerul Muncii, Familiei și Protecției Sociale. Prin intermediul Direcției, recomandăm monitorizarea accesului și a poziției femeilor pe piața muncii. Avantajul realizării acestor acțiuni prin intermediul Direcției este posibilitatea de colaborare inter-instituțională mai rapidă.– Implicarea activă a Direcției Egalitate de Șanse între Femei și Bărbați din Ministerul Muncii, Familiei și Protecției Sociale pentru respectarea angajamentelor asumate de România la nivel internațional în ceea ce privește eliminarea discriminărilor de gen de pe piața muncii.– Desfășurarea unei campanii de informare a femeilor cu privire la drepturile lor pe piața muncii, în parteneriat cu CNCD și societatea civilă, inclusiv a femeilor rom.– Înființarea unui serviciu gratuit de consiliere juridică pentru femei cu privire la drepturile lor pe piața muncii în cadrul Ministerul Muncii, Familiei și Protecției Sociale (de ex. un serviciu telefonic gratuit).

STAREA DE FAPT	RECOMANDĂRI
<p>Femeile din sistemul public: Femeile sunt preponderent angajate în sistemul public, sistem în care inegalitățile la salarizare sunt mai pronunțate și în care măsurile anti-criză au lovit veniturile celor din sectoare feminizate. Strategia fiscală 2011-2013 indică o scădere a finanțării raportat la PIB, cu finanțare oricum mai scăzută raportat la domenii masculinizate.</p>	<p>– Elaborarea unei strategii salariale în cadrul Ministerul Muncii, Familiei și Protecției Sociale, în parteneriat cu societatea civilă, menită să elimine treptat inegalitățile de gen din sistemul salarial public și să prioritizeze restabilirea veniturilor femeilor din sistemul public.</p>
<p>Grupuri vulnerabile: Femei din familii sărace cu mulți copii, femeile pensionare și familii monoparentale constituie grupurile cele mai vulnerabile la sărăcie (aprox. 28-30% din aceste femei sunt în risc de sărăcie). Transferurile sociale au fost reduse crescând nepermis de mult gradul și severitatea nivelului de sărăcie.</p>	<p>– Restabilirea transferurilor sociale pentru familiile monoparentale și categoriile cele mai sărace (de ex. alocațiile familiale). Considerăm că orice economie făcută în defavoarea acestor categorii vulnerabile este înjustă și nesemnificativă din punct de vedere bugetar.</p> <p>– Scăderea TVA pentru alimentele de bază și produsele de îngrijire a copiilor.</p>

STAREA DE FAPT	RECOMANDĂRI
<p>Pensii: România are una din diferențele cele mai mari de venituri între femei și bărbați la vârsta pensionării (30% din femei se află sub pragul de sărăcie). Reducerea nivelului pensiilor și mărirea TVA-ului au crescut foarte mult vulnerabilitatea unui grup oricum vulnerabil.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Elaborarea unei strategii de promovare a angajării femeilor de peste 55 de ani. – Prioritizarea creșterii treptate a nivelului pensiilor, mai ales pentru categoriile de pensionare vulnerabile. – Diminuarea TVA la alimentele de bază și asigurarea finanțării pentru medicamentele compensate.
<p>Sănătate: Rata mortalității femeilor din cauza cancerului la sân, a cancerului de col uterin, rata mortalității materne rămân foarte ridicate (în cazul cancerului de col uterin, 6 femei mor zilnic în România – cea mai mare rată din Europa). Bugetul pentru sănătate a fost redus nepermis de mult, afectând femeile ca paciente, femeile ca angajate într-un domeniu feminizat al sănătății și femeile ca îngrijitoare informale în familie care suplinesc lipsa serviciilor profesionale.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Înființarea unei Direcții în cadrul Ministerului Sănătății care să coordoneze colectarea de date și elaborarea de strategii pentru problemele de sănătate ale femeilor. – Finanțarea (continuarea unde este cazul) unor campanii de informare cu privire la cancerul la sân și cancerul de col uterin. – Prioritizarea modernizării maternităților, pentru reducerea ratei de mortalitate maternă și asigurarea accesului la servicii. – Elaborarea unui studiu de impact în cadrul Direcției Egalitate de Șanse între Femei și Bărbați, în parteneriat cu societatea civilă, cu privire la măsurile de reducere-restructurare a unităților medicale și efectele asupra grijii informale oferite de femei în familii. – Elaborarea unei cercetări privind calitatea și accesibilitatea asistenței medicale pentru femei și copii în mediul rural.

STAREA DE FAPT	RECOMANDĂRI
<p>Educație: Bugetul pentru educație a fost sever redus, afectând femeile angajate. De asemenea, alocațiile au fost reduse și corelate cu absențele școlare afectând mai ales familiile sărace și crescând riscul de absentism. Problemele privind egalitatea de șanse în educație : segregarea educațională, stereotipurile din curriculum și manuale, lipsa măsurilor contra hărțuirii și discriminării, au fost uitate în timpul crizei. Femeile rămân majoritare în învățământul primar, dar minoritare în cel superior, ca personal didactic sau de conducere.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Elaborarea unei strategii de promovare a angajării femeilor în sistemul de învățământ superior. – Elaborarea unui studiu și a unei strategii cu privire la stereotipurile de gen din curriculum și manuale. – Politici educaționale care să promoveze parentalitatea reciproc asumată. – Finalizarea și bugetarea adecvată a unei Strategii pentru accesul la educație al copiilor romi, mai ales al fetelor rome. – Eliminarea Art 28 (2) din Legea 277/2010, care condiționează alocațiile familiale de numărul absențelor. Economia bugetară rezultată este nesemnificativă, mai ales raportat la efectele sale sociale.

**Reconciliere dintre muncă, familie și viață privată
rata de ocupare a femeilor cu copii preșcolari, creșe și grădinițe, concediul parental**

STAREA DE FAPT	RECOMANDĂRI
<p>Politici fragmentate. Domeniul armonizării vieții de familie cu cariera beneficiază de politici tip mozaic. În acest domeniu e nevoie de coerență pentru a nu vulnerabiliza suplimentar (și inutil) femeile.</p> <p>Șanse egale pe piața muncii ori la o pensie decentă nu există fără măsuri de armonizare a vieții de familie cu profesia.</p>	<p>– Elaborarea unei Strategii de sprijinire a reconcilierii dintre muncă, familie și viață privată de către Ministerul Muncii, Familiei și Protecției Sociale, împreună cu partenerii sociali care să țină cont de traseul de viață al indivizilor în așa fel încât să ofere coerență măsurilor și să <i>elimine fragmentarizarea acestora</i>. Această Strategie este necesară și <i>pentru a corela</i> politicile de reconciliere cu educația, piața muncii și pensionarea.</p> <p>– Strategia trebuie să fie bugetată în mod realist ținând cont de resursele bugetare disponibile, inclusiv de posibilitatea de a utiliza fonduri structurale. O Strategie este cu atât mai necesară în condițiile în care prevederile actuale conturate prin aplicarea măsurilor anti-criză scot în evidență două tendințe profund contradictorii ale guvernanților față de relația dintre femei-îngrijire-piața muncii: internalizare și externalizare a îngrijirii.</p>

STAREA DE FAPT	RECOMANDĂRI
<p>Rata de ocupare a femeilor. Cu cât numărul copiilor preșcolari este mai mare, cu atât rata de ocupare a femeilor este mai mică. Când copilul are între 0 – 6 ani, politicile de reconciliere au un rol fundamental; ele pot să scoată femeile de pe piața muncii sau nu. Creșterea ratei de ocupare a femeilor care au copii cu vârsta > 6 ani ne arată că femeile vor să muncească, dar că nu pot să o facă în lipsa unor politici coerente de armonizare a vieții de familie cu profesia.</p> <p>În intervalul 2006-2010, rata de ocupare a femeilor cu un copil mai mic de 6 ani a continuat să scadă, diminuându-se cu 3,8%. Scăderea ratei de ocupare trebuie corelată cu diminuarea constantă a numărului de creșe și de grădinițe.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Investiții în infrastructura socială (vezi recomandările de mai jos aferente facilităților de îngrijire a copiilor). – Corelarea investițiilor cu rata de ocupare a femeilor, respectiv urgentarea construirii acestor facilități în zonele în care rata de ocupare a femeilor este redusă.
<p>Facilități de îngrijire a copiilor: insuficiente și în continuă scădere.</p> <p>În anul 2009 au funcționat 287 creșe, dintre care 283 publice și 4 private. În 2008 și 2009, erau zone în România cu o singură creșă. În România, funcționau 1498 de grădinițe în perioada 2010/2011. Din 1999 până în 2010 numărul grădinițelor s-a diminuat constant. În anul 2010, numărul grădinițelor publice s-a diminuat cu 199 unități, 121 grădinițe în urban și 78 în rural. Evoluția grădinițelor publice ne arată retragerea constantă a sprijinului statului și destrămarea parteneriatului stat-familii. Situația este și mai dramatică dacă analizăm distribuția grădinițelor în mediul rural și urban.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Investiții fezabile în infrastructura socială (creșe și grădinițe) care să țină cont de tendințele descrescătoare de până în prezent. În condițiile în care resursele financiare nu sunt abundente, este necesară stimularea accesării fondurilor structurale. Angajamentul ferm al statului față de sprijinirea îngrijirii formale este deosebit de important. – Stimulente fiscale pentru a încuraja mediul privat să investească în creșe și grădinițe. – Corelarea investițiilor cu infrastructura disponibilă, altfel spus recomandăm construirea creșelor și a grădinițelor și în zonele în care acestea nu există, mai ales în mediul rural.

STAREA DE FAPT	RECOMANDĂRI
<p>Concediul parental: flexibilitate, predictibilitate, contributivitate. În condițiile în care numărul creșelor este insuficient, concediul parental este cealaltă măsură disponibilă pentru părinți. Acesta trebuie conceput cu grijă în așa fel încât să nu adâncească inegalitățile dintre femei și bărbați.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Acțiuni complementare care să stimuleze accesarea concediului parental de către tată, care să sprijine implementarea prevederii potrivit căreia o perioadă de cel puțin o lună din concediul pentru creșterea copilului trebuie luată de celălalt părinte, cel mai probabil tatăl, în baza unei solicitări a acestuia. În lipsa unor acțiuni de stimulare există un risc crescut ca această măsură să determine doar micșorarea perioadei de concediu de care poate beneficia familia, nicidecum implicarea tatălui. – Posibilitatea de a transfera o parte din concediul parental unei alte persoane apropiate de copil pentru familiile monoparentale. – Orice modificări ale prevederilor trebuie aplicate gradual deoarece afectează planurile de viață ale indivizilor (nevoia de predictibilitate). – Aplicarea principiului contributivității prin eliminarea plafonului maximal, măcar pentru perioada de până la 1 an. – Programe de reactualizare a competențelor profesionale pentru părinții care revin din concediu.
<p>Inovație minimală a politicilor de armonizare a vieții de familie cu profesia.</p>	<p>– Elaborarea unor alternative în raport cu măsurile care există în prezent. Reluarea proiectelor de lege, a propunerilor legislative care includeau alternative la concedii (și creșe), respectiv centre bebe și serviciul bebe, bone, baby-sittere, centre de zi. În perioada 2007-2009 au fost inițiate două proiecte de lege din partea Ministerului Muncii, Familiei și Egalității de Șanse (2008), numit ulterior Ministerul Muncii, Familiei și Solidarității Sociale (2009). Proiectele acestea trebuie înaintate Parlamentului.</p>

Violența împotriva femeilor colectarea datelor, adăposturi, legislație

STAREA DE FAPT	RECOMANDĂRI
<p>Colectarea datelor statistice. Lipsa datelor statistice contribuie la o subestimare a fenomenului violenței împotriva femeilor și îngreunează procesul de identificare a unor soluții adecvate.</p> <p>Există un proces defectuos de corelare a datelor statistice între instituțiile cu atribuții în domeniul prevenirii și combaterii violenței în familie și o deficiență în centralizarea datelor statistice.</p>	<p>– Colectarea datelor segregate pe sexe și în funcție de caracteristicile socio-demografice ale victimelor și agresorilor.</p> <p>– Îmbunătățirea procesului de monitorizare și raportare a cazurilor de violență în familie și corelarea datelor statistice de către instituțiile din domeniu.</p>
<p>Adăposturi puține și locuri insuficiente. În anul 2009 existau doar 556 de locuri pentru victimele adulte plus copiii acestora și au fost înregistrate 12.461 de cazuri de violență în familie de ANPF, ceea ce înseamnă că doar 4,46% dintre victime ar fi putut beneficia de adăpost.</p> <p>În anul 2009 nu exista nici un centru pentru victimele violenței în opt județe din țară.</p> <p>Aproape un sfert dintre victimele care continuă să locuiască împreună cu agresorul au spus că nu pot pleca, iar principalele două motive fiind faptul că nu au unde să meargă și nu au banii necesari.</p>	<p>– Creșterea numărului de locuri în adăposturi pentru victimele violenței în familie, repartizarea adecvată a acestor adăposturi, din punct de vedere geografic (rural/urban) și înființarea adăposturilor de urgență, care să asigure protecția victimelor pe timp de noapte.</p> <p>– Subvenționarea certificatului medico-legal pentru victimele violenței în familie și/sau înlesnirea procedurii de decontare a expertizei medicale.</p>

STAREA DE FAPT	RECOMANDĂRI
<p>Legislație: terminologie. Legislația privind combaterea violenței în familie nu oferă un cadru aplicabil suficient și îngreunează procesul de adoptare a măsurilor privind siguranța victimelor.</p> <p>Cazurile de violență în familie în care victima și agresorul au o relație de uniune consensuală sau sunt divorțați nu intră sub incidența reglementărilor Codului penal în vigoare, conform definiției existente, nu sunt membri de familie.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Extinderea aplicabilității măsurilor de siguranță, stipulate în Codul Penal, asupra victimelor violenței în familie aflate într-o relație consensuală și la cazurile în care agresorul este fostul soț. – Facilitarea procedurilor de sesizare din oficiu a parchetelor de pe lângă instanțele judecătorești, în cazuri de violență în familie.
<p>În 60% dintre cazurile de violență au fost de față rude, prieteni sau cunoștințe ale victimelor și în 25% dintre cazuri, persoane necunoscute, fapt ce indică un nivel ridicat de toleranță față de violența în familie.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Campanii de prevenire și informare privind efectele violenței în familie, serviciile și adăposturile existente. – Stigmatizarea fenomenului violenței în familie și informarea victimelor violenței privind legislația în domeniu și sancțiunile ce pot fi aplicate agresorilor.
<p>Reprezentarea politică a femeilor</p> <p>Recomandările anterioare nu fac altceva decât să sublinieze că femeile au nevoie și că trebuie să fie reprezentate politic. Așa cum am văzut, adâncirea vulnerabilității femeilor este urmarea unor decizii politice. Tot prin decizii politice aceste vulnerabilități pot fi diminuate și eliminate.</p>	

The Impact of the Economic Crisis on Women Executive Summary and Guidelines

I. SOCIAL EXCLUSION, Alice Iancu

The Labor Market, Income, Pensions, Healthcare and Education

Even prior to the financial crisis, Romania had low income levels and the highest rate of material deprivation among member states of the EU, of which it has been member since 2007. Several structural gender inequalities are worth mentioning at this point: the labour market is marked by horizontal and vertical segregation and women mainly work in low-paying jobs. They are the majority of public employees and the public system is marked by a higher gender pay inequality than the private sector. Women were faced with high specific health risks both in terms of breast cancer and ovarian cancer (highest mortality in the EU). Women's life in Romania is continuously marked by a severe double burden. One area where women seem to have the advantage is access to the education system, although this is not translated into a favourable position on the labour market. These inequalities should have informed any governmental strategy and budgeting, to avoid the further vulnerabilization of women and increase in gender inequalities. Before the crisis, in 2008, the unemployment rate for women was 4,7% and for men 6,7%. The labour market occupation rate was women 52.5%- men 65.7% (with women constituting the vast majority of „houseworkers”, Roma women especially). The poverty rate was higher for women than for men in 2008 by almost 2% (with higher vulnerability for single women, single-parent families and retired women).

During the crisis, Romanian Strategies. The restructuring and functional capacities of the National Agency for Equal Opportunities between Men and Women made it difficult for Romania to

conduct national gendered analysis or gender mainstreaming of public policies. Law 118/2010 diminished salaries in the public system by 25%, a system where the majority of workers are women and gender pay inequalities are significant. Pensions were also reduced. In a general field of low income OUG 58/2010 increased the VAT by 5% in a matter of days, affecting both the purchasing power (especially for the poor) and the predictability of everyday expenditures. Law 277/2010 decreased social transfers- for a range of social categories, from single parent families to families whose children have a poor school attendance record. As far as healthcare is concerned, women have a triple vulnerability: as employees (it is a feminized sector), as patients and as informal care takers. During the crisis the Health Sector was put through a restructuring process with many hospitals closed or merged with others (a considerable number of Ob-Gyn hospitals included). This increased health and poverty risks for women employees, for women patients and for women who supplement lack of institutional care by informal care at home.

Aftermath of recent years: Unemployment rates increased more for women – in 2010 women 6,5%- men 7,9%. Men maintain their advantage with a slight increase of 0.5% in the occupation on the labour market gap (women 52%, men 67,5%). For 2008-2009 women formed the majority of early leavers in the educational system, however the situation was reversed in 2010. Romanian women face a higher risk of social exclusion and poverty. This risk was definitely ignored and there is a high probability it was further increased during the crisis. Women's specific health risks remain high and with medical coverage is greatly fragmented if not dysfunctional, their care work is underpaid or not paid at all and their risks as patients largely ignored. Women working in feminized low-paid sectors were faced with further reduced incomes and increased prices.

STATE OF AFFAIRS	RECOMMENDATIONS
<p>The Labour Market: Women continue to face discriminations on the labour market (significant in the public sector in terms of pay), unequal access, differences in pay and labour market segregation. Occupation on the labour market dropped during the crisis.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Consolidating the Directorate for Equal Opportunities Between Women and Men within the Ministry of Labour, Family and Social Protection. Through this Directorate we recommend the monitoring of women’s access and position on the labour market. Developing such activities through the Directorate would insure a faster inter-institutional collaboration. – Active involvement of the Directorate for Equal Opportunities Between Women and Men within the Ministry of Labour, Family and Social Protection in order to comply with the international commitments assumed by Romania in eliminating gender discrimination on the labour market. – Initiating an information campaign for women on their rights on the labour market, in partnership with the National Council for Combating Discrimination and civil society, including for Roma Women Starting a free legal counseling service for women regarding their rights on the labour market, coordinated by the Ministry of Labour, Family and Social Protection (for example through a free telephone line).

STATE OF AFFAIRS	RECOMMENDATIONS
<p>Women employed in the public system: Women are employed in the public system in greater number than men, a public system where gendered unequal pay is greater than in the private sector and where anti-crisis measures hit feminized sectors hard. The fiscal Strategy 2011-2013 indicate even lower financing compared to the GDP than it is now for feminized sectors, including compared to male ones.</p>	<p>Elaborating a wage strategy within the Directorate for Equal Opportunities Between Women and Men, in partnership with civil society, meant to eliminate gradually the gender inequalities in the public wage system and to prioritize reaching a level of decent income for women working within the public system.</p>
<p>Vulnerable groups: Women in poor families with children, women in pension, single-parent families are the most vulnerable groups to the poverty risk (aprox 28-30% of these women are in risk of poverty). Social transfers have been reduced, leading to an unacceptable rise in the poverty risk.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Re-establishing social transfers for single parent families and poor categories (for example family allowances). We believe that any savings resulting from these particular cuts at the expense of vulnerable groups, are unjust and do not significantly aid the budget. – Diminishing the VAT level for basic foods and childcare products.
<p>Pensions: Romania has one of the greatest differences in pay between women and men in pensions (30% of women are below the poverty line) Reducing the level of pensions and raising VAT have raised significantly the vulnerability of this already vulnerable group.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Elaborating a strategy for promoting the access to the labour market of women over 55 – Prioritizing the gradual rise of the pension level, particularly for vulnerable groups such as women. – Diminishing the VAT for basic foods and ensuring the state financing for compensated medicine.

STATE OF AFFAIRS	RECOMMENDATIONS
<p>Healthcare: The rates of women’s mortality from breast cancer, maternal mortality and uterus cancer remain high (5 women die every day from uterus cancer, the highest rate in Europe). The healthcare budget was reduced significantly, affecting women as patients, women as informal caretakers and women employees in the health public system.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Creating a Directorate within the Health Ministry to coordinate data collection and elaborating of strategies focused on women’s healthcare. – Providing funding for information campaigns on breast cancer and uterus cancer. – Prioritizing the modernization of maternities and ensuring access to medical services. – Elaborating an impact study within the Directorate for Equal Opportunities Between Women and Men , in partnership with civil society, on the impact of the restructuring of medical units on informal care carried out by women. – Elaborating a study on the quality and availability of medical care for women and children in rural areas.
<p>Education: The education budget was severely cut, affecting employed women. Cutting allowances based on attendance affects particularly poor families and increases the risk in absenteeism. Issues of equal opportunities in education: segregation, stereotypes in curricula, lack of measures against harassment and discrimination were left behind during the crisis. Women form the majority of those employed in teaching or management positions in primary education, but a minority in higher education.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Elaborating a strategy for promoting the access of women to teaching and managing positions in higher education. – Elaborating a study and a strategy for combating gender stereotypes in curriculum and manuals. – Establishing education policies promoting equal shared parenting. – Finalizing and budgeting a Strategy on education access for Roma children, particularly Roma girls. – Eliminating art. 28 (2) of law 277/2010 conditioning the allowances on the number of absences. The resulting savings are insignificant, particularly in light of the social effects.

II. WORK-LIFE BALANCE, Oana Băluță

Work-life balance policies have not been a priority area for policy makers, even if such measures and interventions are vital for gender equality and women's empowerment. Work-life balance is the type of field that once neglected causes chain reactions identified along women's life. Before the crisis work-life balance policies were poorly elaborated and coordinated, making them less satisfactory as they negatively impacted women's participation on the labor market, and their pensions. Both their structuring and availability positioned differently women and men before 2008, increasing women's vulnerability on the labor market and in the pension system. *One should clearly understand the status of work-life balance policies before 2008 in order to identify the subtle, but structural change brought by austerity measures in the field.*

Before and after 2008, different **types of leaves** (maternal, paternal and especially parental) had been the main work-life balance policies; they were backed by childcare services and flexible working arrangements. Data reveal that even if there is a gender gap in the **employment rate**, the gap deepens when small children are present within a household. The younger the child is and the more the number of children, the smaller the number of women we find in the labor market. Once children attend school, the percentage of women in the labor market increases; for example, in 2010 the employment rate was 86.1% for men and 64% for women with two children < 6 years old, the gender gap diminished for parents with children between 6-11 years old, with 86.5% men and 71.2 % women in the labor market. Thus, carefully structuring work-life balance is important in order not to increase women's vulnerability. **Part-time work** was not among the preferences of women or men, with or without children; for example in 2010 only 6.5% men and 6.2% women with one child < 6 years old and 8.7% men and 5.9% women without children were working part time. Parental leave and childcare services are the main work-life balance policies. There is a critical gap between state supply of **childcare services** and family's demand, especially from women as the state does not adequately support childcare services/facilities. The number of crèches has been too low, and so has the num-

ber of kindergartens. In 2009, there were 287 crèches in Romania. The small number of crèches makes parental leave more important. The number of state-funded kindergartens has decreased dramatically - from 1991 to 2006 the number of state-funded kindergartens more than halved and the situation is more dramatic for families in rural areas, where there is a desperate shortage of care facilities. In 2010, the number of kindergartens diminished with 199 units in comparison with the previous year, thus 1498 facilities were available. Taking into account the decrease in the number of state funded care facilities, one trend can be clearly identified: **internalization of care**.

During the crisis, Romanian Strategies. When elaborating the anti-crisis package, the decision-makers should have considered the differentiated social roles of women and men, especially in light of the poor network of kindergartens and crèches. Systematic changes of parental leave negatively impact women as they are the main beneficiaries. Lack of coordination of work-life policies affects women predominantly. Disruption and lack of continuity is not recommended, and before the crisis, *lack of continuity* already characterized work-life balance policies. The most important measures causing transformations regards the multiple changes of parental leave in terms of length and financial support. As the study reveals, starting with 2008, the changes have been so numerous, that they were not even enacted since before enacting them additional changes were made. The predictability of laws was impossible. Work-life balance requires predictability; otherwise life plans of individuals are affected. The 2010 changes show that women are not encouraged to spend too much time away from the labor market, as the financial benefits depends on the length of parental leave, a financial stimulus for faster reinsertion is provided in case parents (overwhelmingly women) stay less than one year at home. Further financial sanctioning is included, if women take one year of leave and unpredictable factors affect their initial decision, they can take one more year but without any payment. Changes of parental leave as one of the governmental response to the crisis point to an **externalization of care** as there is wider support for women 's faster return on the labor market.

Aftermath of recent years. Work life balance policies reveal two opposing trends characterizing the triadic relationship: women-care-labor market. Taking into account the poor provision of childcare services, lack of stimulus for their development as private facilities, decision makers consider **care should be internalized** and provided by the family (read: women). On the other hand, 2010 changes of parental leave (such as, financial sanctioning for a longer parental leave, the reinsertion stimulus) do show another conflicting governmental preference, this time for **externalization of care** as there are various incentives to support women's faster return on the labor market. These two opposing trends reveal incoherence and lack of coordination between work-life balance policies, making women more vulnerable and supporting less their empowerment.

STATE OF AFFAIRS	RECOMMENDATIONS
<p>Fragmented policies. Work life balance is treated by a mosaic of policies. What is needed is consistency and coherence in order to avoid the further and unnecessary vulnerabilization of women. Equal chances in the labour market or for a decent pension cannot exist without work life balance.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Elaborating a Strategy for Supporting work life balance by the Ministry of Labour, Family and Social Protection, together with social partners, that would take into account individuals' life trajectory so that coherence in policies is ensured and <i>their fragmentation is eliminated</i>. This Strategy is needed to <i>correlate</i> work life balance policies with education, the labour market and the pension system. – The Strategy needs to be realistically budgeted, in accordance with available budgetary resources, including the possibilities of using structural European Funds. A Strategy is all the more necessary since present policies resulted from the anti-crisis measures highlight two profoundly contradictory tendencies of governing representatives to the relation between women-care-labour market: the internalization and the externalization of care.
<p>Women's Occupation Rates. The greater the number of pre-school small children, the smaller the occupation rates of women. When a child is 0-6 years old, work life balance policies play a fundamental role, they can push women of the labour market or not. The rise in occupation rates for women with children aged below 6 years old indicates that women want to work on the labour market, but cannot do so because of the lack of coherent work life balance policies. Between 2006-2010, occupation rates for women with children aged below 6 years old continued to drop, diminishing by 3.8%. This drop in occupation rates needs to be correlated with the constant diminishing of the number of kindergartens and crèches.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Investments in social infrastructure (see the recommendations below on childcare facilities). – Correlating investments with women's occupation rates, respectively urging the building of such facilities in areas where women's occupation rates are low.

STATE OF AFFAIRS	RECOMMENDATIONS
<p>Childcare facilities: insufficient and continuously dropping.</p> <p>In 2009 there were 187 creches, of which 283 public and 4 private. In 2008 and 2009 there were areas in Romania with only one creches, In 2010-2011 there were 1498 kindergartens in Romania. From 1999 to 2010 the number of kindergartens constantly decreased. In 2010 the number of public kindergartens diminished by 199 units, 121 urban kindergartens and 78 rural kindergartens. The evolution of public kindergartens indicates the constant retreat of state support and the collapse of the state-family partnership. The situation is even more dramatic if one takes into account separately the distribution of kindergartens in rural and urban settings.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Feasable investments in social infrastructure (kindergartens and crèches) that would take into account the decreasing tendencies up to this moment. Since financial resources are not considerable, it is necessary to stimulate access to European structural funds. A firm commitment by the state on the support of formal care is highly important. – Fiscal stimulents to encourage the private market environment to invest in kindergartens and crèches. – Correlating investments with available infrastructure, in other words we recommend the building of kindergartens and crèches in areas where they are lacking, particularly in the rural areas.

STATE OF AFFAIRS	RECOMMENDATIONS
<p>Parental leave: flexibility, predictability and contributivity Since the number of creches is insufficient, parental leave becomes the other measure available to parents. This has to be conceived carefully so that inequalities between men and women do not deepen.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Complementary actions that would stimulate the accessing of the parental leave by fathers, that would support the implementation of the policy stipulating that a least one month of childcare leave needs to be taken by „the other” parent, most often the father, if the parent requests it. In the absence of any stimulating measures there is a high risk that this measure would only lead to a decrease in the family’s parental leave period, but not lead to increase of fathers’ involvement. – The possibility of transfer of the parental leave to a close person for single-parent families. – Any modifications of the current policies need to be implemented gradually since they affect individual life plans (the need for predictability). – Applying the contributivity principle and eliminating the maximum level stipulations, at least for a period up to one year. <p>Programs for the reactualization of professional competencies for parents returning to the labour market after parental leave.</p>
<p>Minimal innovation in work life balance policies.</p>	<p>Elaborating alternatives in relation to current available measures. Returning to legislative proposals and projects which included alternatives to parental leave (and creches), respectively bebe centers and bebe service, baby-sitters, daycare centers. In 2007-2009 two law projects were initiated by the Ministry of Labour, Family and Equal Opportunities (2008), later named the Ministry of Labour, Family and Social Solidarity (2009). These projects need to be handed to Parliament.</p>

III. VIOLENCE AGAINST WOMEN, Andreea Bragă

Before the crisis, violence against women was a phenomenon that could hardly be neglected or disconsidered by policy makers. Available reliable data reveal an increase over the years and worrying aspects such as lack of protection for victims, lack of concrete juridical instruments (no order of protection, for example) and lack of shelters. Between **2004 – 2008**, 47.334 cases of domestic violence and 677 deaths caused by violence within the family were registered at a national level. 71,34% of victims are women. In 2008 there were 11.534 registered cases of domestic violence, an increase of 31,26 % compared to 2007. Most domestic violence victims have middle or general education, 15,69% have primary education, 7,06% higher education and 3,33% have no education at all. When gender is mentioned and data is segregated (only 74.44% of data) approximately 70% of victims are women. In 2008 most victims earned below the medium salary (59,86%), with only 11, 85% above that line. Other 16,85% were beneficiaries of social transfers. 55% of victims continued to live with their aggressor. In 2008 only 1,01% of domestic violence victims have started a judicial action against the aggressor and in only 3,9% of cases actual criminal charges were started. The aggressors were evacuated from the common home through Presidential Order in 0,14% of cases. According to the National Agency for Family Protection in **2009** there were 12.461, an 8,04 % increase compared to 2008 and a 41,81% increase compared to 2007. Compared to 2008, there was a higher increase among women victims, who are located 57,98% in urban area and 42,02% in the rural area. As far as shelters are concerned in 2009 there were 556 places for adult victims and their children, places enough for only 4,46% of registered victims in 2009. This is significant since 65,55% of victims earned below the minimum wage. Although in 2010 the total capacity was raised to 699 places, there are 8 counties in Romania who don't have any shelters for violence victims.

During the crisis, Romanian Strategies. One measure to reduce governmental spendings was the restructuring of the National Agency for Family Protection. The desintegration of the National Agency for Family Protection in 2010 made the collection of

centralized data and subsequently the elaboration of efficient policies even more difficult. The cultural environment, faulty laws and the reduced number of available shelters discourage victims from reporting domestic violence and provide little relief for those who do.

Aftermath of recent years: Various international reports and analysis warned states against an increase in violence against women in the context of economic crisis. The measures taken by Romanian Government ignored both the available data and international Recommendations, by restructuring the institution coordinating the collection of data and policy making in the field of violence against women.

STATE OF AFFAIRS	RECOMMENDATIONS
<p>Collecting statistical data. The lack of statistical data contributes to an underestimation of the phenomenon of violence against women and makes the identification of adequate solutions more difficult.</p> <p>There is a defective process of correlating statistical data between institutions with attributions in the field and a deficiency in centralizing the data.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Collecting gender segregated data which include socio-demographical characteristics of victims and aggressors. – Improving the process of monitoring and reporting domestic violence and correlating statistical data by relevant institutions.
<p>Insufficient shelters and few places.</p> <p>In 2009 there were only 556 places for adult victims of violence and their children, while 12.461 cases of domestic violence were registered with the NAFP, which means that only 4,46% of victims could benefit from shelter.</p> <p>In 2009 there was no shelter for domestic violence victims in eight districts of Romania. Nearly a quarter of victims continue to live with their aggressors and stated that they cannot leave, invoking mainly lack of necessary money and having no place to go.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Increasing the number of available places in shelters for domestic violence victims, adequate repartition of the shelters, geographically (rural/urban) and establishing emergency shelters, which would ensure protection for victims during the night. – Public financing of the medical-legal certificate for victims of domestic violence and/or ensuring a better financing procedure of medical expertise.

STATE OF AFFAIRS	RECOMMENDATIONS
<p>Legislation Legislation on combating domestic violence offers no sufficiently usable framework and makes even more difficult the adopting of measures concerning victim safety. Domestic violence cases where the victim and the aggressor have a consensual union relation or are divorced do not enter under the jurisdiction of the current Criminal Code, since they are not currently considered members of the same family.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Extending the applicability of safety measures, stipulated in the Criminal Code, to the victims of domestic violence who have a consensual union relation or are divorced from the aggressors. – Facilitating the self-notification of attorneys for domestic violence.
<p>In 60% of violence cases there were witnesses consisting of relatives, friends or acquaintances of victims and in 25% of cases persons strangers to the victim assisted to domestic violence also, which indicate a high level of tolerance towards domestic violence.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Prevention and information campaigns on the effects of domestic violence and available services and shelters. – Stigmatizing domestic violence and informing victims about current legislation and sanctions that aggressors can face.

Political representation of women

The above guidelines emphasize **women need and ought to be politically represented**. The deepening of women’s vulnerability is the consequence of political decisions. Political decisions can diminish or eliminate this vulnerability.

Index

A

Acces la educație, 19, 22, **29**, 35
Acorduri flexibile, 44
Acordurile flexibile, **47**
Adăposturi pentru victimele
 violentei în familie, 8, 88, **92**,
 93, 94, 95
Alocații, 30, 44, 86, 87
Armonizarea vieții de familie cu
 cariera, 42, 65

B

Buget
 Ministerul Apărării Naționale,
 32
 Ministerul Educației, Cercetării,
 Tineretului și Sportului, 29
 Ministerul Sănătății, 32

C

Cancer de col uterin, 33
Certificat medico-legal, 78, 87, 88
Comasare spitale, 33
Concediu
 de creștere și îngrijire a
 copilului, 7, 8, 51, **57**, 60, 64
 de maternitate, 44
 parental, 46, 47, 48, 51, 57, 58,
 60, 61, 62, 63
Creșe, 7, 8, 46, 48, **49**, 50, 51, 53,
 56, 61, 64
Criză economică, 6, 13, 57, 79, 81,
 89, 90, 91, 96

D

Demersuri legale, **84**, 87, **88**

Dependența economică față de
 agresor, **86**, **92**

Deprivare materială, 28

Diferența la salarizare, 17

E

Educație, 7, 15, **19**, 21, 29, 35, 53,
 65

Egalitate de șanse, 21, 27, 43, 44,
 49

Excluziune socială, 8, **9**, 10, 11, 35,
 54

F

Familii monoparentale, 16, 18, 29,
 35

Flexibilitate, 47, 49, 73

G

Grădinițe, 8, 46, 48, **49**, 52, 53, 54,
 56, 64

Grupuri vulnerabile, 23, 29, 86

I

Infrastructura socială, 7, 53, 55, 56,
 61

I

Îngrijire informală, 23, 24, 51, **64**

L

Lege nr. 118/2010, 71, 77

Legea 118/2010 privind unele
 măsuri necesare în vederea

restabilirii echilibrului bugetar,
26, 27
Legea 277/2010 privind alocația
pentru susținerea familiei, 30,
31, 35
Legea pensiilor 263/2010
actualizată, 26

M

Maternitate, 34, 62
Măsurare sărăcie, 17
Măsură de siguranță, 82
Membru de familie, 80, 85
Mortalitate maternă, 33

O

Ocupare pe piața muncii, 45, 54
Ordinul de restricție, 82, 90
Ordonanța de urgență 68 din 30
iunie 2010 (OUG 68/2010), **90**
Ordonanța de urgență modificare și
completare Cod Fiscal OUG
59/2010, **28**
Ordonanță de urgență, 56, 62, 63,
74

P

Pensii, 8, 11, 12, **26**
Pensii femei, 35
Piața muncii, 6, 11, 12, 16, 17, 18,
21, 27, 35, 42, 43, 44, 46, 49,
54, 55, 58, 61, 62, 63, 64, 65
Plângere la poliție, 78, 87
Prag sărăcie, 16, 17, 27

R

Rata de ocupare, 8, **45**, 46, 47, 54,
64, **103**, **104**
Rate globale de violență în familie,
92

Reconciliere, 8, 11, 12, 27, **41**, 43,
44, 45, 48, 49, 58, **103**, 104
Reformă sănătate, 33, 35
Relația dintre victima violenței în
familie și agresor, 84
Risc de sărăcie, 9, 16, 23, 35, 100

S

Salariul mediu pe economie, 86,
87, 93
Salariul minim pe economie, 86,
87, 93
Sănătate, 7, 10, 11, 18, **23**, 24, 29,
31, 33, 34, 35
Sărăcie, 11, 12, 27, 35, 55
Sărăcie femei, 29
Sărăcie femei pensionare, **27**
Sărăcie pe piața muncii, 17
Segregare orizontală a pieței
muncii, 17, 21
Segregare verticală a pieței muncii,
17, 21
Servicii de îngrijire, 34, 43, 44, **49**,
55

T

TVA, 28, 100, 101

V

Venituri, 6, 8, 10, 12, 16, 17, 19,
22, 26, 28, 31, 35, 46, 49, 55,
62, 63, 67, 68, 69, 72, 73, 86,
99, 100
Victimele violenței în familie, **83**,
87, 88, **91**, 92, 94, 106
Violență în familie, 80, 82, 83, 91,
92, 95, 106, 107
de-a lungul vieții, 86, **91**
împotriva femeilor, 7, **78**, **80**,
83, 89, 90, 94, 95, **106**
în ultimele 12 luni, 85, 86, **92**
Vulnerabilitate, 21, 29, 48, 49, 65

Centrul de Dezvoltare Curriculară și Studii de Gen: FILIA are ca obiectiv principal promovarea Studiilor de Gen printr-o abordare integrată, multi și interdisciplinară a genului în cercetarea academică, dar și în analiza anumitor aspecte de interes ale culturii și societății românești. FILIA se dezvoltă în momentul de față ca un nucleu de cercetare academică, având proiecte și publicații proprii, dar și ca un centru de analiză a politicilor sociale.

FILIA susține:

- Introducerea analizei de gen în studiul societății și culturii românești.
- Introducerea dimensiunii de gen în politicile publice.
- Egalitatea de șanse și de tratament între femei și bărbați.
- Respectarea drepturilor și demnității femeilor.
- Creșterea participării femeilor la viața publică.
- Combaterea discriminării femeilor în familie, în comunitate sau la locul de muncă.

